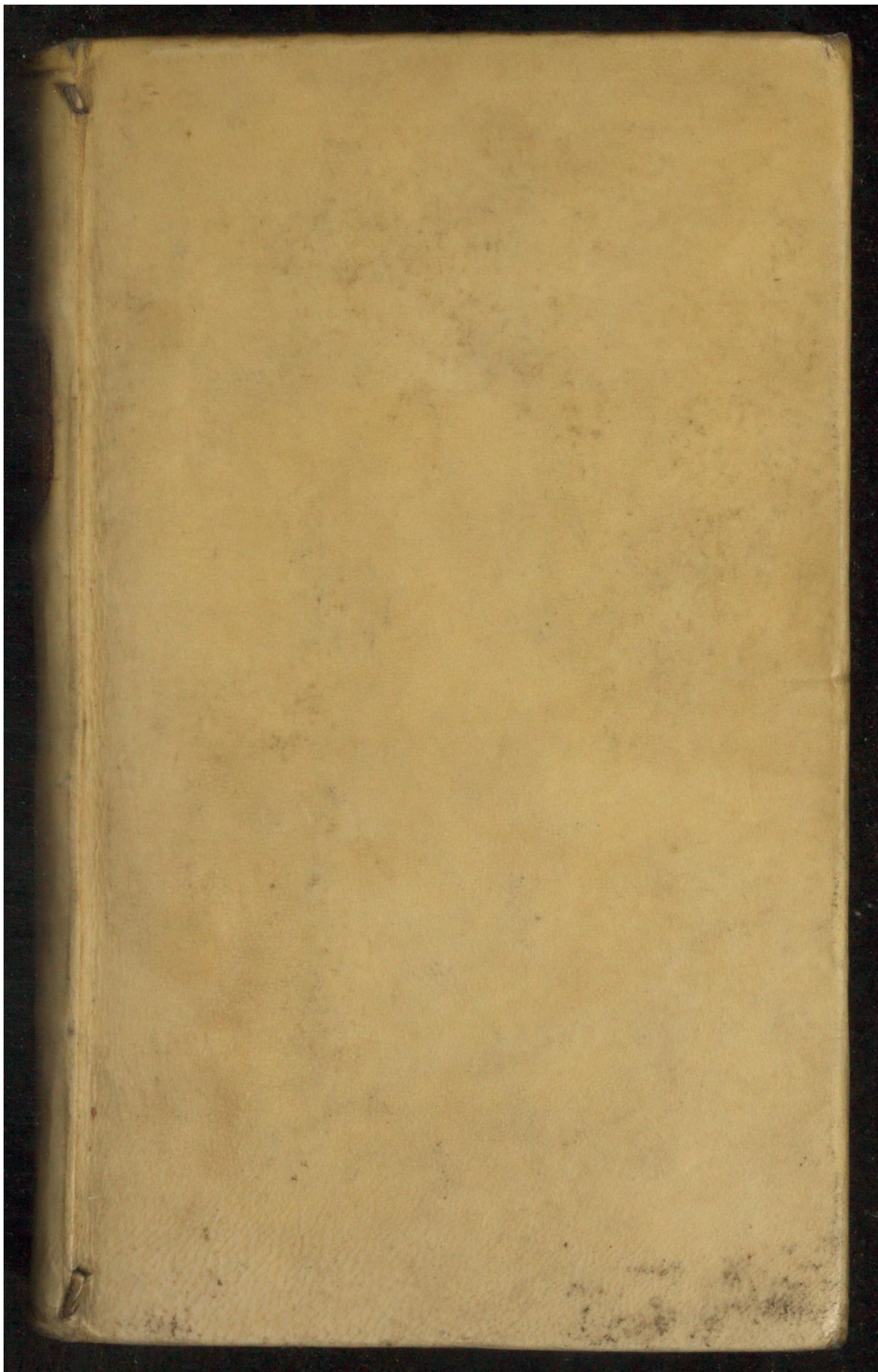
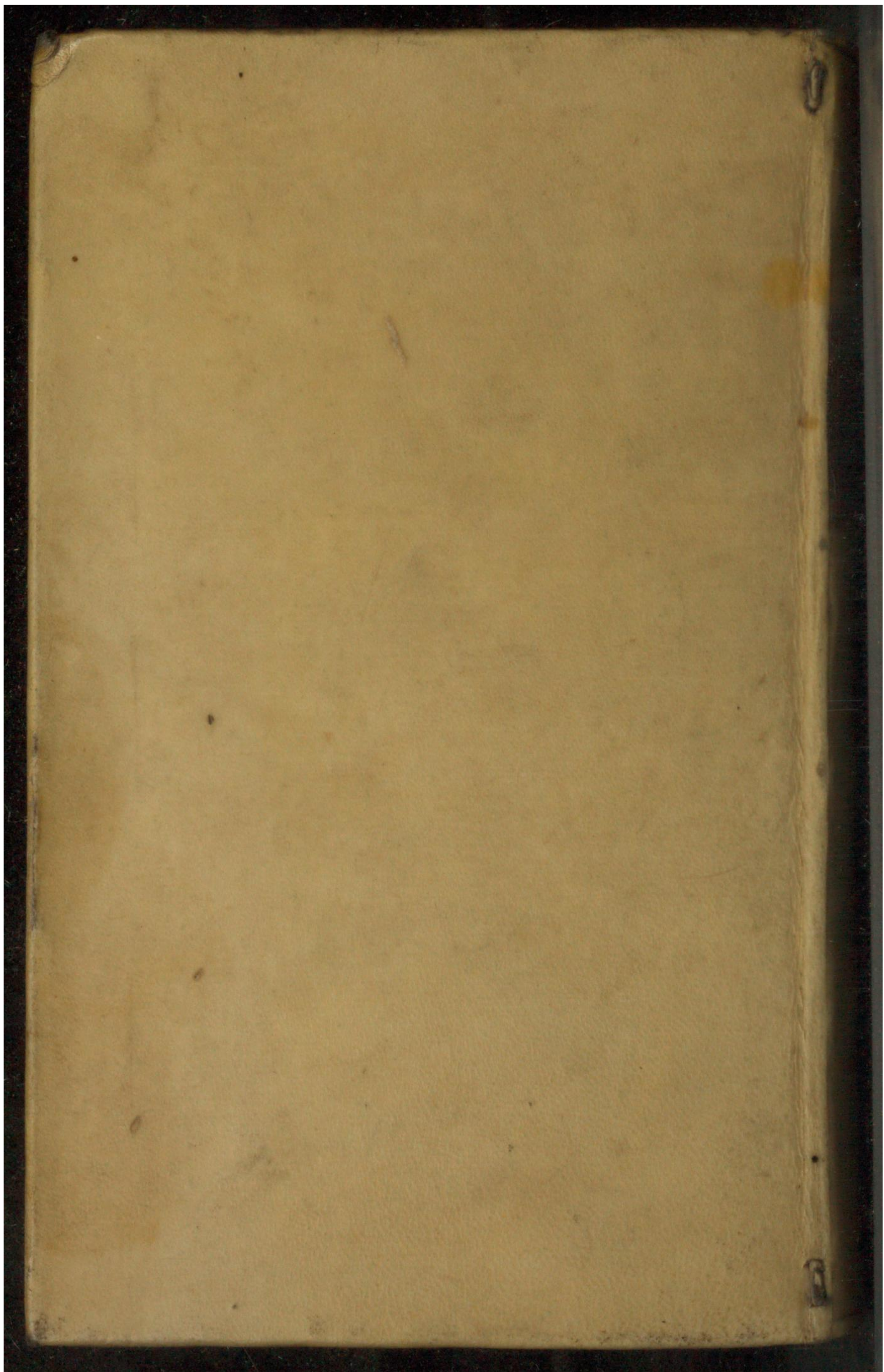
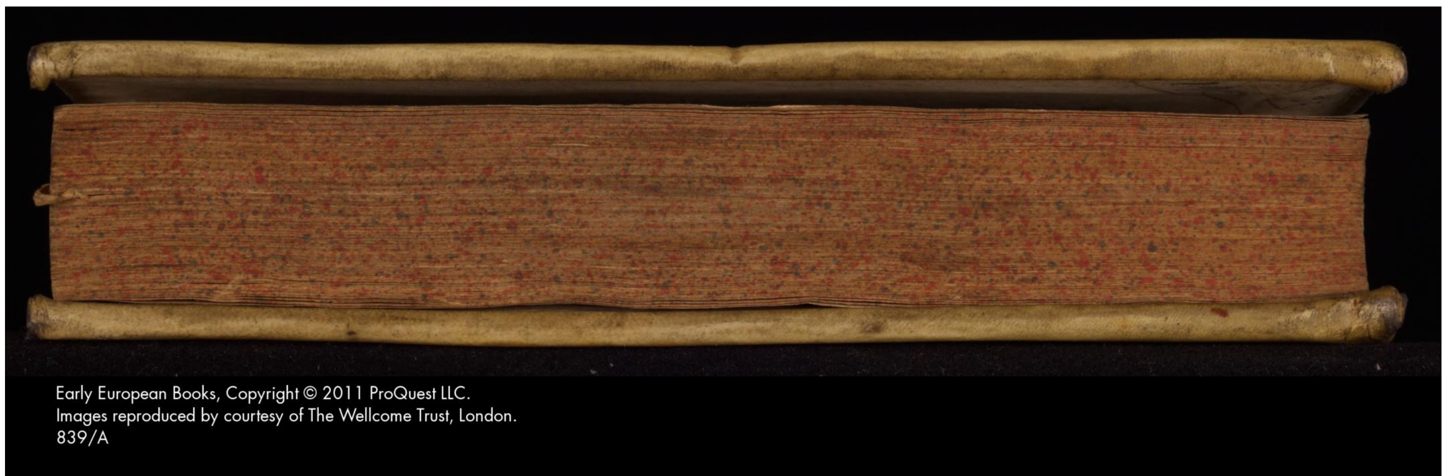

THEOD.
BEZA
DE POLY-
GAMIA

TRACTATIO

DE POLYGAMIA

IN QVA ET OCHINI APOSTATÆ PRO POLYGAMIA, ET MONTANISTARVM AC aliorum aduersus repetitas nuptias argumenta refutantur: addito veterum Canonum & quarundam Ciuilium legum ad normam Verbi diuini examine.

EX THEODORI BEZÆ Vezelij prælectionibus in priorem ad Corinthios Epistolam.

GENEVÆ,
Apud hæredes Eustathij Vignon.
M. D. XCI.

543.

DE POLYGAMIA ET DIVORTIIS.

DVAS quæstiones explicare nunc constitui, quarum vna de Polygamia, altera de Diuortiis agam: ita tamen vt multas præterea controuersias, in causis matrimonialibus, quas vocant, occurrentes, decidam, quantum quidem meæ, id est, Theologicæ professionis ratio patietur. Primùm igitur de Polygamia quæratur.

De Polygamia.

Polygamiam voco coniugij multiplicationem, cuius duæ sunt species. Aut enim vno eodémque tempore plures vxores ducuntur, aut soluto matrimonio alia vxor ducitur: de quibus speciebus sigillatim dicam.

Polygamia quid & quot eius species.

Priorem ergo Polygamiæ speciem nego

vnquam in foro conſcientiæ, vt loquuntur, licuiſſe vel licere. Contrarium nemo vnquam callidiùs vel impudentiùs defendit quàm impurus ille apoſtata Bernardinus Ochinus, quibuſdam dialogis à bono illo viro Sebaſtiano Caſtellione Latinè cõuerſis, quibus primùm reſpondebo: deinde, refutatis eorum argumentis, veram ſententiam confirmabo.

Arguméta Ochini pro polygamiæ ſpecie priore, vnà cũ refutationibus. Primum Reſponſ.

Hæc ſunt igitur ipſorum pro polygamiæ prioris defenſione argumenta.

Primùm proferunt exempla multorum ſanctorum Patrum, qui quum plures vxores habuerint, nuſquam tamen leguntur hoc nomine reprehenſi. Reſpondeo nec multitudine peccantium excuſari poſſe peccatum coram Deo, nec vllo temporis ſpatio poſſe contra Dei verbum præſcribi. Talem autem ab initio fuiſſe Dei inſtitutionem, vt vnus duntaxat cum vna legitimè conſueſceret, ſuo loco oſtendemus. Deinde, ſi vnquam licuit polygamia, licuit certè mundi initio, quum tunc neceſſe etiam fuerit (quod alioqui naturæ honeſtati magis repugnat quàm polygamia) ſororem à fratre duci: nec tamen ante Lamechum quenquam legimus plures ſimul vxores duxiſſe, ex quo ſatis intelligitur polygamiam ſicut & reliquas corruptelas paulatim obtinuiſſe.

Gen.5.19.

Obiect.1.

Excipit Ochinus etiam ſi non legamus quen-

quenquam ante Lamechum fuiſſe πολύγαμον, tamen, quum Moſes ſingularia illa omnia non recenſuerit, non conſequi polygamiam à Lamecho cœpiſſe. Nam etiam, inquit, ſimili ratione efficeretur Cainum ſuſcepiſſe vnicum tantùm filium: & eius quoque poſteros, quorum ſingulares duntaxat proles Moſes recenſet, quum tamen Cainum dicat ciuitatem condidiſſe. Reſpondeo quòd Moſes vnicum tantùm Caini filium recenſeat, quanuis plures ſuſtulerit, cauſam eſſe manifeſtam: quoniam videlicet, non eſt ei propoſitum damnatæ illius familiæ ſingulas genealogias texere, ſed tantùm recenſere continuam Patrum ſeriem ad diluuium, quos electæ vni familiæ Seth opponit. Doceat autem nos Ochinus ſi ante Lamechum vſitata fuit polygamia, quorſum Moſes hoc expreſſè notarit in Lamecho.

Gen. 4.17. 18.

Reſpōſio.

Obiicit rurſum Ochinus illam Lamechi polygamiam Deo non diſplicuiſſe, quum ex illa naſci voluerit ingenioſiſſimos filios, & vtilium artium inuentores. Reſpondeo abſurdiſſimam eſſe hanc conſequutionem. Dona enim illa, quæ filiis Lamechi Deus tribuit, ſunt ex eorum genere, quæ pro ſingulari ſua bonitate ipſis etiam impiis liberaliter communicat. Deinde vt demus Deo gratos ſuis liberos ex illa polygamia ſuſ-

Obiect.2.

Reſponſ.1.

ceptos, non tamen consequetur polygamiam Deo placuisse, nisi fortè placet simili argumento colligere placuisse Deo scortationem Gileadi, quòd ex meretrice sustulerit Iephtã, cuius fides ac aliæ multę virtutes insignes celebrantur.

3 Cæterùm etiam si Patres non legamus de polygamia fuisse reprehensos, illos tamen idcirco rectè fecisse non consequitur. Nam ne Iacobi quidem incestum, vt qui duas simul sorores duxerit, reprehensum legimus: neque filiarum Lothi, cum patre concubitum: neque iniquissimum illud Dauidis pro Siba iudicium contra Miphiboseth, neque alia etiam multa. Habuerunt Patres verbum Dei, habuerunt legem naturæ quantumuis corruptæ, à qua oportuit conscientiam ipsorum redargui.

Concedo tamen multa esse quæ culpam Patrum eleuent, ne quis illos existimet à nobis inter impuros illos scortatores vel adulteros numerari. 1 Primùm enim, tollendæ potiùs prolis, quàm turpis libidinis explendæ gratia, polygamos fuisse plerosque satis constat: quanuis homines etiam nonnullos hac in re fuisse minimè sit diffitendum, vt ex ipsius Iacobi Rachelem præ Lia diligentis, & Dauidis non vna historia liquet. Solomonem autem & plerosque ipsius successores non est quòd à magna incontinentia

Patrũ polygamia quatenus tolerabilis

excuſemus. Deinde quanuis exempla ma- 2
iorum non efficiant, quominus peccata
ſint peccata, tamen leuior eſt eorum culpa
qui peccant eorum hominum exemplis,
quos alioqui ſanctos & honeſtos fuiſſe con-
ſtat, quàm qui primi aliquid audent ambi-
gente conſcientia. Iudicandi enim ſunt il-
li iudicij potiùs errore quàm aperta impro-
bitate vel de induſtria peccare: præſer-
tim quoties exemplorum multitudo effe-
cit, vt peccatum quandam rei indifferen-
tis veluti ſpeciem induerit, ſicut in polyga-
mia factum eſt. Præterea non inuitus a- 3
gnoſco Deum in politia Iſraelis, atque a-
deò in illis populi ſui primis auctoribus,
ad polygamiam veluti conniuere pro ſua
clementia voluiſſe, non modò ea ratione
qua libellum Diuortij permiſit (quem ta-
men nunquam ſimpliciter probauit) ſed e-
tiam vt præſtandæ ſuæ fidei de innumera-
bili multitudine ex pauciſſimis oritura,
quendam aditum hoc etiam modo ſibi pa-
tefaceret. Etſi autem bene vſus eſt eo Pa-
trum facto Dominus, non conſequitur ta-
men nullum in ea re fuiſſe peccatum, in
qua Patres à Dei verbo deflexerunt. Sic 2.Sam.12,
delegit ſibi Solomonem Dominus, nec ta- 10.
men probauit Dauidis cum Solomonis ma-
tre coniugium, vtpote quod diſertè repre-
hendat: cuiuſmodi multa exempla proferre

Obiectio. ex Sacris historiis possemus. Hîc verò si quis roget, quid igitur sentiam his Patribus factum esse quos in illa polygamia perseuerasse, nec tamen pœnituisse legamus: respon-
Respõsio. deo, quòd perseuerarint, & eius fortasse illos non pœnituerit, idcirco factum quòd hoc suum peccatum non satis intelligerent, ob eas quas diximus causas. Nego tamen hoc illorum factum venia non indiguisse. Etsi autem ad misericordiam requiritur pœnitentia, tamen non necesse est singulorum peccatorum expresè nos pœnitere. Quàm multa enim non rectè fiunt, quæ tamen scelerate non agimus, sed duntaxat non satis erudita conscientia? & quàm multa sunt, quorum obliuiscimur? Quum autem Patres illi sese in omnibus vitæ suæ partibus miserrimos esse peccatores etiam atque etiam agnouerint, non dubium est quin hæc illorum pœnitentia, & fides in venturum Christum, ipsos seruauerit. Denique etiam si Patres expressis verbis non fuerunt à Deo de polygamia reprehensi, dico tamen variis & acribus pœnis satis apertè fuisse demonstratum quantopere illam im-
Gen.16. probaret. Hinc illa Saræ & Agaris contentio, quàm non tantùm iniectio matris, sed etiam Ismaelis exhæreditatio consequuta
Gen.30. est. Hinc Liæ & Rachelis rixæ & æmulationes, itémque Annæ & Phenennæ: ídque

etiam

etiam ex tragicis multis familiæ Dauidis ſceleribus, & multorum Regum Iuda triſtiſſimis exemplis liquet. 1.Sam.1.16.

Obiicit tamen Ochinus diſſidia etiam fuiſſe inter Eſau & Iacob, & frequentiſſimè, teſtibus quoque Comicis, lites inter ſocros & nurus exoriri, nec propterea tamen damnari πολυτεκνίαν neque affinitatem quæ matrimonio contrahitur. Ego verò minimè inficior quin hoc verum ſit. Dico tamen huiuſmodi lites, ex ſola hominum improbitate, non autem ex re ipſa, exoriri, vt in polygamia accidit. Neque enim Cain odit Abelem, neque Eſau Iacobum aliam ob cauſam, quàm quòd ipſi peruerſi & improbi eſſent, adeò vt ſuos etiam patres deſpicerent. Æmulatio autem inter illas mulieres ex eo ipſo orta eſt, quòd vna alteram corriualem pati non poſſet. Obiect.2. Reſponſ.1. Gen. 26.35. & 27.42.

Alterum Ochini argumentum eſt, Quòd nulla expreſſa lege polygamia prohibeatur. Ego verò reſpondeo non eſſe ſcriptas leges de rebus omnibus, quòd ipſi etiam Iuriſconſulti minimè diſſimulant, Relinquunt enim multa Legiſlatores omnes quæ ex conſequenti vel licere vel non licere facilè iudicatur. Id autem vel maximè apparet ex primi ante diluuium ſeculi & proximorum temporum hiſtoria. Neque enim Secũdum. Reſponſ.1.

iis temporibus (quæ legibus ab ipſa natura, potiùs quàm ab alio vllo Legiſlatore poſitis regebantur) ſcriptam aliam legem inuenimus quàm de homicidio : & tamen Iuda nurum ſuam Thamaram (quam adulteram eſſe ſuſpicabatur, quoniam videlicet poſtremum ſuum filium ei deſponderat) flammis adiudicat. Porrò quæ ratio damnat adulterium cum muliere ſoluta , damnat multò magis polygamiam. Præterquam enim quòd Deus vagas libidines prohibet, peculiarem rationem eſſe oportet, cur grauiùs peccet , qui quum ſit alterius maritus rem habet cum ſoluta, quam qui ſolutus cum ſoluta ſcortatur. Ratio autem hæc eſt, quoniam ille non in ſeſe tantùm, ſed in ſuam etiam vxorem peccat , hic verò non item. Et rurſus ille ideo in vxorem ſuam peccare dicitur , quoniam corpus ſuum quod vxori mancipauit, ſcorto iure tradere non poteſt. Sic autem argumentor à comparatis. Si peccat maritus, qui abſque commercij diuturnioris ſpe aut voluntate cum ſoluta coit , multò magis peccat qui fidem vxori datam violans, alteri ſeſe perpetuam conſuetudinis vitæ obligatione tradit, vt fit in polygamia. Itaque naturæ lex adulteria & furta ſuiipſius prohibens, polygamiam quoque euertit. Sed & ipſa ordinatio coniugij à Deo perſcripta

Gen.9.5.
Gen.28.34.
2

pta

pta polygamiam prohibet à conſequenti. Nam qui ſunt caro vna, tunc vna eſſe deſinunt, quum altera pars cum tertia quapiam carne vnum fit, quæ non eſt vtriuſque illius communis. Vxorem autem ſuam ſuperinductam priori, certum eſt fieri vnam carnem cum marito duntaxat, non autem cum priore vxore: ex quo efficitur iſtiuſmodi maritum, dum fit vna caro cum ſuperinducta, deſinere vnam eſſe carnem cum priore, aut certè veluti in duas partes diſcerpi, vt neutra totum habeat, ſed tantùm dimidium. Quid igitur illis fieret, qui plures etiam vxores duabus haberent? quotam illi ſui partem primæ vxori relinquerent?

Aliud Ochini argumentum huiuſmodi eſt. Dicit Dominus Dauidi per Prophetam Natham, Dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in ſinum tuum. Dauid ergo videtur auctore Domino plures habuiſſe vxores. Reſpondeo nuſquam legi Dauidem accepiſſe ſibi vxores ex iis quæ Saulis fuerant. Quod enim diuinant Rabbini intelligi hoc loco Æglam & Riſpam, quæ primùm Saulis, deinde Dauidis vxores fuerint, commentitium eſt. Nuſquam enim dicitur Ægla Saulis vxor, & Riſpa quidem narratur fuiſſe Saulis concubina, nuſquam verò Dauidi nu-

Tertium. 2. Sam. 12. 8

Reſpõſ. 1.

2

psisse. Deinde si valeret Ochini argumentum, profectò non tantùm Polygamiam, sed etiam incestus probaret: si quidem consanguinei vxoris, eodem gradu iungantur viro, quo ipsi vxori. Itaque non magis licuit Dauidi ducere vxoris suæ Michol nouercas, quàm suam ipsius nouercam. Ex hoc autem vtroque responso efficitur, quanuis locutio illa, IN SINVM TVVM propriè & vsitatè de coniugiis dicatur, illo tamen loco potestatem tantùm & imperium declarare, sicut etiam interdum Latini scriptores hac loquendi formula vtuntur: acsi diceret Dominus, Tradidi tibi omnes domini tui facultates, ne exceptis quidem eius vxoribus, vt eas in manu & potestate haberes ac si tuæ ipsius vxores essent.

Quartum. Deut. 21. 15

Quarto loco sic colligit Ochinus: Cauetur in Lege, vt si cui duæ fuerint vxores, vna quidem dilecta, altera exosa: & exosæ natus fuerit primogenitus, non possit pater filium dilectæ primogenitum anteponere exosæ filio. Atqui fieri potest vt illa exosa quæ prior liberos sustulit, posterior tamen nupserit: ex quo efficitur vtriusque matrimonii liberos pariter legitimos esse, ac proinde posterius matrimonium non minùs approbari quàm prius. Respondeo vt suprà, Deum tolerasse in populo suo polyga-

Responsio

lyga-

lygamiam, (quanuis eam nunquam approbarit tanquam legi suæ consentaneam) ideóque in parentum successionibus meritò habitos fuisse legitimos, etiam qui ex secundis aut tertiis aut aliis deinceps vxoribus nati essent. Sed quid hoc ad conscientiæ forum?

Quintum Ochini argumẽtum sic habet. Quintum. Iubetur in lege frater excitare fratris sine Deut. 25.5. sobole defuncti semen, nec additur exceptio, nisi iam antea vxorem habuerit, adeò vt hac lege polygamia etiam præcipi videatur. Respondeo exceptionem illam per Responsio. se satis intelligi, quia probabile non est voluisse Dominum vt quispiam suum ipsius semen atque adeò vxorem suam negligens, alienum semen excitaret, sed voluisse tantùm fratrem in demortui locum substitui. Id autem manifestè indicant verba legis SI SIMVL HABITAVERINT FRATRES: quibus verbis eos excipi apparet qui vxorem, ac proinde familias seorsim distinctas habebant. Quid si præterea ex- 2. cipiam quod verum est, specialem atque extraordinariam esse hanc speciem? Nam alioqui non modò simpliciter prohibetur, sed etiam damnatur vt incestuosum eiusmodi coniugium. Itaque hæc Ochini conclusio si firma fuerit, ad incestum Leuit. 18. 16. non minùs quàm polygamiam proban-

dam valuerit.

Sextum. 1.Tim.3. Sextò sic argumentatur Ochinus: Vult Apostolus Episcopum esse vnius vxoris virum, ex quo liquet aliquos tum fuisse in Ecclesia polygamos; quos tamen Apostolus non arcet ab Ecclesia, sed duntaxat ab Episcopatu.

Responsio. Mihi verò dubium non est quin multi eo tempore polygami in Ecclesia fuerint; tum ex Iudæis, tum ex Gentibus; quanuis rara semper fuerint in Occidente Polygamiæ istiusmodi exempla: sed qui iam tum essent polygami quum Christo nomen darent, quos tamen an Ecclesia non abiectis posterioribus vxoribus temerè admiserit, nolim sanè affirmare. Verùm vt eos fuisse toleratos demus, hactenus saltem vt inuitas vxores dimittere non cogerentur, noluit tamen Apostolus ex istorum numero deligi qui ministerio Verbi fungerentur, nimirum quòd infamis etiam in illis esset polygamia, ministros autem esse oporteat, quod eius fieri potest, ἀνεπιλήπτους: nedum vt hinc efficiatur quod vult Ochinus. Nam quod ad eos attinet qui quum Christianos se profiterentur, vna vxore contenti non erant, qui de iis censuerit vetus Ecclesia vel ex eo liquet quòd Clerici istiusmodi nuptiis interesse prohibeantur, quibus etiam non

non benedicebatur, sicut suo loco declarabimus.

Repulsus autem à verbo Dei Ochinus ad istas rationes confugit. Si concederetur, inquit, polygamia, non ita crebra essent diuortia. Id ego verò prorsus inficior. Diuidit enim polygamia mutuum coniugum amorē, quem singulares nuptiæ inter honestos quidem coniuges, fouent. Septimum. Responsio.

At enim, inquit rursus Ochinus, numerosior esset generis humani multiplicatio. Respondeo, quærendam esse prolem legitimis modis: nec mala esse nobis facienda, vt bona eueniant. Octauum. Responsio.

Excipit ille, admissos tamen olim fuisse polygamos ad baptismum, quod fieri non debuit si scortatores vel adulteri habiti essent. Respondeo eiusmodi polygamos etsi non probaretur eorum factum, minimè tamen inter scortatores vel adulteros fuisse numeratos. Plurimùm enim interest inter scortatorem vel adulterum qui nonnisi contra conscientiam peccat, & eum qui aliorum exemplum sequutus, plures alioqui honestas vxores prius duxerit quàm se in ea re peccare intelligeret. Demus autem Ecclesiam ad tempus tolerasse quod infectum reddi non potuit, nisi pars vtraque vltrò consentiret, an propterea polygamiam licuisse consequetur? Nonum. Responsio.

Decimum

Pergit tamen Ochinus, & hoc quoque argumentum torquet, Vxorem, inquit, habere non est repugnans rationibus ad salutem necessariis. Ergo neque vxores habere repugnat regno Dei, ad quod admissi sunt Abrahamus, Iacobus, Dauid, & alij multi polygami. Excipio quamuis regnum Dei non sit positum vel in coniugio vel in cælibatu, nihilominus tamen abuti nos posse rebus quantumuis per se indifferentibus. Sit ergo per se ἀδιάφορον coniugium. Manendum est tamen in Dei verbo, quod iubet vt vni vna coniungatur. Deinde quid absurdius dici potest, quàm licere cuipiam centies aut millies bibere, quoniã intra modum licet bibere, & neque in esca, neque in potu regnum Dei consistit? Præterea, vt concedam in coniugio non esse positum regnum Dei, at certè in eo positum est, vt Dei mandatis obsequamur, in quibus etiam multa de coniugio præcipiuntur. Et nemini dubium esse potest quin polygamiam plures curæ necessario velut in varias partes distrahant, quod ipsi etiam monogamo vsu venire testatur Apostolus.

Respons. 1.

2

Vndecimum.

Quid amplius? non est, inquit Ochinus, res monstrosa vt vnicum caput habeat multa membra: sed illud planè monstrosum est, vt vnum membrum habeat multa capita

pita. Itaque vt in mulieribus improbetur, in viris tamen probanda est polygamia. Respōdeo hanc demum esse naturalem ac minimè monstrosam corporis structurā, quæ ordini & numero à Deo opifice constituto respondeat. Itaque non minùs esset παρὰ φύσιν vni capiti duos nasos, quàm vni naso tribui duo capita, quoniam videlicet singulis capitibus singulos nasos attribuit Dominus. Inepta est igitur illa Ochini conclusio, nisi fortè probarit, sicut multis membris vnum caput imposuit Dominus, sic etiā vni marito plures vxores assignasse. Responsio.

Dicit præterea Ochinus multos Patres sic loqui de polygamia, vt eam simpliciter non condemnent. Sed quos patres citat? Leonem quintum, Gregorium secundum & tertium, Romanos pontifices. Deinde sit hoc in genere responsum, examinanda esse scripta patrū ad Verbi diuini normam, quod Augustinus expressè monet inter cæteros, & aduersus Pelagianos scribens factitauit. Duodecimum. Responsio.

At enim, inquit, miris laudibus effert Ambrosius Valentinianum, qui quum duas vno tempore vxores habuerit, atque adeò legem vt id liceret tulerit, nusquam tamen legitur hoc nomine vel ab Ambrosio, acerrimo alio qui disciplinæ Christianæ vindice, vel à quoquam alio reprehensus. Idem quoque de Carolo magno & aliis nonnullis Imperatoribus ac Galliarum regibus scribitur. Respondeo infirmissimum esse istud argumentum, Decimum tertium. Nicephor. lib. 11. cap. 33. Respōsio.

Notum enim est quàm licentiosi sint interdum in nonnullis Principes alioqui pij & religiosi: neque perscripta sunt singula Episcoporum dicta vel facta. Quòd si huc deuenien dum esset vt probaretur quicquid non fuit in principibus expressè reprehensum, quid obstat quominus baptismi ad extremam vsque ætatem dilationem probemus, Constantini magni exemplo, in quo tamen Imperatore laudando Græci etiam optimi Episcopi modum tenere nō potuerint? Sed quod Ecclesiæ veteris de polygamia iudicium fuerit, ex veteribus Canonibus petendum est, qui digamis benedici prohibent: nec placuisse illam Valentiniani legem satis ex eo constat, quòd vnà cum ipso est sublata, sicut nemo est olim inuentus qui illam Antiochi de nouerca ducenda, & alteram Claudij de fratris filia patruo collocanda sequeretur.

Plutar. in Demetrio Sueton. in Claudio.

Argumenta contra priorē polygamiæ speciem. Primum.

Et hactenus quidem Ochino cæterísque polygamiæ defensoribus sit responsum. Deinceps autem solidis firmísque argumentis illam oppugnabo, primùm quidem petitis à triplici coniugij fine. Nam quod ad prolis propagationem attinet, quamuis in speciem videatur quispiam plures liberos ex pluribus vxoribus quàm ex vna tollere posse, certum est tamen non posse fieri vt pluribus vxoribus vnus vir debitū soluat, quin eius corpus mirum in modum exhauriatur & insigniter lædatur. Quales ergo liberos polygamus iste suscipiet? vt interea turpissima & nefaria plurima

rima prætermittam. Iam verò si communem vitæ societatem spectemus, quis non videt negligi quod à multis curatur? Omitto infinitas rixas, quas ex æmulatione oriri necesse est, adeò vt nulla penè vitæ societas, nulla trãquillitas sit in polygamia, sicut non tantùm ex Abrahami & Iacobi historia liquet, verũtiam ex eo ipso quod de impuro illo Mahumete referunt, quem affirmant in vxoris suæ odium polygamiam sanxisse. Denique quum idcirco etiam ordinatum sit à Deo matrimonium, vt aduersus scortationem remedium esset, tantùm abest vt polygamia scortationem tollat, vt etiam castos alioqui & pudicos homines ad immoderatam libidinem accendat, sicut copia cibi gulosos, & copia vini ebriosos facit.

Illi ipsi certè damnant polygamiam, qui illam vsurpabant, quod videre est in Labane Iacobi socero. Cur.n. obtestatur Iacobũ, ne suis filiabus alias vxores superinducat, nisi ꝙ iniuriã illis hoc modo factũ iri existimabat? Secundum Gen.31.50.

Sed & Romani Imperatores & quidem nonnulli inter eos acerrimi Christianæ religionis hostes, veluti Diocletianus & Maximianus, polygamiam his verbis damnãt, Neminem (aiunt) qui sub ditione sit Romani nominis, binas vxores habere posse vulgò patet quũ etiam in edicto Prætoris huiusmodi viri infamia notati sint. Extãt & aliæ eiusmodi sãctiones, adeò quidẽ vt Arcadius & Honorius ne Iudæis quidem polygamiam concedant. Tertium. l.2.C.de incest. &inu. nupt. l.1.D.de iis qui not. infam. l. eum qui C.ad leg. Iul. de adult. l.nemo.C. de Iud. Obiectio.

Excipit tamen Ochinus, nec Prætores nec Imperatores illos ſimpliciter prohibere plures vxores, quum permittant cócubinas: ſed hoc tantùm velle vt vnica ſit materfamiliâs.

Reſponſ. Reſpondeo, nos quoque non niti iſtiuſmodi conſtitutionibus Imperatorum prophanorum, neque prætorum Romanorum edictis: ſed hoc tamen maximè pro nobis facere, vt oſtẽdamus polygamiã nihil aliud eſſe quàm vagæ libidinis ipſi naturæ honeſtati repugnãtis velamentum, quòd homines, ſola præeunte naturæ luce, illam vt infamem damnandam eſſe cognouerint, quanuis humanũ quiddam paſſi, concubinas tolerarint.

Quartum Canon. Apoſto. 17. Neocæſ. 3.

Sed à legibus penitus humanis, agè ad ſacros Canonas progrediamur, quos tamẽ vtinam patribus ad vnicum Dei verbum exigere placuiſſet. Ij certè digamos, id eſt, vt ipſi loquũtur, τὺς δυσὶ γάμοις συμπλακένΤας, ſiue πλείςοις γάμοις συμπίπΤονΤας arcent ab Eccleſiæ benedictione, & duriſſimis ἐπιτιμίοις multãt.

Obiectio. Sed excipit Ochinus, Canonas tamen illos vetuſtiores & puriores ſimpliciter non prohibere nec diſſoluere digamiã.

Reſpõſio. Reſpõdeo veteres Canonas ne de inceſtis quidem nuptiis dirimendis agere: tum quia ciuilis erat Magiſtratus munus ſub Imperio Romano leges ferre de diuortiis, tum verò multò magis, quia verbum Dei & iudicium Eccleſiæ pœnitentiam infligentis, ſufficiebat admonendis eiuſmodi polygamis, vt ab illicito cõcubitu abſtinerent, quum nulla ſit pœniten-

tia

tia eorum qui in peccatis perſeuerant.

Præterea rem alienam nemo inuito Domino poteſt bona conſcientia alteri donare. Quintum.
Vir autem non habet in poteſtate ſuum corpus. 1.Cor.7.4. Ergo illud alteri mancipare non poteſt, cuius vſu ne ad tẽpus quidem alter alterũ fraudare poteſt. Sed excipit Ochinus poſſe virum cum priore vxore contrahentem, Obiecti hanc adiicere conditionem, vt aliam ſuperinducere ſibi liceat, & poſſe quoque priorem vxorem iuri ſuo renuntiare, vt altera poſſit ex eius cõſenſu ſuperinduci, ſicut Sara ſuã Agarem Abrahamo, Lia & Rachel ſuas ancillas Iacobo ſubdiderunt. Ego verò reſpondeo Reſponſio 1. hanc eſſe coniugij naturam vt includatur pactum de indiuidua vitæ conſuetudine, & mutuò ſeſe in ſolidum alter alteri vtendum tradat. Itaque ſi addatur illa exceptio, coniugiũ non erit, nec duo fient vna caro, ſiquidem tertiæ locus relinquitur. Deinde, iuri quidem 2 ſuo quiſpiam renuntiare poteſt, at non alieno. Coniugij autem vinculum non aſtringitur vno contrahentium conſenſu, ſed multò magis ipſius Dei vtrũque cõiungentis authoritate: cui nihil detrahere poteſt mutata contrahentium voluntas, quum dicat Chriſtus, Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. 3 Præterea, quum iuri ſuo quiſpiam renuntiat, diligenter conſiderandum eſt, quouſque ius illud protendatur. In coniugio autem, alter alterius corpus ſic poſſidet, vt eo quidem vti poſſit, ad alium verò ſuo arbitratu illud tranſ

ferre non item, manẽte nimirũ penes Deum directo dominio, qui etiam vsum illius certis conditionibus definiit. Ex his autem etiam illud consequitur, Saræ itémque Liæ & Rachelis factum culpa non carere, nec in exemplum trahi oportere.

Sextum. Sed agè expendamus primam matrimonij institutionem: & primùm quidem obseruemus vnam cum vno à Domino copulari: & mox dicere Adamũ, HOC NVNC OS EX OSSIBVS MEIS. Deinde & illud quod sequitur, ET ADHÆREBIT VXORI SVÆ (non, VXORIBVS SVIS:) & illud quoque, ERVNT DVO (non, PLVRES) IN CARNE VNA: quæ omnia manifestè polygamiam euertunt. Itaque miris modis conatus est impurus Ochinus hunc locũ nobis extorquere.

Obiect.1. Nam (inquit) etiamsi Deus vnam cum vno coniunxit, singula tamen Dei facta nos non obligant absque expresso ipsius mandato: alioqui, dicendum fuerit vtendum nobis esse vestibus pelliceis, quoniam eiusmodi veste Dominus Adamum & Euam induit: neque celebrandam nobis esse Cœnam Domini, nisi vespere, in aliquo cœnaculo, inter duodecim homines, panibus azymis, & Paschę festo.

Respons.1. Ego verò primùm respondeo, nos hîc non considerare simpliciter quòd vnus cum vna fuerit à Deo coniunctus, sed ea simul coniungere quę sequuntur, nempe ET ADHÆREBIT VXORI SVÆ, ET ERVNT DVO IN CARNE VNA. Deinde dico hæc

co hæc verba, ADHÆREBIT VXORI SVÆ, ſignificare expreſſum Dei mandatum: Iſta verò ERVNT DVO IN CARNE VNA, expreſſam Dei benedictionem continere, ſed quæ ad duos tantùm pertineat. Præte- 3
rea quum hoc Dei factum ſumimus pro certa omnis legitimi matrimonij norma, tres ſequimur diuinæ voluntatis interpretes omni exceptione maiores. Primùm enim Malachias propheta diſertè hoc ipſum inculcat, Malac. 2. 15.
his verbis aduerſus polygamos vtens, Nónne (inquit) vnum fecit? & tamen ei non deerat ſpiritus abundantia. Et cur vnum fecit? quærens ſemen Dei. Itaque ibi pronuntiat Dominus, tolerabiliùs peccare qui vxores priores abiiciunt, quàm qui illis retentis alias ſuperinducunt. Ipſe autem Chriſtus Filius Mat. 19. 4.
Dei de diuortio diſſerens, quo negat matrimonium in foro conſcientiæ vnquam fuiſſe diſſolutum, Iudæos reuocat ad illud Dei factum tanquam ad certam & inuariabilem matrimonij regulam: & illa Moſis verba expendit, MASCVLVM ET FOEMINAM (non FOEMINAS) CREAVIT. Itidem Paulus al- 1. Cor. 6. 2.
ludens proculdubiò ad illum Moſis locum, diſertè ſcribit, Vnuſquiſque SVAM VXO- 4
REM, & vnaquæque SVVM VIRVM habeat. Poſtremò quod ad illam Ochini obiectionẽ attinet de Cœna Domini & veſtibus pelliceis, concedo ſingula Dei facta nos nec debere ſequi per omnia, nec etiam poſſe ſi maximè velimus, quoniam non quicquid fe-

cit, etiam faciendum præcepit. In præceptis autem Christi, cuiusmodi est illud, HOC FACITE, dico accidentarias circunstantias à reipsa esse distinguendas. Hoc autem vel illo tempore, loco, pane, numero Cœnam celebrare, circunstantiæ sunt quæ necessariò variantur: in quibus danda est duntaxat opera, vt ritè & ordine omnia fiant, eo videlicet tempore, loco, pane, numero, qui maximè conueniant. Sed panem & vinum sumere & benedicere: panem frangere, dare accipere, manducare: vinum itidem cum benedictione tradere, accipere & bibere. illa demum sunt quibus cõstat sacramentalis actio, quæ proinde prætermitti nec possunt, nec debent.

Obiect. 2. Sed rursus ad illud, *Adhærebit vxori suæ*, respondet Ochinus, scriptum etiam esse, Diliges *proximum* tuũ, ac proinde illis verbis nõ videri vxorum multitudinem prohiberi, nisi ex hoc etiã colligamus vetari ne plures proximos diligamus.

Respõsio. Respondeo nos non simpliciter considerare verba illa, *Vxori suæ*, sed totam illam sententiam, *Adhærebit vxori suæ*, qua significatur peculiaris quædam coniunctio multo arctior, quàm vllum vel sanguinis vel vulgaris amicitiæ ac societatis vinculum:

1. Cor. 7. 4. vtpote quæ hanc vim habeat, sicut exponit Paulus, vt alter in alterum seipsum transferat, & alter cum altero totus cohæreat. Hoc autem fieri non posset, si pars vna mariti cum vna vxore, altera cum altera vxore cohæreret

quia

quia duæ vxores non possunt in solidũ vnius mariti corpus possidere: quoniam realis, ipsiúsque adeò, vt loquũtur, facti est mutua ista corporum coniũctio. Aliud autem est dilectio proximi, quæ, quum in animo & voluntatis consensu tota posita sit, multitudine eorum quos amamus, non impeditur: imò quodammodo adaugetur.

Præterea ad illud, *Erunt duo* in carne vna, respondet Ochinus, Mosen particulam illam *duo* non expressisse. At ego respondeo blasphemam hanc esse Ochini exceptionem, vtpote quæ aduersus Christum ipsum torqueatur. Dico præterea hæc verba vel Adami coniugio non conuenire (quod est dictu absurdum) vel de duobus intelligenda esse, non de pluribus (quanuis Moses duorũ numerũ non expresserit) quum tũc nõ extarent plures homines quàm illi duo, videlicet Adam⁹ & Eua.

Obiect.3.
Respons.1.
2

Sed vult Ochinus hanc esse illorum verborum sententiam, vt vir iubeatur diligere vnamquãque vxorem suam, ac si eadem cum ipso caro idémque corpus esset. Ego verò credẽdum esse dico Christo non Ochino. Christus autem illam particulã *duo* expendi iubet, ex qua colligit eum esse adulterum qui dimissa priore vxore, excepto adulterio, alteram ducat: quod quum ita sit, multò certè grauiùs peccare dicendus est qui plures simul vxores habet. Nego etiam hanc esse verborum Adami sententiam, quam Ochinus comminiscitur, sed hanc potiùs, Deum sic benedice-

Obiect. 4.
Respons. R.

re duobus matrimonio iunctis, vt duo esse desinant, sicut ex verbis Mosis ipse Christus colligit.

Obiect. 5. Mat. 18.19. Rursum obiicit Ochinus scriptum etiam esse, Vbi *duo* consenserint super terram, nec tamen inde posse colligi non licere pluribus quàm duobus consentire. Quasi verò dicamus vbicunque occurrit hæc particula *duo*, maiorem numerum excludi. Cur autẽ Christus eo loco duorum vel trium meminerit, manifestum est, nempe non vt maiorem numerum excludat, sed vt ostendat se ne duorum quidem vel trium consensum ac fidem negligere, vt discat Ecclesia etiam ad summã paucitatem redacta, se Deo nihilominus curæ esse, & minimè irritas esse suas preces. Apud Mosen autem duos non plures coniungi, duobus non pluribus benedici, ne ipse quidem Ochinus inficiari possit: & Christus hanc vult esse omnis legitimi coniugij normam.

Respõsio.

Obiect. 6. Act. 4.32. Obiicit præterea idem Ochinus illud ex Luca, Multitudinis credentium erat cor vnũ & anima vna: ex quo colligit posse quempiam cum pluribus vxoribus vnam carnem esse. Respõdeo absurdissima hæc esse, quum plurimum inter se differant animorũ & corporum coniunctio. Iam enim antea diximus nihil impedire quominus voluntate & affectu cum multis cohæreamus, ita vt animus nõ distrahatur, sicut animus Ionathæ dicitur conglutinatus cum animo Dauidis quod tamen

Responsio

men vix ac ne vix quidem fieri poteſt, ſi inter ſe diſſideāt quos amamus: quo ſenſu Dominus dicit non poſſe nos duobus dominis ſeruire. Sed in corporum coniunctione & vſu, quē vocant, reali, fieri non poteſt, vt vir cum priore vxore in ſolidum cohæreat, ſi ad poſteriorem quampiam ſeſe adiungat.

Obiect. 7. Denique ſic excipit Ochinus, Si in ſcortatione duo fiunt vna caro, etiam ſi ſcortator ſit cum alia muliere matrimonio coniunctus: multò magis quiſpiam cū ſecunda vel tertia vxore (ſic deinceps) fiet vna caro. Ego verò hoc argumentum in ipſum Ochinum retorqueo. Concedo enim ſcortatorem cum ſcorto vnam carnem fieri: ſed addo quod reticuit Ochinus, ſcortatorem quia cum ſcorto fit vna caro, deſinere eſſe vxoris ſuæ carnem: quæ cauſa etiā eſt cur propter adulterium potiùs quàm propter idololatriā (quod tamen ſcelus longè maximum eſt) diuortium concedatur: quia nimirū poteſt aliquis eſſe idololatra, & tamen vxoris ſuæ caro: ſcorti autem & vxoris ſuæ caro ſimul eſſe nemo poteſt. Sic igitur argumentor: Si adulter deſinit eſſe vxoris ſuæ caro, multò magis idem ſtatuendum eſt de polygamo, quoniam videlicet adulterium committere non eſt coniunctum cum indiuiduæ vitæ pacto, ac proinde adulterium natura ſui non tam repugnat matrimonio quàm polygamia.

Reſpōſio.

Septimū. Poſtremò, pronuntiat Chriſtus eum mœchari, qui dimiſſa vxore ſua (excepta nimirū

causa adulterij) aliam ducat. Atqui si plures simul vxores habere liceret, non committeret adulterium quisquam aliam ducendo, siue priorem repudiaret, siue minùs. Ergo prohibetur polygamia. Vult tamen Ochinus mœchandi verbū nihi aliud declarare quàm adulterij occasionē illi dimissæ priori vxori præbere. Sed quis non potiùs Christo credat vtrumque simul dicenti, nempe eum qui excepta caussa adulterij vxorem dimittat, facere vt illa mœchetur: quòd si præterea vxorē duxerit, mœchari? Deinde quomodo illud ita explicabit Ochinus quod est apud Marcum, μοιχᾶται ἐπ' αὐτὴν;

Obiectio.

Respons. 1. Mat. 5.32.

2 Marc. 10.11.

Octauum.

Deniq. verbo ἔχειν, & nomine ἴδιον in hac Apostoli sententia ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα, multitudo maritorum & vxorum tam apertè prohibetur, vt polygamiam, meo quidem iudicio, nemo nisi præfractus & impudenter contumax tueri possit.

Nonum.

In Androm.

Postremò considerent saltem isti polygamiæ defensores, quid de hac re sapientes homines iudicarint, ex istis Euripidis sentētiis.

οὐδὲ γὰρ καλὸν
Δυοῖν γυναικοῖν ἄνδρ' ἕν' ἡνίας ἔχειν,
Ἀλλ' εἰς μίαν βλέποντες εὐναίαν Κύπριν
Στέργουσιν, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλοι.

Et rursus,

Οὐδὲ ποτ' ἂν δίδυμα
Λέκτρ' ἐπαινέσω βροτῶν,

Οὐδ'

Οὐδ' ἀμφιμάτορας κόρους,
Ἔριν μὲν οἴκων,
Δυσμενεῖς τε λύπας.

Cuiusmodi alias sententias multas alij obseruarunt.

Cæterùm & illud obseruandum est, hac specie polygamiæ comprehendi non eos tantùm qui pluribus simul vxoribus vtuntur, sed etiam qui vna aliam ob causam quàm ob adulterium repudiata (qua de re suo loco dicemus) aliam ducunt. Mat. 19. 9. Quum enim manifestè dicat Christus eiusmodi homines mœchari, constat prius vinculum in foro conscientiæ firmum permanere. Quod autem Pontificij etiam ad nuda sponsalia hoc extendunt, hactenus verum est, vt polygamus censeatur qui vna sibi desponsa, neque legitimè diremptis sponsalibus, aliam sibi despondet, aut etiam reipsa coniungit. Sponsalia enim verum esse coniugium (etsi non de facto, tamen de iure, vt vulgò loquuntur) vel ex eo liquet quòd mulierem alicui desponsam violans, puDeu. 22. 23. nitur vt adulter, ex lege Domini: & libello Mat. 1. 19. diuortij in sponsalibus quoque opus fuisse colligi potest ex Iosephi & Mariæ Virginis historia.

DE ALTERA POLYGAMIA.

Contra alteram polygamiæ speciē argumenta Tertulliani cum refutatione.

LTERA polygamiæ species est, quum quis soluto ritè matrimonio aliam ducit: quod nonnulli in quibusuis fidelibus damnant, vt præ cæteris Cathari & Montanistæ, quorum facilè princeps fuit Tertullianus vir alioqui maximus: nonnulli verò in Clero duntaxat, quē vocāt. Nos autem è contrario id omnibus Christianis semper bona conscientia licuisse ac licere constanter ex Dei verbo affirmamus. Ac primùm quidem Tertulliani, deinde etiam cæterorum argumenta sigillatim refutabimus, veram sententiam postea firmis rationibus probaturi.

Primum. Carnale quiddam est (inquit Tertullianus) & pudori repugnans matrimonij repetitio: contrà verò spiritualius & diuinius quiddam est, in vno matrimonio acquiescere, sicut Ecclesia vnum Deum pro marito suo credit & agnoscit.

Respōs.1. Respondeo honestas quoque & sanctas esse nuptias, sicut pronuntiat Apostolus, absque vlla distinctione, siue primæ siue repetitæ fuerint. Quòd si credendum est iis quę de Iosepho Mariæ virginis marito plerique veteres tradunt, voluerit sanè Christus quanuis non ex secundis nuptiis (vt qui ne ex nuptiis quidem natus sit) tamen in secundis nuptiis nasci, quod est magnum illarum ornamentum, quum nunquā reprehendantur,

Heb.13.4. imò generaliter, quemadmodū dixi, nuptiæ

vt

vt impollutæ & honoratæ commendentur.
Deinde, vt hoc, quàm illud per se diuinius 3
esse vitæ genus Tertulliano cócedamus, quis
tamen propterea illicitum esse dixerit, quod
minus est spirituale? An enim, obsecro, quoniam excellentius est sermoni & precibus vacare in Ecclesia Dei, quàm cerdonem esse vel
negociatorem, idcirco istas artes vt illicitas 4
& nefarias damnabimus? Quid autem initiò Gen. 2.18.
dixit Dominus hac de re? Non est bonum
(inquit) hominem solum esse, id est (vt res ipsa ostendit) absque vxoris adiutorio. Ista verò solitudo an non etiam eos comprehendit,
quorum vxores obierint? Quòd autem exci- 5
piunt nonnulli, dictum id esse ante peccatum non modò pro illis non facit, verumetiam nostræ causæ magnopere fauet. Nam si peccatum hanc vitam plurimis maximísque difficultatibus & incommodis obnoxiam reddidit, eo sanè magis requiritur adiutorium, cuius opera commodius vitæ huius cursus
conficiatur. Quid autem ad illud respondebit 6
Tertullianus, quòd non modò vtilem & iucundum facit legitimi matrimonij vsum, verùm etiam planè necessarium? Incontinentiam dico & vstionem, cui remedium esse
coniugium, ex Apostoli verbis manifestò li- 1. Cor. 7.9.
quet. Est autem continentię donum non à natura, neque à voluntate per se, sed à mera gratia: ac proinde non omnis incontinétia damnanda est, quum mihi quidem sit verisimile etsi ante peccatum nulla fuit in mutuę con-

iunctionis appetitione ἀταξία, tamen ne primos quidem illos nostros parentes, quum ad matrimonium essent diuinitus vocati, continentiæ perpetuæ donum habuisse, cuius nimirum nullus fuisset vsus.
7 Præterea si spiritualius est in vna acquiescere, quàm matrimonium post vnam mortuam repetere, sanè multò magis etiam spirituale est ἄγαμον manere quàm μονόγαμον esse. At si dãnandæ sunt idcirco secundæ nuptiæ, cur non etiam propter
8 ἀγαμίαν μονογαμία? Porrò sicut reccurrẽte fame & siti stulti hominis fuerit repetitum cibi & potus vsum reprehendere, quia videlicet naturales non autem voluntariæ sunt cibi & potus appetitiones, quas nisi moderatè saltem expleas, mortem consequi necesse sit: eâdem certè ratione efficitur illos nõ minùs insanire qui recurrente mutuę coniunctionis cupiditate (recurrit autem ad vstionem vsque, in iis omnibus qui donum continentiæ non habent) repetitionem matrimonij damnant, quum hæc quoque appetitio in suo genere non minùs sit naturalis quàm sitis aut fames: & nisi vstioni tempestiuum remediũ à Deo constitutum adhibeas, periculum multò maius, nempe amittendi regni cælorum, subeatur.

Obiectio. At enim (aiunt) ista matrimonij repetitio est magnæ incontinentiæ argumentum.

Respons. 1. Ego verò primùm omnium dico id perpetuum nõ esse, quum qui plures vxores duxit, & multos annos postea cælebs vixit, continentior meritò sit habendus, quàm qui cum

vna

vna ad extremam vſque ſenectutem fuit con iunctus. Sed vt ita eſſe demus, ſi nemo ger- 2
manè Chriſtianus eſt niſi qui continentiæ donum habet, ſanè vereor ne non modò ad ſummam paucitatem redacta, ſed etiam abo-lita iampridem fuerit Eccleſia. Imò vbi fuerit ante diluuium, & tot pòſt annis, Eccleſia? Et quo tandem iure Abraham, alioqui in Agare non omni culpa vacans, ducta poſt Saræ mortem Cethura glorioſum illud Patris credentium nomen non amiſerit? Eſt tamen, fateor, (quod & res ipſa conuincit) magna in hac hu
mana imbecillitate ἀταξία, atque etiã fœdi- 3
tas, ſed quæ (quum in ipſa re non hæreat, & ſingulari Dei bonitate, qua legitimo coniugio ab initio benedixit, excuſetur) non impediat tum primarum, tum etiam deinceps repetitarum nuptiarum ἁγιασμὸν, quas alioqui Spiritus ſanctus nunquam præciperet. Deni-
que quod affert Tertullianus de Eccleſia vni- 4
cum Deum ſponſum agnoſcente, Verè quidem, ſed admodum imperitè dicitur. Quum enim neque Chriſtus ſponſus, neque Eccleſia ſponſa vnquam moriatur, mirum non eſt nullum hîc locum repetitis nuptiis relinqui. Quorſum autem hæc ad huius vitæ imbecillitatem? Pertinent igitur iſta ad priorem polygamiæ ſpeciem: iſti verò poſteriori de qua nunc diſſerimus, nullo modo conueniunt, quum in repetitis nuptiis, non minùs quàm in iis quæ primæ contrahuntur, vnus cũ vna coniungatur, ac proinde Eccleſiæ cum Chri-

ſto ſpiritualis cõiunctionis *μυστήριον* & in his
5 & in illis eluceat. Quid, quòd vni Deo Eze-
Ezech.23. chiel vxores duas vno etiam tempore, Oho-
lam videlicet & Oholibam collocat? Quid,
quòd apud Paulum dicuntur fideles Chri-
ſto non niſi priore marito mortuo (peccato
videlicet) nubere? Sed de his plura etiam
deinceps.

Secundum 1.Cor.7.1. & deinceps. Pergit tamen Tertullianus, & inquit, Quum dicat Apoſtolus bonum eſſe homini mulierem non tangere, & nuptias non niſi penè inuitus concedat, ídque ex humana æſtimatione potiùs quàm ex diuina authoritate, poſtea quodammodo reuocans quod ex neceſſitate indulſerat (quia videlicet melius, id eſt minùs malum ſit nubere quàm vri) oportuerit autem nos tot ſeculis proficere: omnino putandum eſt Spiritus ſancti afflatu regi qui nunc arctius quiddam & perfectius à Chriſtianis exigunt, quum neceſſitatem illam ceſſare iam oportuerit. Reſponſ.1. Reſpondeo *Bonum* illic non opponi ei quod ſit vitioſum & Dei voluntati repugnans. Nam ſi ita eſſet, non modò repetitæ ſed primæ etiam nuptiæ vel eſſent à diabolo (quod apertè falſum eſſe liquet vel ex eo quòd matrimonij prohibitionem Paulus vocat *doctrinam dæmoniorum*) 1.Tim. 4.1. vel ita eſſent deprauatæ vt à Spiritu ſancto nunquam laudarentur. *Bonum* igitur non aliud apud Apoſtolum declarat quàm id quod commodum eſt, & ad hanc vitam abſque diſtractione tranſigendam accommodatum.

Dein-

Deinde ne hoc quidem respectu vniuersali- 2
ter & sine exceptione intelligendum esse af-
firmo illud Apostoli dictum, sed eorum tan-
tùm habita ratione, in quos collatum est cō-
tinentiæ donum. Id autem ipse mox declarat,
præcipiens vt propter scortationem vnus-
quisque (id est quisquis vritur, quia cōtinen-
tiæ donum non habet) vxorem suam habeat:
nunquam id certè suasurus nedum præceptu
rus, si mulierem attingere siue primis siue se-
cundis nuptiis malum, hoc est vitiosum, &
Dei voluntati repugnans esset, quum nō sint
facienda mala vt bona eueniant. Peruertit 3
etiam aliis multis modis eiusdem Apostoli
sententiam Tertullianus. Verba enim illa,
Velim omnes esse vt ego sum, non sunt præ-
cipientis sed optantis: idque non simpliciter
(quid enim hoc aliud esset quàm humani ge
neris internecionem optare?) sed suorum
temporum, atque adeò Ecclesiasticæ potiùs
vocationis habita ratione. Illud autem κατὰ συγ
γνώμην non eò refertur quò putat Tertul-
lianus, & alij post eum multi, sed ad illud po-
tiùs quod proximè dixerat Apostolus, nem-
pe vt vnusquisque vxorem suam habeat. Id
ergo testatur Apostolus interpretandum ex
æquo & bo no, siue quoad eius fieri oportere
(ad scortationem nimirum fugiendam) vide
bitur, non quasi vnicuique sine exceptione
id præcipiatur. nisi malimus assentiri auctori
libri de bono viduitatis, qui inter Augustini
opera repositus est. Arbitratur autem ipse

hoc intelligendum, non de coniugio quod liberorum procreãdorum causa copulatur, aut fide pudicitiæ coniugalis, & indissolubili, quandiu ambo viuunt, matrimonij sacramento (quæ omnia, inquit, bona sunt) sed de illo immodico carnis vsu qui in coniugum infirmitate agnoscitur, & interuentu boni nuptialis ignoscitur, de quo ait Apostolus, Secundùm veniam dico, non secundùm imperium.
5 Illa verò verba, *Ego dico, non Dominus*, quum sic accipit Tertullianus ac si Paulus nõ diuinitus sed humanitus hæc consuleret, à blasphemia non procul abest, & ne refutatio ne quidem eget. Denique quod idem Tertullianus dicit, oportuisse nos à temporibus Apostolorum proficere: rectè quidem dicit, sed hunc profectum dico positum esse in rebus longè aliis, nẽpe in fructibus Spiritus qui in epistola ad Galatas commemorantur. Errat autem vehementer qui perfectius aut melius quicquam in Ecclesia vel præstari posse arbitratur, quàm Apostoli mandarint. quod tamen de sui Montani paracleto miserè fascinatus Tertullianus somniat.

Tertium. Citat quoque Tertullianus locum illum
1.Ioan. 3.3. Ioannis, Quisquis spem habet in eo sitam, castificat sese, vt & ille castus est: & illum Petri,
1.Pet. 1.16. Respõs. 1. Estote sancti, sicut & ille sanctus fuit, Christus videlicet in carne sua. Respondeo non omnia quæ fecit Christus: nobis ad imitationem proponi. Nam alioqui nobis esset omnibus ex virgine nascendum, ídque in stabu-

lo, &

lo,& quadraginta perpetuis diebus ieiunandum, & crux in carne verè ac reipsa subeunda: quæ omnia, vt & alia eiusmodi, quis ita insanit, vt à nobis exigat? Multa enim in Christo personalia fuerunt, id est ipsius personæ ac muneris propria. Quòd autem Christus fuit prorsus ἄγαμος, si ad singulos Christianos pertineret, certè ne primæ quidē nuptiæ licerent, quas tamē Tertullianus ipse concedit. Et quorsum ipse Christus testaretur non omnes posse hoc verbum capere? Locus au- 2
tem ille Ioānis, de generali sanctimonia tum corporis tum animæ intelligendus est, quæ nisi in matrimonio quoque vigeret siue primo siue repetito, nulli certè pij coniugati essent. Denique locum Petri ex Mose desumptum non rectè ad Christi carnem traducit Tertullianus, quum de purissima sanctissimáque ipsius Diuinitatis natura intelligatur, quanuis alioqui minimè negādum sit Christum, etiam secundùm carnē, esse perfectum omnis puritatis exemplar.

Præterea, inquit ille, scribit Paulus Chri- Quartum
stum missum esse, vt in eo omnia recapitularentur, id est ad suum caput & initium reuocarentur. Initium verò eiusmodi fuit vt Adamo vna vxor semel fuerit adiuncta. Et propheticè quoque tunc dictum est, *Et erunt duo in carne vna*. Sic etiam Noe, alter humani generis parens, monogamus fuit, & ipsius filij, & præstantissimi quique Patrum, vt Ioseph, Moses, Aarō, Iosue. Etsi autem digamus fuit

Abraham, tamen quum ex fide iustificaretur, monogamus erat. Quòd si digamiã eius recipiamus, recipiamus etiã circuncisioné, quoniam non antea fuit digamus. Ego vero res-

Respons. 1. pōdeo verbūm ἀνακεφαλαιῶσθαι nihil neq. ad monogamiā neque ad repetitas nuptias pertinere, sed huc dūtaxat vt significetur quum omnia priùs essent extra Christum dissipata, in eum postea fuisse recollecta, sicut docti in

2 terpretes explicant. Deinde & hoc dico, minimè stabilienda esse dogmata ex particula-

3 ribus exemplis. Addo & illud, non minùs multa, imò etiam plura reperiri posse exempla Patrum, istis repugnantia. Sed & Abraha-

4 mum constat multò priùs digamum fuisse quàm circuncisum, quum Ismaelem demum circunciderit, annū iam agentem decimumtertium. Denique si quid valerent hæc argumenta, torquenda essent aduersus prioré polygamiæ speciem, quia non minùs est vnius vxoris vir qui mortua vxore alteram ducit, quàm qui in vna superstite acquiescit: nisi fortè somniemus contra Pauli doctrinam, & sensum ipsum communem, ne morte quidem matrimonium dissolui, qua de re mox dicemus.

Quintum. At enim, inquit Tertullianus, Lex prohibet sacerdotes matrimoniū repetere: sumus

Respōs. 1. Leui. 21.13. autem omnes in Christo sacerdotes. Respondeo nusquam in Lege extare prohibitionem huiusmodi, sed hoc tantùm præcipi summo sacerdoti, vt nō aliam quàm virginem ducat,

ídque

ídq; myſterij cauſſa, de quo alibi diſſeremus. Deinde quo iure Tertullianus externum illud & carnale ſacerdotium, ſoli tribui Leui peculiare, cum noſtro ſpirituali & Chriſtianis omnibus communi comparat? 2

Collígit idem præterea Noui Teſtamenti exempla, vt Zachariæ monogami, & Ioannis ἀγάμου: Simeon etiam (inquit) non fuit digamus, Anna manſit vidua, ſolus ex Apoſtolis Petrus maritus legitur. His addit Eliam ἄγαμον, & Moſen μονόγαμον, quos potiſſimũ trãſformationis ſuæ teſtes Chriſtus delegit. Poſtea colligit oportere Chriſtianos iſtis præſtantiſſimis viris eſſe ſimiles. Reſpondeo multa poni in huius enthymematis antecedente, quæ ſi negentur, probari non poſſint. Deinde nego iſtiuſmodi conſequutionem, non modò quoniam ex iſtis particularibus conſtitui affirmans vniuerſalis non poteſt (quum præſertim multò etiam plura proferri poſſint exempla in contrariam partem) verùm etiam quia placuiſſe iſtos ob eam ipſam cauſam, quod alij quidem monogami, alij verò eſſent ἄγαμοι, probandum fuerit, quòd certè nunquam euincetur. Præterea ſi qua poſita eſſet præſtantia, qualem iſti imaginantur, tũ in ἀγαμία tum in μονογαμία, illa certè iſti præſtaret, ac proinde ſicut ex διγαμίας repreheníione Tertullianus μονογαμίαν ſuam exornat, ita etiam excludendi eſſent μονόγαμοι à regno cælorum, & in Marcionis caſtra transeundũ, vt ſolis ἀγάμοις locus relinqueretur:

Sextum.

Reſponſ. 1.

3

quod quàm absurdũ sit, ne Tertullianus quidem ipse ignorasset, vtpote Marcionis hostis, nisi Montanus ipsum fascinasset.

Septimũ. Profert præterea quosdam Scripturæ locos. Oportet enim, inquit, nos fieri pueris similes: pueri verò de nuptiis non cogitant. Atqui si hoc ita se habet, ne primæ quidem nuptiæ licent.

Respons. 1. 2 Quo verò respectu id postulet Christus adeò quidem vt denuntiet nos alioqui in regnum cælorum nunquam ingressuros, nempe quod ad malitiam, non quod ad nuptias attinet, satis supérque constat.

Luc. 18. 17.

Octauum. Matth. 10. 16. Huc etiam idem detorquet aliud Christi dictum, nempe quòd oporteat nos esse colũbæ similes, quam vnam, inquit, nouit masculus.

Respõsio. Huius autem rei penes illarum rerũ scrutatores sides esto. Illud certè cogitare debuit Tertullianus similitudinem illam ab ipso Christo restringi ad morum simplicitatem.

Nonum. Ioh. 4. 18. Magis illud vrget quod ex Ioanne citat, nempe quòd Christus sextum illius Samaritanę virum negauerit esse illius maritum.

Responsio. Sed in eo fallitur, quòd illam sextò nupsisse existimat, quum potiùs, quinto marito mortuo, scortari cœpisset, ac proinde à Christo nõ vt πολύγαμος, sed vt scortatrix reprehendatur.

Decimũ. At enim, inquit, nuptiis semel duntaxat Christus interfuit, id est quoties illas celebrari voluit.

Respõsio. Quid si verò secundæ illæ erant nuptiæ, quibus Christus interfuit? quod tamen vt omittam, ne refutatione quidem eget hoc argumentum.

Per-

Pergit autem,& inquit: Si non licet ſepa- Vndeci-
rare diuortio quos Deus coniunxit,non lice- mum.
bit etiã coniungere matrimonio quos Deus
ſeparauit. Reſpondeo ne hoc quidẽ nos age- Reſponſio
re,quod fruſtrà moliremur,nempe vt morte
ſeparatos rurſum coniungamus. Sed nimirũ
aliò retorquetur hæc ſententia à Tertulliano
ſic colligente:Si non poſſunt homines effice-
re vt diuortio diſiungantur quos Deus ma-
trimonij vinculo coniunxit: conſequitur ne
hoc quidẽ poſſe, vt nouo matrimonio con-
iungatur ſecunda vxor cum eo qui primis nu
ptiis cum alia coniunctus,ab illa poſtea eſt ſe
paratus. Aſſumit igitur Tertullianus duorum
alterum in hoc argumẽto:nẽpe aut ne morte
quidem planè diſſolui vinculum,quod planè
repugnat Apoſtolo, liberam eſſe mulierem 1.Cor.7.39.
pronuncianti poſt mariti mortem:aut iſtiuſ-
modi ſeparatione Dominũ tacitè admonere
ſuperſtitem perſonã ne de matrimonio dein-
ceps cogitet:quod ſi quis inficietur, vt ego ſa
nè inficior,qui tandem probabit Tertullia-
nus? Vana eſt igitur tota hęc collectio:neque
ſi ad ſecundas aut vlteriùs etiam repetitas nu
ptias veniatur,vel dirimitur quod Deus con-
iunxit (quum ipſemet per mortem interue-
nientem diremerit quod coniunxerat) vel
coniungitur quod ſeparauerat,quum de ſepa
rata perſona non agatur rurſum cum eadem
coniungenda à qua diſiuncta f it.

Addit præterea: Si non licet repudiatæ ad Duodeci-
alium virum tranſire,cõſequitur repudiatam mum.

teneri viro quanuis diſcordi & inimico. Hoc autē ſi verum eſt, multò ſanè magis videtur teneri viro, à quo nullo ipſius vitio, ſed Dominicæ legis euentu, id eſt ſola mortis neceſſitate ſeparata eſt. Reſpondeo hac etiam in re magnopere falli Tertullianū. Nam vt omittam quod modo dixi, pronūtiari videlicet liberam vxorem poſt mariti mortem, vt nubere poſſit cui velit, Chriſtus de diuortio diſſerens cauſam adulterij diſertè excepit. At ſi adulterio, (quod tamen per ſe mutuum corporum vſum non tollit) vinculum matrimonij abrumpitur, id ipſum ſanè multò magis de morte dicendum eſſe nemo bene ſanæ mē tis ambiget.

Reſpōnſio

Matt. 19. 9.

Decimumtertium.

Sed non licet, inquit, poſtulare ab Epiſcopo, quod ipſe habere non poteſt: Epiſcopos autem oportet eſſe monogamos. Ego verò & illud & iſtud nego. Quid enim prohibet quo minus ab aliquo poſtulem, quod vt ipſe ſibi non habeat, mihi tamen ab alio largiatur? Nā alioqui certè virtus omnis eorum, quæ in Eccleſia dicuntur & fiunt, à miniſtris penderet, non ab eo qui miniſtrorum opera vtitur.

Reſponſ. 1.

2 Deinde ſemel duntaxat contrahendi matrimonij neceſſitatem vel Epiſcopis vel aliis vllis Chriſtianis à Domino ſimpliciter impoſitam fuiſſe prorſus nego.

Decimumquartum.

Sed aliud eiuſdem argumentum, quanuis non ita manifeſtè ab ipſo expreſſum, audiamus. Oportet nos, vt bene quippiā velimus, id demum velle quod Deus vult, & id nolle

quod Deus non vult. Deus autem vel maritum vxore, vel vxorem marito priuans, videtur omnino ſuperſtiti parti indicere vt extra matrimonium viuat, ac proinde vt ſit cælebs, & nolle vt ad matrimonium redeat cuius vinculum ipſe abruperit. Ego verò illud quidem maximè concedo, ſed hoc prorſus nego. Etſi enim certum eſt, quũ nemo niſi volente Deo moriatur, quoties alter coniugum moritur: non placere Deo vt diuturnius ſit illud matrimonium quod ipſemet morte diſſoluit: nõ tamen inde rectè concluditur partem ſuperſtitem ad cælibatũ vocari, niſi ſimul habeat continentiæ donum. Reſponſio

Erimus, inquit rurſum ille, poſt mortem. Quod ſi credimus reſurrectionem mortuorum, vtique tenebimur cum quibus reſurrecturi ſimus rationem de alterutro reddituri. Ego verò reſurrectionem mortuorum credo, nos autem proximis rationem reddituros nuſquam lego, nec etiam credo in hoc potiùs occupatus, quomodo ne Deus quidem ipſe mecum intret in iudicium, ác me potiùs ſua miſericordia per gratuitam in Christo remiſſionem peccatorum abſoluat. Denique miror Tertulliano non veniſſe in mentem hanc ipſam quæſtionem eſſe de qua rogatus à Sadducæis Dominus, Erratis, inquit, neſcientes Scripturas. Decimum-quintum. Reſponſ. 1. 2 Mat. 22. 27.

Imò, excipit Tertullianus, ſi in illo æuo neque nubent, neque nubentur, ſed erunt æquales angelis, non ideo tenebimur coniugibus Obiectio.

defunctis, quia non erit restitutio coniugij: imò eò magis tenebimur, quia in meliorem statũ destinamur, resurrecturi in spiritale cõsortium agnituri tam nosmetipsos quàm nostros. Honoratior erit maritus, quo mundior factus ri. In vita æterna magis nõ separabit quos coniunxit Deus, qui in ista vita separari vetat. Hæc ille à Montani paracleto fascinatus, quæ ne refutatione quidem egent: tanti est momenti intra verbi Dei limites ita consistere, vt neque ad dextram neque ad sinistram declines. Institutũ est porrò matrimonium initiò, quòd bonum homini non esset solum esse: illic verò, id est in Dei gloria soli certè non erimus, nec eiusmodi adiutorio egebimus, quia Deus erit omnia in omnibus. Finis coniugij alter, est humani generis propagatio, cuius tum aduenerit terminus. Scortationi verò quærendum nullum erit ibi remedium vbi hæredes Dei & cohæredes Christi erimus. Quorsum igitur ista noui paracleti deliria?

Responsio

Hæc sunt præcipua Montanistarum aduersus successiuè repetitas nuptias argumenta, studiosiùs etiam, opinor à Tertulliano quàm ab ipso Montano explicata. Operæpretium autem me facturum putaui, si in eorum gratiam (qui lectione illius alioqui maximi, sed maximo cum iudicio audiendi viri delectantur) ea quoque adiicerem cuius contrariæ partis, id est orthodoxorum rationes aggressus est refutare.

Quarundã Tertulliani responsionum refutatio.

Itaque

Itaque ad locum illum Pauli planũ & penitus perspicuum, *Mulier iuncta est in quantum temporis viuit vir eius: si autem mortuus fuerit, libera est, cui vult nubat: tantùm in Domino,* ita respondet vt neget sic concedi licentiam secundi matrimonij post fidem Christo datam. Primùm quoniam Paulus sibiipsi repugnaret. Si enim, inquit Tertullianus, secundas nuptias remittit quæ ab initio non fuerint, quomodo affirmat omnia ad initium recolligi in Christo? Si vult nos iterare coniugia, quomodo semen nostrum in Isaac semel marito auctore defendit? quomodo totum ordinem Ecclesiæ de monogamis disponit? Hæc ille, cuius primum argumentum antea refutauimus, Alterum certè nullius est momenti. Nec enim Isaac ideo proponitur nostri seminis auctor, quia semel maritus, sed quia promissionis filius: vt neque Abraham pater credentium, neque Iacob fortis luctator ideo grati Deo quoniam bimariti: sed quoniam vterque Deo credidit. Tertium denique argumentum nihil mouere quẽquã debet, quum de iis demũ monogamis agat Apostolus qui veris polygamis, id est iis qui plures simul vxores habuerint, opponũtur, vt suo loco plenius demonstrabimus, & non modò Chrisostomus, sed ipse quoq. Hieronimus egregia illa ad Oceanum epist. interpretatur. 1.Cor.7.39.

Secundò præfatus Tertullianus Apostolum hæc scripsisse adhuc nouæ Ecclesiæ quã lacte pasceret, dicit hoc accipiendum de ea

muliere quæ fuerit in viduitate à fide deprehensa: id est, vt planiùs loquar, quæ non nisi iā vidua ad Christianismum accesserit, cuius nouus maritus (inquit) non deputabitur secū dus, qui est à fide primus: sicut ante fidem soluto ab vxore nō numerabitur post fidem secunda vxor quæ post fidem prima est, quoniam ipsa vita nostra à fide censeatur. Sed quis ista violenter ac sophisticè prorsus declamata fuisse non videt? Cur enim ista planiùs non explicaret Apostolus, præsertim cum rudibus agens? Etsi autem meritò Corinthiis exprobrat Apostolus quòd crassè adhuc errarent, tamen minimè rudem fuisse il-
1. Cor. 1. 5. lam ecclesiam, satis apertè initio prioris Epistolæ testatur, gratias agens Deo quòd abundarent ἐν παντὶ λόγῳ καὶ γνώσει. Prȩterea quū
Rom. 1. 8. & 7. 2. hoc ipsum Romanis scribat quorum fidem magnificentissimè prædicat, quorsum ista Tertulliani effugia? Denique quum inter infideles quoque sint nuptiæ, (nam alioqui non
1. Cor. 7. 12 suaderet fidelibus Paulus vt in eiusmodi contubernio manerent) certè secundus maritus semper secundus erit, quicquid garriat Montani paracletus.

Item quū colligerent Orthodoxi, permit-
1. Tim. 5. 1. ti reliquis iterationem matrimonij ab Apostolo, eò quòd solos qui sunt in Clero adstrinxerit monogamiæ iugo: Tertullianus primùm respōdet ideò potiùs omnibus præscribi monogamiam, quia Episcopis, & ideo Episcopis, quia omnibus. Vnde enim (inquit) Epi-

Epiſcopi & Clerus?nónne de omnibus? Hîc verò rurſum manifeſta eſt ſophiſtice. Nam ſi *de omnibus* eligi cenſet, qui ex ipſo Eccleſiæ corpore ſeligantur, rectè loquitur, nec inde conſequitur ſingula Eccleſiæ membra iiſdem legibus adſtringi quibus Clerus adſtringatur. Sin verò *de omnibus* ita interpretatur acſi quiuis ex Eccleſia eligi poſſit, hoc quidẽ poſito conſequetur illud quod colligit: ſed quis tãdẽ id verũ eſſe ipſi largietur? An enim quoniam ex fideliũ turba deliguntur Epiſcopi quales eſſe iubet Apoſtolus, ideò vnumquemque ex illa turba conſequetur talẽ eſſe oportere vt ad Epiſcopatũ ſit idoneus, ac nõ potiùs ij demum ex tanto numero deligendi qui idonei comperientur? Deinde aliud opponit, nempe ſi verba illa *Vnius vxoris virum* ad ſolos Epiſcopos referantur, idẽ quoque de cæteris quæ ſequuntur virtutibus dicendum, quas tamen abſurdum fuerit ſolis Epiſcopis tribuere. Reſpondeo, vanam etiam eſſe iſtius argumenti conſequutionem. Quid enim prohibet quominus Apoſtolus tum ea recenſuerit quæ propriè in Epiſcopo requiruntur, tum etiam quæ habeat vel cum reliquis omnibus Chriſtianis, vel cum aliquibus duntaxat communia, in quibus tamen ipſum præ cæteris oporteat eminere? Obſecro enim an hoc à quibuſuis ad Baptiſmum accedentibus requirendum vel ipſe Tertullianus cenſuiſſet, vt eſſent ἀνεπίληπτοι; an vt eſſẽt διδάκτικοι; Imò ne in Epiſcopis qdẽ ipſis ſimiliter

illa omnia requiri res ipſa clamat quoniam alioqui dicendum fuerit qua ratione non eſt eligendus qui nõ ſit temperans aut qui ſit ebrioſus, excludi quoque ἄγαμον, & qui familia & liberis careat, quod vel cogitari niſi perabſurdè non poteſt.

Rom. 7. 3. Ad locum autem Pauli ex Epiſtola ad Romanos, Quæ ſub viro eſt mulier viuente viro iuncta eſt: ſi autem obierit, euacuata eſt à lege viri: reſpondet dupliciter, primùm addenda eſſe quæ ſubiiciuntur quibus iubet nos mortificari legi per corpus Chriſti, id eſt, inquit, nos aufert à lege quæ non tenet vxorem marito defuncto quominus alij viro fiat, vt ad contrariam nos redigat conditionem, ne mulier amiſſo viro nubat. Deinde ſi Apoſtolus abſolutè, inquit, permiſiſſet amiſſo in fide matrimonio nubere, perinde feciſſet quemadmodum & cætera, quæ aduerſus formam regulæ ſuæ geſſit, circuncidens Timotheum, & raſos quoſdam inducens in templum, rebus ita exigentibus vt omnibus omnia fieret quò omnes lucrifaceret. Neutrum verò reſponſum vnquam vir iſte tantus protuliſſet, niſi fuiſſet à falſo illo Montani paracleto dementatus. Quis enim locum illum vel leuiter inſpiciens, non animaduertit Paulum ibi ex profeſſo non agere de matrimonio, ſed ſimilitudinem à legitimo coniugio quale fert huius vitæ ſtatus, ad ſpiritualem noſtram cum Chriſto ſignificandam coniunctionem ducere? Sublato autem illius ſimilitudinis fundamen-

mento (quod iste quidem sedulò facit) ruere sanè & illud oporteat cuius causa est instituta. Apostolum verò vbi tandem comperiemus matrimonium inter illa numerasse quæ ad tempus tolerauit vt omnibus omnia fieret?

Et de istis quidem hactenus. Iam enim tempus est vt aduersus eos disseramus qui quanuis non eundem prorsus atque Montanistæ cursum tenuerint, tamẽ ad eundẽ prorsus scopulum naufragium fecerunt.

Dicturus autem aduersus istos qui repetitas nuptias in solis quos vocãt ecclesiasticis condemnant, necesse habeo de primis etiam nuptiis interdictis initiò disserere, quoniã vterque error iisdem magna ex parte argumentis nititur, & sicut vnus ex altero est enatus, ita etiam altero euerso ruere alterum oportet. De repetitis nuptiis Clero interdictis.

Sed hoc in primis obseruandum est, sic à nobis coniugium laudari in omnibus, vt tamen cœlibatum in nemine, nisi in eo qui vratur, damnemus. quod idcirco prædicere volui, ne quis eum à nobis errorem foueri putet, quem nonnulli (& quidem vt arbitror, immeritò) Iouiniano & Vigilantio obiecerunt.

Qui igitur arcent à coniugio in sacris ordinibus constitutos, putà Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & Hypodiaconos, non idem per omnia sentiunt. Nam alij perpetuæ continentiæ votum ab omnibus ordinandis

exigunt : alij iam coniugatis permittunt vxoris vſum, ſed cum duplici exceptione, nempe vt prima fuerit, neque illa mortua repetere nuptias vllo modo liceat, ſicut & ei qui cœlebs ordinatus fuerit coniugium interdicunt. Eum verò qui poſt baptiſmum vel ſæpius quàm ſemel vxorẽ duxerit: vel ſemel quidem, ſed viduam acceperit, à ſacris ordinibus reiiciunt. Et rurſus in his interdictis alij aliis ſunt duriores, ſicut ex eorũ decretis apparet.

Deinde aliæ ſunt inter eos ac multiplices, eæque nondum compoſitæ controuerſiæ. Quidã enim iuris hoc eſſe diuini & quidem ſcripti: alij iuris, vt loquuntur, eccleſiaſtici & traditionis arbitrantur. & hanc rurſus nonnulli ab Apoſtolis ipſis profectam, alij recentiorem eſſe volunt, & quum hæc initiò libera eſſent, acceſſiſſe poſtea voti neceſſitatẽ. Quid plura? ne in huius quidem neceſſitatis definiendo modo inter ipſos conuenit. Nam alij votum eiuſmodi nulla prorſus ratione, ne ſi quidem (vt ipſorum verbis vtar) Soldanus cum toto Saracenorum regno fieri vellet Chriſtianus, diſſolui poſſe dicunt: alij verò relaxari certas ob cauſas volunt, de quibus rurſum inter ſe non conſentiunt. Poſtremò coniugia contra iſtas leges inita nonnulli nõ modò vt illegitima, ſed etiam vt inceſtuoſa diſſoluunt: nonnulli etſi non probant, tamen vt vera matrimonia dirimi iure poſſe negant. En quibus labyrinthis neceſſe eſt inuolui qui recta illa via Domini relicta vel ad dextram vel ad ſiniſtram deflectunt. Illud autem tri-

tiſſimum eſt, eò rem euaſiſſe vt nulli longiùs abſint ab omni pudicitia: nulli, quod omnibus conſtat, omni libidinum genere viuant contaminatiores quàm plerique qui hodie pro voto perpetuæ virginitatis depugnare videri volunt: qui tamen, vt res oſtẽdit, coniugia non aliam ob cauſam damnant, quàm vt adulteria omnéque adeò ſpurcitiæ genus eò liberiùs exerceant.

Sed nunc quidem nobis non eſt propoſitũ aduerſus illos declamare quos in ſuis ſordibus relinquendos vt αὐτοκατακρίτους cenſeo, vt qui ignorat ignoret, & qui ſordeſcit ſordeſcat ampliús. Refutare tamẽ illorum argumenta conſtitui, vt qui ſapere meliora cœperunt, magis ac magis, detecta iſtorũ inſania, in ſimplici puráque veritate confirmentur.

Quoniam autem iſti in hac præcipuè controuerſia veterum canonũ ac patrum authoritatem, & quidem non prorſus inaniter, prætexũt: neceſſariò quoque aduerſus ipſam vetuſtatem diſſeram: quod tamen ſobriè facere conſtitui, ne editis quidem piorum, alioqui patrum, niſi ſi cogar, nominibus, quod meum ſtudium vobis vtile commodúmque fore ſpero. Quòd ſi quis iſta omnia ſigillatim volet cognoſcere, legat Cl. Eſpenſæi, Pariẽſis Theologi, libros ſex de Continẽtia inſcriptos, quo nemo diligentiùs plura ad hoc argumentum pertinentia congeſſit.

Itaque legis cœlibatus, id eſt, perpetuæ poſt ordinationem continentiæ acerrimi de- *Argumen. Hiero. pro cœlibatu.*

fenſores, partim quidẽ pugnant authoritate verbi Dei: partim verò traditionibus, quæ tum canonibus tum aliis etiam patrum teſtimoniis confirmantur: partim denique rationibus & vetuſtis quibuſdã exemplis, quæ omnia cuius ſint ponderis agè expendamus.

Cogimur autem inuiti proferre in mediũ quod libenter tegeremus, niſi iam omnibus plus ſatis pateret: nimirum ſic laudatam fuiſſe à veteribus nonnullis ac præſertim ab Hieronymo virginitatem, vt planè, quicquid poſtea prætexere ſoleant, nuptias nõ multò minùs quàm ipſe Tatianus damnarint, atque adeò illa ipſa quæ refutauimus argumenta ab eo ipſo Tertulliano, quem quoties libuit hac in parte & quidem optimo iure, damnant, mutuari ipſos non puduerit. Id autem vt penitus liqueat, Hieronymi aduerſus Iouinianum prioris libri partem priorem agè perſequamur, ſingulis ipſius veſtigiis inſiſtentes, de digamia demum poſtea diſputaturi.

Iouinianus alioqui & ipſe nuptiarum expers, ſtultam & ſuperſtitioſam cœlibatus admirationem non ferens, coniugium virginitati æquabat. *Ne ſuperbias*, aiebat, *ô virgo, eiuſdem eccleſiæ membrum es, cuius & nuptæ.* Proferebat quoque præceptum Domini, & Patrum ſanctiſſimorum exempla, ex quibus colligebat iſtos peſſimè facere qui præpoſtero cœlibatus ſtudio de nuptiis non aliter quàm de malo quodam propter aliud maius malum tolerabili iudicantes, certatim etiam

quoſ-

quoſuis ad vouendum virginitatem concitabant, quaſi in ea re poſita eſſet pietatis ſumma. Hoc verò ferre non potuit Hieronymus, vt qui ſe in primis ita carpi ſentiret, vir cuiuſuis reprehenſionis impatiens: & quaſi de religione Chriſtiana actum eſſet, ſi virginitati pudicum matrimonium præſertim repetitum æquaretur, virginitatis dignitatem ſic perfectò tueri cœpit, vt contentionis æſtu, vir alioqui magnus, abreptus, planè ſereum faciat eius cuius accuſabatur, illos nimirum ſequi Manichæorum dogma qui coniugium cuiquam incontinenti prohiberent. Hoc autem quum dico, an ſim in ipſum contumelioſus, ac nō potiùs ingenuè dicam quòd res eſt, agè ex ipſiuſmet verbis & argumentis iudicetur. Prouocat ad Paulum iudicem, *qui*, inquit, *quicquid ſtatuerit,*
Chriſti in eo loquentis legem putemus. Sanè ve- Primũ argum.
rò ita faciamus. *Rogatus*, inquit, *Apoſtolus à* 1.Cor.7.1.
Corinthiis vtrum poſt fidem Chriſti cœlibes eſſe deberent, & continentiæ cauſa vxores dimittere reſpondet, Bonum eſſe homini mulierem non tangere, Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt ergo tangere. Nihil enim bono contrarium eſt
niſi malum. Quid audio, Hieronyme? profeſ- Reſponſio
ſus es initiò te non damnare nuptias: an ve- 1.
rò non damnat, qui malum eſſe dicit, mulie-
rem tangere? Agnoſcis paulò pòſt, cogente 2
Apoſtolo, nuptias eſſe Dei donum: an verò
mala ſunt Dei dona? Imò ſi malæ ſunt, an re-
ctè facis quum illas non damnas? Res au- 3

tem ita se habet. Contradicentia tum demum sese mutuò expellunt, vt omnes in scholis norunt, quum eidem subiecto simul eodémque, vt loquuntur, respectu tribuuntur. Ponamus hoc axioma, Bonum est ieiunare. An ideo simpliciter malum erit cibum capere? bonum est vigilare, an ideò simpliciter malum est dormire? Minimè profectò. Sed si cuipiam bonum est ieiunium aut vigilia, eidem profectò malum est eo tempore, eadémque ratione cibum capere vel dormire, & cōtrá. Idem quoque de nuptiis & cœlibatu statuendum est, nec illud concludi rectè potuit. Imo vtræque istæ enuntiationes & in iisdem personis & in diuersis, quanquam nō vno, vt vulgò loquuntur, respectu veræ comperientur, Bonum est mulierem non tangere, &, Bonum est mulierem tangere: Bona est continentia, & bonæ sunt nuptiæ: quod posterius apertè confirmat Apostolus, tum hoc ipso capite, quum dicit eum benefacere qui nuptui tradit suam virginem, tum etiam alibi quum vult iuniores viduas nubere, nusquam id certè dicturus nisi nubere quoque bonum esset ex ipsius sententia.
4 Præterea quum boni nomen proinde accipit Hieronymus, ac si significaret rem iustam & per se expetendam, quæ videlicet vitio opponatur, in qua denique regnum Dei sit positum, aberrat sanè ab Apostoli scopo, vt qui hoc loco nec de continentia nec de coniugio vt de virtute vel vt de vitio disputet, sed quatenus

vitæ

vitæ commodiùs & minore cum impedimento transigendæ conueniebant. Denique qui mulierem tangere dicit per se malum esse, quomodo non est reus doctrinæ quam meritò Iouinianus cum Apostolo vt doctrinam dæmoniorum damnat? Fuit enim homicida diabolus ab initio, & is profectò homicida est qui coniugium vt rem per se malam damnat.

Sed & illud quod in eundem locum annotat quomodo tandem excusabimus? *Non dixit Apostolus*, inquit, *Bonum est mulierem non habere: sed, Bonum est mulierem non tangere quasi & in tactu sit periculum.* Subiicit postea Solomonis sententiam de fœmina quæ virorum pretiosas animas rapit. Item illud eiusdem, Alligabit quis in sinum ignem, & non comburetur? Et ne quid deesset, Erichthonium ex profanis fabulis depromit, *Vnde*, inquit, *& noster Ioseph, quia tangere eum volebat Ægyptia, fugit ex eius manibus.* Obsecro verò quid aliud dicerent Manichæi si reuiuiscerent? Totum autem istud inane prorsus est commentum. Quorsum enim coniux mulier, si tangere nefas est? Quòd si tangere non licet citra conscientiæ periculum, certè nec habere quam tangas. Ista verò quæ citantur testimonia tum ex Solomone tum ex Mose, quid aliud ostendunt quàm vel nullum esse inter adulteram & iustam vxorem discrimen, vel magnam ita fieri Spiritui Dei iniuriam per Solomonẽ & Mosen con-

Secundum

Prouerb. 6

Respons. 1.

2

3

iugiũ probanti, ſcortationem & adulterium
4 reprehendenti? Quid ſi reuiuiſceret Ioſeph? Certè reſponderet ſeſe qua conſcientia adulteram abhorruit, eâdem prorſus ſuſcepiſſe ex vxore ſua duos chariſſimos filios Ephraim & Manaſſem.

Tertium. 1. Cor. 7. 2. Scribit poſtea in hæc verba: *Propter fornicationem autem, &c. Si malum eſt & ignoſcitur, ideo cõceditur, ne quid malo deterius fiat. Quale autem bonum eſt quod conditione deterioris conceditur? Tolle fornicationes, & non dicet, Vnuſquiſque vxorem ſuam habeat.*

Reſponſ. 1. Reſpondeo multipliciter hîc quoque erratum fuiſſe, & quòd ipſe Hieronymus etiam poſtea ſeſe excuſare de hoc dicto conatus eſt ad Pammachium, quaſi videlicet nonniſi ſub conditione ſic loquutus ſit, magis etiam eum redarguere, quũ antea diſertè dixerit hoc ipſum malum eſſe, ac proinde non ſit in his verbis vlla cõditio,
2 ſed potiùs expreſſa αἰτιολογία. Deinde quod ad rem ipſam attinet, non eſt certè Chriſtianæ religionis quicquam malum concedere ne quid deterius eueniat, quum nũquam ſint facienda mala. liceat hoc quidem ciuilibus legiſlatoribus, ſicut permiſſus fuit diuortij libellus ad duritiem cordis. Sed quoties de cõſcientiæ legibus agitur, nunquam conceditur
3 malum. Et quorſum obſecro, ignoſceretur cuius ipſe Deus auctor eſt? Paulò poſt enim
1. Cor. 7. 20. dicit Apoſtolus in genere, *Vnuſquiſq; in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.* An verò nos Deus ad malum vocat? Redarguat igitur

Hie-

Hieronymum Augustinus in hunc ipsum Iouinianum, sed longè rectiùs scribens, *Coniugium*, inquit, *non sic dicimus bonum vt in fornicationis cõparatione sit bonũ, alioqui duo mala erunt, quorum alterum peius : aut bonum erit & fornicatio, quia est peius adulterium. Hoc autẽ falsum esse quis dubitet? Nõ ergo duo mala sunt connubium & fornicatio, quorum alterum sit peius: sed duo bona sunt connubium & continẽtia, quorum alterũ est melius.* Hæc ille, cui si ne in 4
hoc quidem assentitur Hieronymus, quæsierim libenter ex aliquo Hieronymi sectatore, quo tempore cœperit esse coniugium ex earum rerum genere quæ ignoscuntur, siue quę maioris duntaxat mali vitandi causa conceduntur, quod tamen in conscientiæ legibus diximus nunquam valuisse. Nam certè ab initio non fuit sic, quum apertè dixerit Dominus, non esse bonum homini solum, id est extra coniugium esse. An verò postea vel ἀταξία illa quæ in hac potissimùm cupiditate efferbuit, vel maxima plurimáque illa incommoda quæ in istam alioqui suauissimam in communi tuenda familia coniũctionem per peccatum inuecta sunt, ita rem ipsam peruerterunt vt per se vitiosa facta sit? Certè qui ita sentit nihil sentit : neque hoc vnquam Hieronymus ipse isto disputationis feruore sedato magis dixisset quàm damnandum esse cibi & potus vsum, aut alias eiusmodi naturales appetitiones, quoniam homines in iis modum tenere non possint, ac proinde nun-

quam illis sic vtantur quin venia indigeant? Quasi verò non sit magnus interdum ipsius quoque virginitatis abusus, quum eleemosynas etiam ipsas Pharisæorum ac ieiunia Do-
5 minus reprehendat. Fefellit autem Hieronymũ inter cætera nomen συγγνώμης, quod nõ accipi pro venia quæ peccato detur, sed pro moderatione ex æquo & bono, quum quippiam videlicet relinquitur eorum ipsorũ arbitrio de quibus agitur, colligere saltem debuit ex opposita ἐπιταγῆς nomine, quod præ-
6 cisum mandatum declarat. Postremò in eo quoque fallitur quòd fornicationum periculo cessante existimat Apostolum fuisse coniugio quibusuis interdicturum. Quid enim hoc aliud fuisset quàm exitium humani ge-
Obiect.1. neris quãtum in ipso erat procurare? Neque ignoro quæ subterfugia quæsierit tum idem Hieronymus tum etiam alicubi Augustinus, quum ad hoc argumentum esset responden-
Respons.1. dum. Stat enim illud firmum, sublato coniugio tolli honestam omnem propagandi humani generis propagationem, quod nemo nisi naturæ ipsius hostis & alter Timon μισάν-
2 θρωπος, facere cogitarit. Rectè enim idẽ Au-
Obiect.2. gustinus eodem libro, nempe de bono coniugali, cap. 16. *Quod est cibus ad salutem homi-*
Responsio *nis hoc est concubitus ad salutem generis.* Nec obstat aliud eiusdem Apostoli dictum quod mox explicabitur. Ipsi certè Romani pontifices, perpetui alioqui non tam scortationis quàm cõiugij hostes, vbi nullum erat inconti-nen-

August. de bono coniugali, capite 10.

tinentiæ periculum, monachos etiam nonnullos, familiæ alicuius seruandæ & publici boni causa, è suis claustris educere non dubitarunt.

Addit Hieronymus. *Bonum est illud naturaliter quod comparationē non habet mali, quod prælatione alterius obumbratur.* Quid ergo? Quartum.
an coniugium cuius auctor est Deus, & quod ipse Hieronymus mox donum Dei vocat, naturaliter malū esse arbitratus est? Sit sanè 2 Respons.1.
viri & fœminæ coniunctio per peccatum magnopere deprauata: verùm si propterea naturaliter esse bona desiit, quid tandem naturaliter bonum in hac vita censuerimus? Certè ne virginitatem quidem quantumuis incorruptam, posse quoque Deo multis de causis ingratissimam fieri, ne ipse quidem, opinor, negarit. Rectè enim Augustinus, de sancta virginitate, cap. 11, *Neque nos hoc in virginib. prædicamus, quòd virgines sunt, sed quod Deo dicata pia continentia virgines.* Pręterea quæ hęc 3
est argumentandi ratio? An enim nuptias cōparat cū scortatione, vt minus malum cū deteriore, qui illas vitandi mali causa præcipit? Cōtinētiā suadet Apostolus ad vitandā tribulationē in carne. Sit igitur etiā ex hoc Hieronymi argumento continentia naturaliter nō bona. Alterū autē illud cuiusmodi est, *naturaliter bonum id non esse quod prælatione alterius* 4
obumbratur? Continentiā cōiugum temporariam probat Apostolus, propter ieiunium & preces. an igitur naturaliter bona non est?

5 Imò quomodo effugiet quin fateri cogatur hoc ieiunium & has preces melius quiddam esse hac continentia, quum hæc ad illa referatur? Et certè ita esse dico, vt ne in iis quidem bonis sit numeranda continentia quæ suapte natura & necessariò bona sunt, quum potiùs prout aliquis eam vel ad bonum vel ad malum refert vel bona vel mala sit necessariò existimanda quòd manifestè tradit de coniugio, ac proinde de continentia quoque Augustinus.

August. de bono contu. cap. 9.

Quintum.

Subiicit postea in hæc Apostoli verba, *Vt vacetis orationi. Oro te quale illud bonũ est, quod orare prohibet? quod Christi corpus accipi non permittit? quandiu impleo mariti officiũ, non impleo Christiani.* Imo verò si Christiani & mariti officium ita repugnant vt stare simul non possint, quid isto deterius esse potest, quo illud abrogatur quo nihil est melius? Si mariti officio fungi & precari simul non licet, quid aliud illud est quàm peccare? Vtri credemus, obsecro, tibíne qui mariti cũ vxore congressum adeò pollutum esse existimas vt in hæc etiam verba eruperis, *Si semper orandum est vt iubet Apostolus, nunquam ergo coniugio seruiendum: quoniam quotiescũque vxori debitum reddo, orare non possum:* an potiùs Spiritui sancto nuptias τιμίους & thorum matrimonij ἀμίαντον in omnibus pronuntianti?

Respons. 1.

1. Thess. 5.

2 Requiris alicuius Synodi auctoritatem? Nicæna Synodus ex Paphnutij cœlibis sententia iudicat vnusquisque etiam Episcopi cum vxore sua congressum esse σοφροσύνην καλὴν.

Quod verò non impedit offerētem, quo iure prohibuert accipiētem? Membra ſimul eſſe 3
nos non poſſe Chriſti & meretricis lego: honeſtæ vxoris & Chriſti ſimul nos eſſe mē-bra non poſſe vbi tandem inuenies? Membrum autem Chriſti quo iure à Chriſti corpore arcebis: Requiris Patrum auctoritatem? 4
Auguſtinus tibi rurſus velut ex profeſſo contradicens & quidem in eundem Iouinianum ſcribens, *Decus*, inquit, *eſt coniugale, caſtitas, procreandi & reddendi carnalis debiti fides, hoc eſt opus nuptiarū, hoc ab omni crimine defendit Apoſtolus.* Res autem ita ſe habet, vt à melioribus interpretibus eſt annotatum. Agit Apo 5
ſtolus de extraordinariis ſiue publicis ſiue priuatis precibus, quod & res ipſa indicat, & cō-iūctum cum precibus ieiunium: niſi fortè ſicut aſſiduè precandum, ſic etiam ſemper ieiunandum aliquis ſomniet. Cur autem eo tē-pore prorſus intermittendum cōiugalis copulæ vſum, nec id tamen abſque magna cautione ſuadeat Apoſtolus, apparet ex verbo χολάζεσθαι, nempe vt cōiuges toti velut à præſentis vitæ vſu alioqui per ſe licito auocati melioribus iſtis vacent: quod quidem abſit vt damnemus.

Iſtud autem eſt etiam deterius quod mox ſubiicit Hieronymus, illud videlicet Petri, *vt videant viri caſtam veſtram conuerſationē:* & illud. *Similiter viri cohabitantes, &c.* his verbis explicās: *Ecce*, inquit, *eodem ſenſu, quia eodem Spiritu, impediri dicit orationes officio cōiu-*

Sextum.

1.Pet.3.1.7.

Responſ.1. *gali.* Imò nullum neque apud Paulum neque apud Petrum inuenerimus, quod illis affingitur. Imò ἀγνότητος nomine commẽdatur id
2 quoque quod hîc damnat vt impurum. Et quod mox ſubiicit cuiuſmodi eſt? *Cohabitantes,* inquit, *iuxta ſcientiã vt nouerint quid velit, quid deſideret Deus, vt tribuant honorem vaſculo muliebri. Si abſtinemus nos à coitu, honorem tribuimus vxoribus: ſi non abſtinemus, perſpicuũ eſt honori contrariam eſſe contumeliam.* Imò ve-
3 rò nomine τῆς συνοικήσεως quis nõ videt illud ipſum quoque comprehendi quod ipſe contumeliam nimium certè indignè & contume-
4 lioſè, vocat? Quo verò tandem verbi Dei teſtimonio cõfirmabitur iſta vocabuli Honoris
5 ſignificatio? & qua ratione iſtud *ſecũdũ ſcientiam,* quo ſancta prudentia ad regendã vxorẽ ac familiam neceſſaria ſignificatur, ad vnam illam Hieronymi continentiam referemus?

Septimũ. Addit autem deinceps: *Verùm ne quis putet ex eo quod ſequitur,* Vt *vacetis orationi, & iterũ reuertimini ad ipſum, hoc velle, & non propter maiorem ruinam concedere, ſtatim infert, ne tentet vos Satan per incontinentiam.* Pulchra nimi-

Reſponſ.1. rum indulgẽtia. Et mox, *Quum autem,* inquit, *dicat Apoſtolus iuxta indulgentiã, nõ iuxta præceptum, an muſſitamus adhuc nuptias nõ vocare indulgentiam ſed præceptum? quaſi non eodẽ modo ſecunda & tertia matrimonia concedantur: quaſi non & fornicatoribus per pœnitentiã fores Eccleſiæ aperiantur, quódque his eſt maius, inceſtis.* Rurſum ergo pergit in ſuo inſtituto

Hierony-

Hieronymus, & vt nuptias esse probet malum (quod tamen indulgentia concedatur, maioris mali vitandi causa) arripit τῆς συγγνώμης nomen. Enimuerò cui ignoscitur nisi peccato? quanuis nuptias non audeat apertè vocare peccatum: quod fortasse tamen fecisset, si venisset ei in mentem illud Dauidis, Et in peccatis concepit me mater mea, quum alios locos plurimos magis etiam torqueat. Imò verò quorsum illud de pœnitentia? Ac 3 de digamorum quidem pœnitentia postea viderimus. Incestorum autem quorsum, obsecro, meminit, nisi vt eodem quoque remedio, nempe pœnitentiæ, nuptias etiam primas indigere doceat? Rursũ igitur redarguat Hieronymum Augustinus & quidem in hoc ipso argumẽto. *Non duo sunt mala*, inquit, *connubiũ & fornicatio, quorum alterum peius: sed duo sunt bona, coniugium & continentia, quorũ alterũ est melius.* Nomẽ autẽ συγγνώμης, quod veniam interpretatur, audiamus quãtò etiam rectiùs exponat quàm Hieronymus, *Mihi*, inquit, *videtur eos qui se non continent coniugari oportere, secundùm illam eiusdem Apostoli sententiam. Quòd si se non continent, nubant. Nec ipsis tamen peccatum sunt nuptiæ, quæ si in comparatione fornicationis eligerentur, minus peccatum essent quàm fornicatio, sed tamen peccatum essent. Nunc autem quid dicturi sumus aduersus euidentissimam vocem Apostoli dicentis, Quod vult faciat, non peccat si nubat? Nõ itaque nuptias secundum veniã cõcedit Apostolus.*

De bono coniugali, cap. 8. & 10.

*Nā quis ambigat absurdissimè dici non eos pec-
casse quibus venia datur? Sed illum concubitum
secundùm veniam concedit, qui fit per incontinē
tiam, non procreandi causa & aliquando nulla
causa procreandi.* Hæc ille, velut ex professo
istum Hieronymi & aliorum errorem oppu-
gnans: & eadem inculcans in libello de bono
viduitatis capite 3. & 4. quanquam illi non
assentior in ipsa sententiæ Apostolicæ enar-
ratione, quum ne tenuissimam eius rei men-
5 tionem faciat Apostolus. Omnino igitur συγ
γνώμη non declarat hoc in loco veniam quæ
peccato ignoscat, sed potiùs moderationem
siue concessionem ex æquo & bono: potést-
que vel ad proximè præcedentem sentētiam
referri, (ne quis videlicet existimet imperari
quod de secessu ad tempus dixerat, quod se
testatur vniuscuiusque arbitrio relinquere:)
vel ad alteram illam sententiam vnusquisque
suam vxorem habeat, quod se dicit non præ-
cipere: ac si omnes oporteret necessariò esse
coniugatos, sed vnumquemque hîc sibi iudi-
cē esse oportere, vt videat quid expediat, siue
an continere possit, an secus: in quam senten-
tiam magis inclino propter illa quæ proximè
idem Apostolus subiicit.

Octauum. Paulò pòst idem autem Hieronymus expo
1. Cor. 7. 7. nens illud, *Volo autē omnes homines esse sicut
meipsum, Aliud est*, inquit, *velle Apostolum, a-
liud est ignoscere. Vis scire quid velit* Apostolus?
Volo homines omnes esse sicut & meipsum. Hoc,
inquit, *volo, hoc desidero vt imitatores mei sitis*,

sicut

sicut & ego Christi. Ille virgo de virgine, de incorrupta incorruptus. Nos quia homines sumus, & natiuitatē Saluatoris non possumus imitari, imitemur saltem conuersationem, &c. Qui enim in Christū credit, debet sicut & ille ambulauit, & ipse ambulare. Hæc ille rursum ad eosdem scopulos impingens, quod non sine tanti viri commiseratione dico, nedum vt eius reprehensione delecter. Mirum est autem eum ab vna vocula sic pendere vt ausit dicere Apostolum coniugiū noluisse, sed duntaxat tolerasse, aut etiā ignouisse. Quasi verò verba illa ἐχέτω & μὴ ἀποστερεῖτε, nō sint mandātis. quasi qui dixit, μείνωσαν ὡς κ'ἀγὼ, nō dixerit γαμησάτωσαν. Cui enim dubium est quin cōiugij remedium, quatenus aduersus vstionem necessarium est præcipiatur. Imò verò tantum abest vt non præceptæ sint incōtinētibus nuptiæ, vt contra virginitas nusquam pręcipiatur. Quid plura? Hoc ipso *Volendi* verbo vtitur idem Apostolus de viduarum coniugio loquens, *Volo*, inquit, *iuniores nubere, liberos gignere, &c.* quod quum alibi venisset in mentem eidem Hieronymo, hanc rimam quæsiuit qua elaberetur, quòd videlicet Apostolus id quidem voluerit, sed coactus voluerit: quasi verò coactio & voluntas simul stare possint. Etsi enim quædam mistæ sunt actiones, tamen vt rectè de iis loquens Aristoteles definit, ἐοίκασι μᾶλλον ἑκουσίοις. Ne lōgiùs autem aberremus, sic de re ista constituendum arbitror. Quod prudētia humana solet cōsu-

Respons. 1.

1. Tim. 5.

In epist. ad Gerontiā, de monogamia.

Arist. lib. Ethicor. 3, cap. 1.

lere, & necessitas interdum à legislatoribus ciuilibus extorquet, nempe vt ex duobus malis minus concedatur, hoc nunquam conscientiæ concessum fuit ex sacro Dei verbo. Itaque neque Loti exẽplum probandum est in conscientiæ foro, qui oblato filiarũ stupro redimere maius scelus voluerit, neque eiusdem filiarum facinus, neque Abrahami mendacium. Nunquam enim malè agendum est. ac proinde si quo modo nubere malũ fuisset, nunquam id concessisset, nedum voluisset vl-
5 lo modo Apostolus. Superest ergo vt quod dicit Hieronymus de coacta volũtate, locum habeat tunc demum quum ex duobus bonis acquiescimus in minore, quoniam quod maius est consequi non possumus.

6 Demus igitur Apostolum potiùs desideraturum fuisse vt omnes Corinthij cœlibes manerent, coniugium tamen cõcedere, quoniam illud obtineri nõ posse videbat: an inde concludetur quod vult Hieronymus, nempe ignosci coniugio tanquam minori malo siue leuiori, ac non potiùs in minore bono acquiescere Apostolum, quoniam maius non
7 impetrasset? Sed ne hoc quidem concesserim Hieronymo. Affert enim longè aliam rationem Apostolus, nempe quia vitanda sit tum scortatio tum etiam vstio, ex quo efficitur, non concedere ipsum nuptias, vel tanquam minus malum, (hoc enim non est Christianũ, nedum Apostolicum) vel vt minus bonum maioris boni obtinẽdi desperatione, sed potiùs

potiùs

tiùs vt bonum neceſſarium præcipere, quo magnum malum vitetur. Præterea mirari & 8
illud ſubit non veniſſe in mentem Hieronymo (malo enim obliuione id factum putare quàm non recta diſſimulatione) Apoſtolum optare Corinthiis cœlibatum, non vt magis arduum aliquid, ſed è contrario vt ipſos infinitis coniugii moleſtiis eximeret, quibus meritò verebatur vt pares eſſe poſſent, quum in Chriſtiana religione diuortia nōniſi propter adulterium concedantur. Quum enim coniuges dixiſſet habituros afflictionem in carne, ſubiicit ſtatim, *Ego autem* vobis parco. Itaque ſi qua hîc eſt indulgentia, ea certè potiùs ad cœlibatum quàm ad coniugium ſpectat.
Quòd ſi credimus Apoſtolo (vti ſanè 9
credendum eſt, accedente præſertim ipſa experientia) multo ſanè laborioſius eſt, & moleſtius in coniugio quàm cœlibem viuere: ac proinde ſi, (quod iſti meritorum diſpenſatores tradunt,) pro certaminum ratione præmia deferenda ſunt, viderint quo iure laureolam, quā vocant, virginitati potiùs quàm bonis & ſanctis coniugibus tribuant. Sed hoc obiter dictum ſit, ne quis idcirco me calumnietur peius etiam facere quàm Iouinianum qui nuptias virginitati duntaxat exæquabat.
Supereſt vt illud admoneam, peſſimè 10
quoque in hoc facere Hieronymum, quòd illud Pauli, Imitatores mei eſtote vt & ego 1.Cor. 11. 1.
Chriſti, itémque generalem illam Ioannis exhortationem ad bona opera ſectanda,

non secus interpretetur quàm si exclusis coniugibus soli cœlibes essent Christi imitatores, quo nescio an quicquam vnquam in nuptias contumeliosius euomerint Manichæi. Satis autem constat illud neque de cœlibatu neque de coniugio (quibus in rebus per se non magis esse positum regnum Dei certum est, quàm in edendo vel non edendo) sed de ea vitæ regula intelligi quam tum coniugatos tum cœlibes sequi oporteat.

Nonum. Idem paulò post in illud, *Sed vnusquisque*
1. Cor. 7. 7. *proprium donum habet, &c. Quid*, inquit, *velit Apostolus, perspicuum est. quoniam in Ecclesia diuersa sunt dona, concedit & nuptias, ne videatur damnare naturam. Simúlq; considera quòd aliud sit donum virginitatis, aliud nuptiarum. Si enim eadem esset merces nuptiarum & virginũ, nunquam dixisset post præceptũ continentiæ, sed vnusquisq. proprium donũ habet ex Deo.* Deus

Respons. 1. bone, quò feruor iste contentionis abripuit Hieronymum? Primùm enim quod de mercede vel æquali vel inæquali disputat, prorsus est extra scopum: & si Paulum interro-

Rom. 6. 23. ges respondebit gratuitum donum Dei esse vitam æternam, ac mercedem quidem, sed quæ credentibus donetur, non quæ ope-

Rom. 4. 4. rantibus debeatur. Exemplum ad eam rem profertur Abrahami patris credentium, non agami, non monogami, sed digami, & in quo etiam aliquid hac in parte fas sit non laudare. Non tamen his nominibus, fateor, iustificatus est: sed ne ob virginitatem quidẽ fuis-

fuiſſet iuſtificatus, quum fides quæ illi ad iuſtiam imputata eſt, neque coniugium neque nuptias reſpiciat, ſed gratuitam Dei promiſſionem. Quem autem hominum etiam παρ-
θενικώτατον auſis vel cum patre credentiũ A- 2
brahamo, vel cum Moſe coniuge (cui non ſurrexit alius ſimilis propheta) comparare? Viue ex fide ſiue coniugatus ſiue cœlebs, nec te fallet qui promiſit quod non debet. Sed neque nos ſanè coniugium neque cœlibatus ſeruabit. Regnum enim Dei non eſt neque hoc neque illud, vt neque eſca neque potus, ſed iuſtitia & pax & gaudium in Spiritu ſan-
cto. Præterea quorſum hîc meminit doni Rõ. 14. 17.
nuptiarum? Arripimus tamẽ hoc vt eum ap-
pareat vel detrahere dono Dei quum nup- 3
tias malum vocat, vel ſibi ipſi contradicere. Sed quàm hoc facit intempeſtiué? Tantum enim abeſt vt hæc de nuptiarum dono dicat Apoſtolus, vt contrà de continentiæ dono hæc omnino intelligat, moderans videlicet vniuerſalem illam ſententiam, *Velim omnes eſſe vt meipſum*, quam ad eos ſolos reſtringit qui continentiæ donum habent, quoniam, inquit, non omnia vni data ſunt, ſed hoc quidem iſti, aliud verò alij: ſecutus nimirum hac in re Christi veſtigia, qui hac ipſa de re diſſerẽs, *Non omnibus*, inquit, *hoc datum eſt, qui poteſt capere, capiat.* Sed ne hoc quidem datum eſt omnibus, vt onus matrimonij poſſint ſuſtinere. Itaque quid prohibet quominus & illud dicamus de coniugio, Cui datum eſt

vt poſſit ſicuti decet capere, capiat? Teſtatur enim, vt paulò antè dicebam, Apoſtolus ſe ad cœlibatum hortari Corinthios, non vt tãquam robuſtiores ad difficilius aliquod opus vocet, ſicut imaginatur Hieronymus: ſed potiùs vt illis tanquam infirmioribus parcat.

4 Denique vbi tandem inueniet præceptum illud continentiæ quod hîc commemorat, alibi verò nuſquam eſſe ipſemet agnoſcit?

Decimũ. 1.Cor. 7.9. Reſponſ.1. Idem poſtea in hæc verba, *Melius eſt nubere, quàm vri. Ideo*, inquit, *melius eſt nubere, quia peius eſt vri. Tolle ardorem libidinis, & nõ dicet, melius eſt nubere.* Quaſi verò non etiam & quidem potiſſimùm, propter generis propagationem nunc quoque vacandum ſit matrimonio. quaſi non & propter mutua alia officia coniugium ex Dei ordinatione contrahatur. Totum iſtud igitur inane & friuolum eſt,

2 Illud verò quod ſequitur prorſus eſt ex Manichæorum doctrina. *Vbi de continentia loqueris*, inquit, *bonum eſt, ais, mulierem nõ tangere: &, bonum eſt eis ſi ſic permanſerint vt & ego: & puto hoc bonum eis eſſe propter inſtantem neceſſitatem: &, quia bonum eſt homini ſic eſſe. ſed dicis, melius eſt nubere quàm vri. Si per ſe nuptiæ ſunt bonæ, noli illas incendio comparare: ſed dic ſimpliciter, bonum eſt nubere. Suſpecta eſt mihi bonitas eius rei quam magnitudo alterius mali cogit eſſe malum inferius. Ego autem non leuius malum, ſed ſimplex per ſe bonum volo.* Hæc ille, quæ paulò antè ex ipſo Auguſtino refutauimus. Oſtendimus & illud, non agi hîc de

bono

bono cui vitium opponatur, sed de eo quod conducibilius est ad vitam sine distractione Deo dicandam, ídque non simpliciter, sed pro temporis & personarum ratione. Illud autem nunc etiam adiicio, quòd cœlibatum in rebus propter seipsas expetibilibus collocat, non rectè ab eo dici: quod & ipse Apostolus indicat, quũ addit rationes propter quas bonum sit eis non nubere. *propter instantem,* inquit, *necessitatẽ, & vt faciliùs & sine vlla distractione cohæreatis cum Domino.* &, *quia vobis parco.* &, *quòd cupiam vos ἀμερίμνους εἶναι.* Nam alioqui siue cœlebs fueris siue maritus, nihilo certè propterea fueris Dei commendabilior. Quòd si valet istud dictum, *Tolle ardorẽ* 4
libidinis, non dicet Apostolus, melius est nubere: cur non & istud valuerit: *Tolle præsentem necessitatem, & non dicet Apostolus, bonum est sic vos esse?* Sicut enim illud dixit propter vstionem & fornicationem, ita & istud dixit propter præsentem necessitatem. Quid plura? 5
Dic simpliciter, inquit Paulo Hieronymus, *bonum est nubere.* An non verò satis simpliciter & perspicuè hoc expressit, quũ diceret eum qui nuptum tradit suam virginem benefacere, quanuis qui non tradit (addita tamen exceptione) meliùs faciat?

Sed ne illud quidem rectè Hieronymus 6
quod putat in his verbis malum minus, id est coniugium: cum maiore, vstione videlicet, comparari, quum potiùs bonũ cum malo sic

comparetur, vt quàm necessariò sit hoc bono iis vtendum demonstret, quibus alioqui tantum imminet malum. Neque verò nouum est hoc dicendi genus. Melius est bene agendo affligi quàm malè agendo, inquit Petrus. An verò affligi propter iustitiam, malũ est, ac non potiùs insigne bonum? Quid amplius? Si qui non dat nuptum meliùs facit, annon & ille benefacit qui dat nuptũ? si beatior est, id est, meliore conditione, vidua quæ sic manet, annon & illa beata est quæ rursum nubit in Domino? An verò fieri quicquã potest in Domino, quod malum sit, siue simpliciter siue comparatè consideres?

1. Pet. 3. 17.

Vndecimum. 1. Cor. 7. 18. & 21.

Item in illud, *Circuncisus aliquis vocatus est? ne adducat præputium. Per hoc*, inquit, *sicut habentibus vxores Apostolus tollit licentiam eas dimittendi, sic virginibus amputat nubendi facultatem.* Et in illud, *Qui liber vocatus est, seruus est Christi. Quanta*, inquit, *fœlicitas non vxoris seruum esse, sed Christi: nõ carni seruire, sed spiritui? Qui enim adhæret Domino, vnus spiritus est.* Mirum est verò ista potuisse tanto viro excidere, quasi non apertè contrarium affirmet Apostolus, testatus benefacere virginem quæ nubat, quasi etiam templa Spiritus sancti non vocarit idem Apostolus, sanctorum coniugum corpora.

1. Cor. 6. 17. Respons. 1.

2

Duodecimum. 1. Cor. 7. 26 Respons. 1.

Illud verò cuiusmodi est? *Si bonum est homini sic esse, malum est ergo homini sic non esse.* Quod si bonum est ieiunare, an ideo malum est comedere? nempe cui opus est ieiunio. Sed de hoc suprà pluribus.

ſtem in illud, *Si acceperis vxorem, non peccaſti. Aliud eſt*, inquit, *non peccare, aliud bene facere.* Ego verò contra affirmo, etſi multa ſunt in ſeſe ἀδιάφορα, tamē quicquid agim⁹ vel bene agi vel malè, nec dari poſſe mediū. Et quorſum iſtam inanem argutiam, quum apertè dicat Apoſtolus, eum quoque qui virginem nuptum tradat, benefacere? Excipit autem Hieronymus eas virgines quæ ſe voto obligarunt. Sed quo iure hoc faciat ſuo loco expendemus. Illud quidem iam nunc dicam, non rectè eum facere videri, quòd quæ de viduis primam fidem violantibus dixit Apoſtolus, ad virginū vota Apoſtolo prorſus ignota transferat, de quo etiam alius dabitur dicendi locus.

Decimum-tertium. 1.Cor.7.28. Reſponſ.1.

2

Obiectio.

Reſponſ.1.

2

Nec illud quoque probari poteſt quòd ſcribens in hæc verba, *Nupta cogitat quæ ſunt mūdi: de hoc*, inquit, *dicitur ad Apoſtolos, Si eſſetis de hoc mundo, amaret vtique mundus quod ſuum eſt.* An enim dicere audebit Hieronymus, iniunctum cœlibatum Apoſtolis, aut etiam ipſos ſi ul maritos & ſeruos Dei non fuiſſe? Nam ſi verum id eſſet quomodo nuberet aliqua in Domino? Itaque rectè monet Chryſoſtomus non poni his verbis diſcrimen inter cœlibem & coniugatum, ſed inter ἀπραγμοσύνην & πολυπραγμοσύνην, neq. eſſe τὴν μίξιν κακόν τι, ſed τὸ ἐμποδίζεσθαι. Denique ſignificat neceſſariò auocari ad huius vitæ ſolicitudinem coniuges, in qua etiam plerique modum non tenent: contrà verò cœ-

Decimum-quartum. 1.Cor.7.34.

Reſponſ.1.

2

3

libes maxima curarum iſtiuſmodi parte non
impediri, vt meritò dixerit Apoſtolus ſe par-
Obiectio. cere Corinthiis quum illos ad cœlibatum
hortatur qui cõtinere poſſunt. At enim, in-
quiunt cœlibatus meriti defenſores longè
Reſponſ. 1. magis arduum eſt continere quàm coniugij
laboribus defungi. Ego verò fateor ſanè con-
tinentiã ſuperare humanas vires, verùm hoc
nego ſpectari ab Apoſtolo, ſed hoc potiùs
quòd multò commodiùs & minore cum mo
leſtia viuant cœlibes, infinitis videlicet curis
vacui, quàm coniugati, iis præſertim tempo-
ribus quæ tum præſagiebat Apoſtolus, ac
proinde optimè ſibi conſulant, qui ſi cœli-
bes ſint, de vxore ducenda non cogitent,
tum qui quum iã ſint mariti, quoad eius fie-
ri poteſt, animum ab iſtis terrenis abducunt,
ad quæ alioqui coniugium eos vel inuitos
pertrahit. Interea tamen etiam atque etiam
inculcat adeò ſeſe nemini laqueum iniicere,
vt & moneat tum vnicuique de coniugio co-
gitandum qui continentiæ donum non ha-
beat, tum vnicuique coniugato ſanctè colen-
dum coniugium ne videlicet qui coniugij
moleſtias fugiunt, in aliud peſſimum ma-
lum, nempe in ſcortationem vel adulterium,
2 incidant. Quorſum autem hæc ad inanes i-
ſtas & prorſus ἀπροσδυονύσους diſputationes
de virginitatis & nuptiarum præſtãtia, quaſi
3 in iſtis per ſe poſitum ſit regnum Dei? Quòd
autem idem Hieronymus ἀπερισπάστως, id eſt,
abſque diſtractione, interpretatur ſine vlla
diſten-

distétione, & locum Ecclesiasticis eôdem re- fert, tum ipsius Hebræi tum Græci sermonis proprietate refellitur.

Decimum-quintum.
1.Cor.7.36.

Illud quoque refutatione non indiget ꝙ per *virginem suam* intelligit carnem cœlibis.

Decimum-sextum.
1.Cor.7.37.

Et quum illud *bene facit*, dixit mox obumbrari comparatione melioris, quia videlicet subiiciatur, *meliùs facit*, nihil sanè dicit quod possit excusare contumelias quibus antea coniugium affecit.

Decimum-septimum.
1.Cor.40.

Sed & illud planè non video quî tolerari possit, quòd scribens in hæc verba, *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam: Vbi inquit, ad continentiam prouocat, ibi non hominis, sed Spiritus Dei consilium est. vbi autem nubēdi concedit veniam, Spiritum Dei nō nominat, sed prudentiæ librat consilium: ita singulis relaxas, vt vnusquisque ferre potest.* Quasi verò Apostolus alio spiritu de continentia quàm de cō iugio sit loquutus.

Et de priore quidem illius Hieronymiani libelli parte hactenus. Nunc verò ex posteriore quoque nonnulla eôdem spectantia etiam expendamus.

Decimum-octauum.

Ludit Hieronymus in coniugij mysterio quod Christum & Ecclesiā adumbrat. *Christus*, inquit, *in carne virgo, in Spiritu monogamus. Vnam enim habet Ecclesiam.* Hoc ipsum quoque scribit Tertullianus, & quidem eodem prorsus, vt apparet, spiritu. Sed quàm hoc rectè? Primùm enim si in primis nuptiis saltem Hieronymus sacrum hoc mysterium

Responsio.

cum Apoſtolo verè agnoſcit, cur toties an-
2 tea malas pronuntiauit? Deinde ſi hæc coap-
tatio coniugij carnis cum ſpirituali iſtis an-
guſtiis definitur, ſanè deſinit maritus eſſe ty-
pus Chriſti ſimulátq; virgo eſſe deſiit, quòd
tamen ex diametro repugnat Apoſtoli con-
ſilio. Quomodo enim iſta congruerent cum
matrimonij typo, *Membra ſumus corporis e-*
3 *ius*? Poſtremò ſit ſanè Chriſtus vnius Eccle-
ſiæ coniux in ſpiritu, annon etiam qui ſecun-
dæ vel tertiæ, & ſic deinceps, vxoris coniux
eſt, vnam habet non plures? Sed, inquies, hæc
fuerit ſecunda, vel tertia: vna autem eſt Ec-
4 cleſia. Nempe quoniam ea eſt vitæ noſtræ
imbecillitas. Sed quo iure vult Hierony-
mus, carnalia non eſſe ſpiritualium typos, niſi
penitus illis reſpondeant? & iſtius diſtinctio-
nis an nulla eſt vel leuiſſima apud Apoſtolum
mentio?

Decimumnonum. Iſta verò penitus ſunt Manichęorum, quòd
Ephes. 5. hæc Apoſtoli verba, *Diligite vxores veſtras, ſi-
cut & Chriſtus Eccleſiam.* Item, *Vnuſquiſque
ſuum vas poſſideat in ſanctificatione & honore,*
1. Theſ. 4. 4. *non in paſſione deſiderij, ſicut gentes quæ Deum
non nouerunt.* Item, *Non vocauit nos Deus ad*
Reſponſio *immūditiam, ſed in ſanctificationē, &c.* torquet
aduerſus matrimonij copulam, quum Apo-
ſtolus Paulus iſta quidem aduerſus ſcortatio-
nem diſertè ſcribat, quam etiam nominat:
illud verò omnia coniugalia officia planè cō-
prehendit.

Viceſimū. Quis autem illud excuſare poſſit quòd quæ
apud

pud Apostolum dicuntur de vetere homine xuendo & nouo induendo secundùm imaginem creatoris sui, vbi nõ est masculus neque fœmina, rursus eôdem detorquet? *Nam,* inquit, *imago creatoris non habet copulam nuptiarum. Vbi sextus diuersitas aufertur & veteri homine exuimur, & induimur nouo, ibi in Christum renascimur virginem, qui & natus ex virgine, & renatus per virginem est.* An hoc verò non est nuptias planè & ex professo execrari, & quidem verbo Dei manifestissimè deprauato? Responsio

Ad illud, *Crescite & multiplicamini. Necesse fuit,* inquit, *prius plantare syluam & crescere, vt esset quod postea posset excidi.* Ad istud quod tu vis, Hieronyme, non est syluam putare, sed radicitus extirpare. *Vicesimũprimum.* Responsio

Est istud allegoricum siue pythagoricum potiùs quàm Christianum, cuiusmodi est? *Scriptura,* inquit, *in primo, tertio, quarto, quinto & sexto die, expletis singularum operibus dixit, & vidit Deus quia bonum est. in secundo die hoc omnino subtraxit, nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum qui ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum.* Argue igitur, Hieronyme, opificem, qui ex vno duos fecit, quia bonum homini non erat solum esse. Quòd si volebas hîc philoso- 2
phari, cur non potiùs cõsiderasti, vnum coniugio non diuidi, sed ex duobus vnum fieri? Annon verò etiam longiùs ab vnitate disce- 3
dunt alij numeri quàm binarius? Sed friuola *Vicesimũsecũdum.* Responsio

ſanè iſta ſunt,& æonibus Valentini non diſ-
ſimilia. Cauſa verò cur illud in opere ſecun-
di diei non ſit à Domino expreſſum,ſatis eſt
manifeſta,quoniam videlicet aquarum inte-
gra diſpoſitio tertio demum die perficitur,
in quo etiam bis illud idcirco dicitur.

Vicesimũ-tertium. Gen.7.1. & 7. Reſponſ. *Quum*,inquit,*Noe ingreditur in arcam quæ eſt Eccleſiæ typus,tã ipſe, quàm filij eius ab vxoribus ſeparantur.* Imò redarguit te Moſes ipſe,Hieronymus,vt qui non aliter nec aliis verbis loquatur de Noe in arcam cum familia ſua ingreſſu quàm de exitu diſſerens. Et quum quatuor maritos, & totidem vxores, nec vllos alios in arcam, ingreſſos legamus,quantò iuſtiùs colligeremus cœlibes ab Eccleſia Dei excludi, ſi ludere inanibus iſtis allegoriis tecum vel cum Origene placeret? Itaque totum hunc locum prætermitto libẽs,ne quis me ſtudioſè captare putet quod in tanto viro reprehendam.

Aliá igitur quæ ſpeciem aliquam probationis habent aggredior.

Vicesimũ-quartum. Exod.9.10. Reſponſ. *Populus acceſſurus ad montem Sina, & Dei auditurus eloquiũ,tribus diebus ſanctificari iuſſus eſt.* Concedo. Nam ſanè vel ex ipſo mundo exire oportuit, ſi fieri potuiſſet, ſanctam Dei legiſlatoris vocem audituros, & ipſius Dei colloquio interfuturos. Oportuit quoque ſub pædagogia Legis poſitos ſuam immunditiam externis ſignis agnoſcere & deteſtari,vt̃ diſcerent impuris, cuiuſmodi omnes naſcimur, nullum patere ad Deum ac-
ceſſum

cessum: ac proinde Legem iis omnibus ad mortem cedere quorum corda non sint per fidem in Christum purificata. Ecquid autem non polluitur hominum vsu coram eo cuius conspectum nec Angeli quidem beati sustinent? Itaque & tua ista continentia, Hieronyme, coram ipso impura est, quantacunque voles animo concipere. Et ipsum Iosue (quem tu propter cœlibatū ipsi etiam Mosi, contra expressum Dei verbum anteponis) cæterósque virgines, siqui erant in Israel, mundare cum cæteris vestes oportuit. Vbi autem inuenies quoties ad Dominum accedebant Israelitæ, iussos ab vxoribus abstinere, aut vestes mundare?

Quærit Achimelech daturus Dauidi panes propositionis edendos, an pueri, id est, qui eum comitabātur, mundi essent ab vxoribus, *quoniam*, inquit Hieronymus, *quod ad munditias corporis Christi, omnis coitus immundus sit*. Nos verò nostráque omnia quis non fateatur coram Deo & Christo ipsius, nihil aliud esse quàm impurissimas sordes? Sed hoc sanè ad continentissimos etiam quosuis pertinet. Interea scimus nos omnes, siue virgines, siue maritos, in eo puros & sanctos haberi qui factus est nobis à Deo Patre iustitia & sanctificatio, atque adeò sanctificauit seipsum pro nobis, vt & in ipso sancti simus. 2
Istud verò quod dicit de quouis coitu Hieronymus, refellit Apostolus, quū coniuges esse dicit Christi membra: & alius, quū nuptias,

Vicesimū quintum. 1. Sā. 21. 4.

Respons. 1.

Heb. 13.

nuptias, inquam, veras, non quæ ſint continentiæ voto amputatę, vocat τιμίους & cubile
3 impollutum. Quod autem quærit ex Dauide ſacerdos, aliò ſpectat, quum aliis etiam modis viri vel ex ſolo mulierum contactu polluerentur, vt eis nihil ſacrum attingere ad veſperam vſque liceret, nedum vt propoſitionis panibus extra ordinem veſci poſſent. Quorſum autem hæc ad coniugium alicuius immunditiei damnandum, quum ſacerdotes ipſos coniugatos fuiſſe legamus, abſtinuiſſe autem neceſſariò à ſuis coniugibus vllo tempore non legamus?

Vide Leuitic. 15.

Viceſimū-ſextum. Deut. 20. 24. Reſponſ. 1.

Qui vxorem duxerit, & qui plantauerit vineam veluti propagines filiorum, prohibetur ad bella procedere. Nō enim poteſt Domini ſeruire militiæ, ſeruus vxoris. Hoc verò nō ita eſt, quòd pace tua dixerim, Hieronyme, vt tua te planè memoria fefellerit. Quomodo enim bellaſſet Moſes bella Domini, imò quis pugnaſſet in Iſrael, maritis à militia excluſis? & vbi legiſti maritos eſſe, non Domini, ſed vxorum ſer-
2 uos? Hoc quidem inuenio, indulgere Dominum vacationem militiæ, iis qui vineæ ſuæ (hæreditatis videlicet chariſſimæ) nullum adhuc fructum perceperint: & ſponſis qui nondum vxores duxerint, itémque nouis primo anno coniugibus. Cauſa verò quam affers, nec ſanè vera nec veriſimilis eſt: ſed hæc potiùs, quòd benignus pater aliquid concedere huiuſmodi affectibus voluerit, quum etiam periculum eſſet ne qui animum

domī

domi haberent, parum alacriter foris bellum gererent.

Ista verò quæ sequuntur, quis tãdem possit in Hieronymo excusare, quum centum minimùm Scripturæ testimonia velut ex professo in manifestam coniugij contumeliã atque adeò execrationem, paucis paginis deprauet? Hoc verò quum meritò redargui postea minimè ignoraret, quis non doleat ipsum tamen tãtum hoc crimen (nec enim scio quid deterius committere quisquam possit Scripturarum interpres) inani excusatione diluere quàm agnoscere & deprecari maluisse? Nos tamen hoc quàm paucissimis fieri poterit, absoluemus.

Primùm quicquid Solomon in Prouerbiis disserit aduersus malas mulieres, torquet aduersus coniugium: sed quàm tempestiuè id faciat, ex his saltem intelligatur. *Vicesimũ septimum.*

Scribit Solomõ in Prouerbiis, inquit Hieronymus, *Mulier insipiẽs & audax, inops panis efficitur. Cuius panis? nẽpe illius qui de cælo descendit.* Atqui nusquam id apud Solomonem inuenias, vt liquidò constet Hieronymum hanc criminationem ne inspectis quidem locis, impetu quodã potiùs quàm certo animi iudicio effudisse, quod tamen certè facere nullo modo debuit. Sed vt hoc extet, quis non istam rationem peruertendi Scripturas damnet? Euadet sanè inops & famelica quæcunque est insipiens & procax. Quorsum hoc aduersus nuptias, vel ad modestas *Respons. 1.*

Obiectio & cordatas coniuges? *At enim,* inquit Hieronymus, *hoc periculũ in memet fieri graue est.*

Responsio. Ergo eò prudentiùs agito, & Deum adhibeto in consilium. Sed annon multò grauius est, vt malum incertum effugias, teipsum vltrò dare in vstionis & fornicationis præcipitium? Denique quæ hæc agendi ratio est, quæ in malas mulieres dicuntur aduersus nuptias torquere, & quę sanctarum & honestarũ mulierum laudes ab eodem Solomone prædicãtur, silentio prætermittere?

Vicesimũ octauum. Citans etiam illud ex Ecclesiaste, *Tempus pariendi, tempus moriendi, tempus plantandi, tẽpus vellendi quod plantatum est: Peperimus,* inquit, *in lege cum Mose, moriamur in Euangelio cum Christo: plantauimus in nuptiis, euellamus*

Respõs. 1. *per pudicitiã quod plantatum est.* Quid hoc autem ei est, obsecro? Quis enim ignorat de rerum omnium vicissitudine Sapientem disserere? Quid hoc ad nuptias aut virginitatem?

2 Certè si tempus est aliquod pariendi, tempus quoque est vxorem amplectendi. Promissionem autem multiplicandæ posteritatis ad ea tempora restringere quæ aduentum Christi præcesserunt, quid tandem nos cogit? *Tempus,* inquit Apostolus, *contractum est.* Fateor. ideóque de cælesti potiùs quàm de terrena domo ædificanda cogitandum. Sed an ideo bene facit quisquis vxorem non ducit?

3 Apostolum autem illic non in genere de huius vitæ breuitate vel de temporum quæ Domini aduentum præcesserunt discrimine disserere,

erere, sed peculiariter notare proximè tunc
mminentes Ecclesiæ tempestates, eóque de-
num respectu hortari vt quicunque possunt
le cœlibatu potiùs(vt tranquilliore vitæ ge-
iere)quàm de coniugio cogitent, mecum, vt
pero, fatebitur quisquis totum illum locum
ttentè considerarit. Sic non dicit absolutè
Dominus, *Væ prægnantibus & lactantibus*, sed
ddit *in diebus illis*. Sic pręcipitur Ieremiæ ne Mat.24.19.
vxorem capiat, sed additur, *in loco isto*. & cau- Iere.6.2.
a exprimitur, quoniam videlicet vltima va-
titas à Domino imminebat. qui Ieremiæ lo-
cus optimè explicat Apostoli sententiam.
Quod autem addit Hieronymus ex eodem 4
scriptore, *Tempus amplectendi, & tempus lōgè
fieri ab amplexu*, annon disertè contra ipsum
facit? Nam certè nullum tempus est agendi
quod malum est.

Multa postea ex Canticis Canticorum pro- *Vicesimū nonum. Responsio*
fert idem Hieronymus, sed ita sanè vt impru-
dens præuaricari videatur. Cur enim illic spi-
ritualis coniugii tot laudes decantantur sub
castarū quidē, sed tamen carnis nuptiarum ty
po, si bonæ istæ non sunt?

Vbi verò ad Esaiam ventum est, explicans Tricesimū
aduersus Iudæos, & rectè quidem locum il- Esa.7.14.
lum nobilem, *Ecce virgo concipiet. Si non præ-
fertur*, inquit, *nuptijs virginitas, cur Spiritus
sanctus maritatam, cur viduam non elegit?* Imò Respōs.i.
verò, mi Hieronyme, ne virgo quidem Deo
placuit, nisi quia fuit κεχαριτωμένη, id est, gra-
tis dilecta, quod ipsamet diuinitus cecinit,

non ſuam virginitatem, ſed Dei misericor-
diam prædicans. Gratias igitur agant Deo, ti
2 virgines tum nuptæ. Cur autem ex virgin
potiùs illibata quàm vel ex coniugata vel e
vidua naſci Dominus voluerit, non ea tãtùm
cauſa eſt quòd quàm puriſſimum vas ille ſib
delegit qui eſt ipſamet puritas, ſed etiã præ-
cipuè vt Filium quidem hominis, id eſt ho-
minem, ſed diuinitus prorſus & conceptum
& natum eſſe citra omnem controuerſiam
conſtaret.

Tricesimũ primum. Iſa. 37. 22. 54. Reſponſio

Quum autem idem Hieronymus iſta eiuſ-
dem Prophetæ verba, *Spreuit te virgo, filia
Sion*, cum illis comparat, *Exulta ſterilis quæ
non paris*, rurſum torquet vtrunque Prophe-
tæ locum. Nam illic quidem Sion orbæ &
deſtitutæ puellæ comparatur per Σαρκασμὸν,
quòd rex Aſſur eam vſque adeò cõtempſiſſet,
quem poſtea hæc ipſa eſſet irriſura: hîc verò
florentem Eccleſiæ ex Gentibus potiſſimùm
collectæ ſtatũ deſcribit Propheta, quæ qui-
dem Gentes ſunt Sionis populus non ſecun-
dùm carnem, ſed ſecundùm libertatem ſpiri-
tus genitus, & in naturalem filiorum locum
per fidem inſitus, quam interpretationẽ do-
Gala. 4. 27. cet nos ad Galatas ſcribẽs Apoſtolus. Quor-
ſum autem hæc ad id de quo agimus? Quis
enim ſic nuptias laudauit vnquam, vt illis ac-
ceptum ferret quòd filii Dei ſimus, quanuis
benedicat Deus tum ſanctis ipſis tum etiam
ſanctorum ſemini, pro bona ſua voluntate?

Tricesimũ

Idem nihilo rectiùs iſtius Ieremiæ verbis,
Nun-

Nunquid obliuiſcetur ſponſa ornamenti ſui, aut virgo faſciæ pectoralis ſui? ad virginitatem coniugio præferendam abutitur. Primùm enim videmus hîc non minùs fieri ſponſæ quàm virginis mentionem. Deinde quis ignorat populum illic à Propheta redargui, quòd Deum ſuum minoris fecerit, quàm ſponſæ aut virgines ornamēta ſua? Quorſum autem hoc ad nuptias vel damnandas vel virginitati poſtponendas?

secundū. Iere. 2. 32. Reſponſ. 1. 2

Ieremiæ, inquit Hieronymus, *ideo parcitur in vrbis vaſtatione, quoniā virginitatis erat beatitudini deſtinatus.* Quid ſi verò negem Ieremiam fuiſſe virginem? poteſt enim aliquis in vtero ſanctificari, nec tamen continētiæ donum habere. At enim prohibetur vxorē ducere & liberos tollere. Fateor id quidem. Sed quid ſi cœlebs tum erat? Sed demus quod affirmat. Non fuiſſe tamen ideo ſeruatum ex ipſo contextu liquet. Aliunde igitur petere oportuit virginitatis laudes, & meminiſſe hunc ipſum Prophetam paſſim ipſis quoque virginibus internecionem minari.

Tricesimū tertium. Reſponſ. 1. Ier. cap. 16.

Ezechiel teſtatur ſeſe vxori veſperi mortua, manè loquutum eſſe ad populum quæ ipſi mandarat Dominus, *Diligenter attende*, inquit Hieronymus, *donec vxor viueret, nō habebat libertatem populum commonendi. Moritur vxor, & coniugale vinculū ſoluitur, & abſque vlla trepidatione ſemper eſt in officio prophetali. Qui enim liber vocatus eſt, verè eſt ſeruus Chriſti.* At te potiùs miror, Hieronyme

Tricesimū quartum. Eze. 24. 18. Reſponſ.

ſic in aduerſario quoquo modo oppugnando fuiſſe occupatum, vt non attẽderes quam multò antè in munere prophetico perſeueraſſet Ezechiel, conſequi aliam ob cauſam hîc fieri vxoris mortuę mentionem. Iuſſus enim fuerat non lugere, atque adeò populum à luctu auocarę, quod ſe feciſſe dicit, etiamſi domi eſſet ipſi oblata iuſti luctus occaſio. Quorſum igitur iſta?

Iam ad ea teſtimonia accedo quæ ſic collegit ex Paulo Hieronymus, vt planè ſit ἀναπολόγητος.

Triceſimũ quintum. Numerat coniugium inter illa quorum finis ſit mors, & quorum fructus erubeſcere nos oporteat. Quænam autem illa ſunt? *Sicut*, Rom. 6. 19. inquit Apoſtolus, *exhibuiſtis membra veſtra* Reſponſ. *ſerua impuritati & iniquitati ad patrandã iniquitatem, &c.* Et dubitamus diabolicam hanc doctrinam pronuntiare?

Triceſimũ ſextum. Eôdem, id eſt ad conuitiandum nuptiis, detorquet illa, *Quum eſſemus in carne, & non in nouitate Spiritus, ſed in vetuſtate literæ faciebamus ea quæ carnis erant, & fructificabamus morti.* Et illa, *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et illa, *Ipſe igitur* Rom. 7. 24 & 26. *mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati.* Reſponſio Quòd ſi hæc de coniugio dicuntur, Hieronyme, vt tu vis, quomodo virginem audes Paulum pronuntiare?

Triceſimũ ſeptimum. Rom. 8. 5, & deinceps. Reſponſ. 1. Et illa, *Qui ſecundùm carnem ſunt, quæ ſunt carnis ſapiunt. Prudentia carnis, mors eſt. Prudẽtia carnis, inimicitia eſt in Deũ. Qui in carnę ſunt,*

sunt, Deo placere non possunt. Hæc verò aduersus coniugium torquere, quid est aliud quàm doctrinam dæmoniorum manifestè proponere? Et ne dubitemus hunc fuisse animum 2
Hieronymi, & hanc sentinam ex qua Syritius & Innocentius impuras & impias illas voces hauserunt quæ nunc quoque tam multos inficiunt, hæc ipsa sunt Hieronymi in hūc locum verba, *Si prudentia carnis, inimicitia est in Deum, & qui in carne sunt, Deo placere non possunt: arbitror eos qui seruiunt officio cōiugali, quòd prudētiā carnis diligant, & in carne sunt.* At ego, Hieronyme detestor hunc spiritum qui pronuntiat bonum, malum: & Gangrensem Synodum arbitror rectè aduersus hanc tuam sententiam anathema protulisse.

Et illa quorsum, *Nolite confirmari huic seculo, sed reformamini in nouitate sēsus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* In quæ verba scribens Hieronymus, *Concedit*, inquit, *nuptias, concedit digamiam, & si necesse fuerit, fornicationi & adulterio præfert etiam trigamiā. Sed nos qui corpora nostra exhibere debemus hostiam viuam, &c. nō quid concedat Deus, sed quid velit cōsideremus, vt probemus quæ sit voluntas* Dei *bona & beneplacens & perfecta. Ergo quod cōcedit nec bonū, nec beneplacēs est, nec perfectū.* Et mox, *Aliud est voluntas Dei, aliud indulgentia.* Quid hoc verò mōstri est? quo igitur pudore sacerdotes nuptiis benedicūt? si cōcedit Deus mala. cur non impunè peccemus? Longè aliter &

Tricesimū octauum. Rom. 12. 2.

Respons.

multò rectiùs Augustinus, non quidem in locum (in quo de virginitate Apostolus ne γρὺ quidem, verùm de sanctis tum virginum tum maritorum moribus agit) sed in illud e-
August. de sancta virginitate, cap. 18. iusdem Apostoli scribens, Ego autem vobis parco, *Sectatores*, inquit, *perpetuæ continentiæ admoneo vt suum bonũ ita præferant nuptiis, ne malum iudicent nuptias, neq; fallaciter sed planè veraciter ab Apostolo dictum nouerit, qui dat nuptum, benefacit.*

Tricesimũ nonum. Rom. 13. 14. Et illa, *Induimini Christum Iesum, & carnis curam ne feceritis in desiderÿs.*

Rom. 12. 13. Et illa, *Nõ plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad pudicitiam*, vbi Hieronymus, *Nõ ad sobrietatem*, inquit, *vt male in codicibus Latinis legitur, siquidem Græcè scriptum est, εἰς τὸ*
Respons. *σωφρονεῖν.* Quasi verò ipse contextus non manifestè cõuincat τὸ σωφρονεῖν vel inutilib. studiis opponi, qualia nimium multa sunt quorum cognitione nullus euadit sanioris mentis, vel eorum arrogantiæ qui intra modum nolunt multis in rebus sapere, ideóque stultissimi tandem euadunt.

Quadragesimum. 1. Cor. 3. 1 Et illa, *Sicut carnalibus, sicut paruulis, lac vobis potum dedi, non escam.* Vbi rursum hic noster. *Qui animalis est, & non recipit quæ spiritus Dei sunt, stultitia enim illi est, nec potest intelligere, quia spiritualiter diiudicatur iste non perfecto castitatis cibo, sed rudi nuptiarũ lacte nutritur.*

1. Cor. 15. 50. Et illa, *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio in corruptionem.* Vbi Hieronymus, parum sanè pudenter,

Hoc

Hoc,inquit, *tam clarum vt nulla expositione queat manifestius fieri:Si corruptio ad omnem coitum pertinet,incorruptio autẽ propriè castitatis est,præmia pudicitiæ nuptiæ possidere non possunt.* Imò Hieronyme,vt tibi penitus constares, dicere te oportuit ingenuè nuptias non possessuras regnum Dei. Sed absit vt mendaci spiritui credamus. Illic verò quis ignorare possit Apostolum disserere de corporũ post resurrectionem qualitatibus, siue virgines siue mariti olim fuerint qui tunc resurgent. Respons.1. 2

Et illa, *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro, Opera legis*,inquit,*& nuptiæ suntquasi conceduntur etiam in Euangelio,aliud est indulgentiam infirmitati tribuere,alind virtutibus præmia polliceri.* Hoc est scilicet rem acu tangere.Imò verò quàm me tui pudet quum hęc lego,vir alioqui magne? Nam quid est quasi ex industria verbum Dei peruertere, si hoc non est? Quadragesimum primum. Gal.2.16. Respons.

Item illa, *Sic insipientes estis vt quum cœperitis spiritu,nũc carne cõsũmamini?* Et illa, *Spiritu ambulate,& desideria carnis ne perfeceritis. Caro concupiscit aduersus spiritum.* Vbi Hieronymus. *Non necesse est nunc*, inquit,*de operibus carnis dicere,quia longum est.* Imò, Hieronyme,vide ne meritò dicaris astutè ita prætermittere quo vel vno facilè conuinci poteras. Nec enim in operum carnis enumeratione nuptias inuenisses. Quadragesimum secundũ. Gal.3.3. Gal.5.16. Respons.

Et illa, *Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo, quod*,inquit,*si ad totam* Quadragesimum tertium. 1.Cor.11.9.

Ecclesiam credētium volueris referre, & in hac desponsione Christi & maritatas & digamos, & viduas, & virgines contineri, hoc quoque pro nobis facit. Nam dum omnes ad pudicitiam & præmium virginitatis inuitat, ostendit cunctis gradibus virginitatem esse potiorem. Sed annon saltem animaduertere te oportuit, Hieronyme, si de ista tua virginitate dissereret Apostolus, ineptissimū futurum fuisse illius desiderium? Nam certè virginitas corporis amissa nunquam restituitur, ac proinde non potuerunt vnquam pleræque ex Corinthiis eo genere virginitatis virgines, coram Deo sisti. Planius est autem quàm vt inficiari possis, Apostolum agere de tota Corinthiaca Ecclesia, & de spirituali Ecclesiæ cum Christo coniugio disserentem (quod pleniùs descripsit alibi ad Rom. 7. & Ephes. 5.) per virginitatem nihil aliud intelligere quàm sanctificationem tum corporis tum spiritus, quæ tum virginibus, tum viduis, tum coniugatis & viris & mulieribus, credentibus denique omnibus communis est in Christo, vt disertè Augustinus annotat, lib. de bono viduitatis, cap. 10.

Respons. 1.

2

Quadragesimum quartum. Gal. 5. 24.

Et illa, *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cū vitiis & concupiscentiis.* Itē, *Qui cum Christo carnem nostram & passiones eius ac desideria crucifiximus, quid rursum ea quæ carnis sunt agere cupimus?* Hoc verò aduersus coniugium torquere, annon est nuptias, vt rem omnium pessimam & impurissimam damna-

Respons. 1.

damnare? Et quum toties fatearis non præcipi virginitatem, Hieronyme, quomodo tibi constabis? Nam certè dubium nō est quin contraria carnis concupiscentiis præcipiantur. Imò annon est totius Legis Dei ἐπιτομὴ, secundum spiritum ambulare? 2

Quadragesimum quintum.

Et illa, *Qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem*: vbi etiam hæc scribit: *Existimo quod qui vxorem habet, quandiu reuertitur ad idipsum* (sic autem solet conuertere Græcum illud ἐπὶ τὸ αὐτὸ quo vtitur Apostolus mutuum casti coniugij vsum honestè significans) *ne tentet eum Satanas, in carne seminet, & non in spiritu. Qui autē in carne seminat*, (*nō ego loquor, sed Apostolus*) *metit corruptionem*. At ego miror, tantum virginitatis defensorem tam obscœna, & tantum Theologum tam absurda & tam falsa scribere potuisse. Certè vt cætera omittam quæ hîc in Hieronymum dici poterant, nisi hoc ipsius crimen aliæ multæ obtegerēt virtutes, cuius fuit iudicij fateri (nec enim id negare poterat quod totidē verbis scripsit Apostolus) cōiuges rursum coniūgi ne tētet eos Satā, & tamen eos dicere corruptionē metere, quoniam in carne seminent? Nam certè tota ista carnis satio & corruptionis messis est à Satana. Itaque hoc sanè non esset Satanam vitare, sed in ipsius laqueos sponte sese induere, aut stultos imitari de quibus ille non ineptè, Dū vitāt stulti vitia, in contraria currunt. Annon hoc est igitur Apostolicū præceptū

Respons. 1.

ludibrio habere?

Quadragesimũ sextum. Ephes.1.4. 1.Cor.7.14 1. Pet.3.6. Respons. Hier. contra Helu.

Item illa, *Elegit nos Pater vt essemus sancti & immaculati coram eo.* Sanè verò annon sancti sunt coniuges quorum sanctos etiam esse liberos testatur Apostolus? Annon sanctæ illæ vxores quas hoc nomine Petrus vel potiùs Spiritus sanctus exornat, etiamsi alicubi nõ rectè illas imaginatur Hieronymus vxores esse desiisse, vt sanctæ esse inciperent?

Quadragesimũ septimum. Ephes. 2. 3. & 6.24. Respons.

Item illa, *Ambulauimus in concupiscentiis carnis, & fuimus filij iræ vt cæteri. Nunc autem exuamus veterem hominem qui corrũpitur iuxta desideria erroris, vt,* inquit, *nobis ista Apostoli benedictio aptari possit, Gratia vobis cum omnibus qui diligunt Dominum in incorruptione.* Ergo tibi Hieronyme, coniuges sunt iræ filij, sed redarguit te Spiritus sanctus, siquidẽ ita sedatus sensisti, vt iratus scripsisti.

Quadragesimum octauum. Phil..8. Respons.

Ista verò cuiusmodi sunt, si modò quicquam illis quæ iam diximus deterius dici potest? *Quæcunque sunt*, inquit Apostolus, *σεμνά, id est, veneranda*, (Hieronymus vertit, pudica, vt & vetus interpres, sed perperam) *quæcunque ἁγνά, id est pura* (vetus interpres legit *ἅγια, sancta,* Hieronymus superuacuo verborum ambitu, *ad castitatem pertinentia) hæc cogitate,* (Hieronymus, codice, vt opinor, non inspecto. *his copulemur, hæc sequamur.*) Ista verò quum vt aduersus coniugium dicta profert, quis pius illis assentiatur?

Quadragesimum nonum.

Quid quum ista eôdem detorquet? *Circuncisi sumus circuncisione non manufacta, in expolia-*

liationem corporis carnis? Et illa, *Sapiamus quæ sursum sunt, & non quæ super terram?* Et illa, *Nemo militans Deo se implicat huius vitæ negotiis?* Et illa, *Abnegantes impietatem & secularia desideria* σωφρόνως, *temperanter* (vetus interpres nō malè *sobriè:* Hieronymus suo more, *castè*, quod ipsam tamen contra nos non facit) *& iustè & piè viuamus in hoc seculo?* Col.2.11 & 3.2. 2.Tim.2.4. Tit.2.12. Respons.

Quid amplius? Huc etiam pertrahit illud Domini dictum, *Adhuc multa vobis habeo dicere, sed nō potestis ea portare modò.* Et torquēs etiam illud Iacobi, *Omne perfectum donum desursum descendit, vbi,* inquit, *non sunt nuptiæ, & descendit non à quolibet*, Certè, Hieronyme, nec illic comeditur vbi neque nubitur. Cur non igitur cibum etiam & potum, & somnum, hanc denique mortalem vitam semel prohibes? Quinquagesimum. Ioan.16.12. Iacob.1.17. Respons.

Pergit tamen etiam longiùs, & ab hæreditate incorrupta cuius meminit Petrus, arcet coniuges. Sed bene est quod Lazarum nouimus in sinum Abrahami etiam digami collectum. Quinquagesimum primum. Respons.

Iubet nos idem Apostolus ex Mose, *sanctos esse*, id est, si Hieronymo credimus, à coniugio dehortatur, vt sancti simus. Sed quid si Moses ipse per quem hoc præcipiebatur coniugatus erat? Iubet nos etiam *castificare animas nostras.* Imò dicit Apostolus, *sanctos omnes iā esse purificatis animabus* (τὰς ψυχὰς ἡγνικότες,) & addit, ἐν ὑπακοῇ ἀληθείας, *obediendo veritati.* An verò nullus audit veritatē nisi qui Quinquagesimum secundum. 1. Pet.1.15. & 22. Respons.1.

virginitatem vouet? Subiicitur etiam, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, *ad fraternũ amorẽ simulationis expertem*, quod miror ab eo præteritũ esse qui nullos maritos fratres, nullas vxores sorores agnoscit, vt antea vidimus, nisi superuenerit cœlibatus votum. At nos credamus potiùs Spiritui sancto vbique profitenti, fidem (quæ sanctos à mundo segregat, non autem virgines à coniugibus) eorum esse qui veritatem, id est, verum Dei verbum audiant, vnde tanquam ex fonte promanat vera fraterna dilectio, omnium Ecclesiæ membrorum communis tessera. Ideo etiam idem

1. Pet. 1. 23. Apostolus consentiens Ioanni addit, *nos non esse regenitos ex cõmuni semine siue satione* (σπορᾶς quod inuidioso vocabulo Hieronymus *coitum* maluit hìc interpretari) *sed incorruptibili, verbo Dei videlicet manente in æternum.* Cuius ergo iudicij, cuius pudoris fuit ista torquere aduersus nuptias, quamuis aliud sit secundùm naturam gigni, quàm secundùm gratiam regigni? Nam sanè vtrunque filiis Dei tum virginibus tum coniugatis necessariò commune est.

Quinquagesimum-tertium. Iam verò quid contumeliosius dici in coniugium potuit, quàm quod citat ex eodem Apostolo quasi nuptiarum hoste, quem tamẽ coniugatum fuisse & vxorem circunduxisse

1. Pet. 4. 1 Paulus testatur? *Qui passus est in carne*, inquit, *quieuit à peccato, vt nequaquam desiderijs hominum, sed in voluntate Dei, reliquum in carne tempus exigamus. Sufficit enim nobis præteritum*

tem-

empus, quando ambulauimus in luxuriis & desi deriis, cæterisque vitiis. An hoc verò si in nuptias dictum est, nuptiæ nō sunt peccatum, & quidem cui necessarium sit Christianos omnes renuntiare? Responsio

Idem in altera epistola testatur *grandia nobis & pretiosa promissa donata esse, vt per hæc efficiamur diuinæ cōsortes naturæ.* Quid enim est maius eo qui datus est nobis & in quo promissa sunt nobis quæ in cor hominis non ascenderunt? Verùm si Hieronymo credimus, *grandia nobis virginitatis promissa donauit, vt per hāc efficiamur diuinæ cōsortes naturæ, fugiētes eā quæ in mundo est concupiscentiā corruptionis,* id est nuptias. Coniuges enim & ii qui nuptias suadent, si quidem ipsi credimus, ij sunt *qui post carnem in desideriis pollutionis ambulāt, qui quasi irrationalia iumenta in ventrē & libidinem proni sunt,* in quos denique competunt horrenda illa quæ in perditissimos homines ibi ab Apostolo scribuntur, & quæcunque Ioannes profert vt nos à mundi dilectione auocet. Et hæc non est doctrina illa quam Paulus doctrinam dæmoniorum vocat? Quinquagesimum quartum. 2.Pet. 1. 4. Responsio 2. Pet. 2. 10. & deinceps.

Profert quoque Hieronymus *solos illos cantantes canticum nouum, qui non se coinquinauerunt cum mulieribus. Ac ne putaremus,* inquit, *de his dici qui scorta non norunt, statim intulit Ioānes, Virgines enim permanserūt.* Quasi verò de spirituali virginitate ibi non differat Ioannes, vt totus ille liber mysteriorum & visio- Quinquagesimum quintum. Apoc. 4. 14. Respons.

num corporalium ad res cæleſtes ſignificandas plenus eſt. Alioqui nos doceat Hieronymus quomodo thoro immaculato adhæreat coinquinatio.

Quinquagesimum-sextum. Mat.25.11.

Huc quoque ſpectare decem illas virgines, quæ fidelium cœtum adumbrant, res ipſa clamat. Agè verò cur quinque fatuæ excluduntur? *Quoniam*, inquit Hieronymus, *sola abſque aliis operibus virginitas non ſeruat*. Ego verò malo aſſentiri Paulo clamanti nos iuſtificari ex fide abſque operibus, quanuis ſanè aſſentiar virginitatem nihil eſſe niſi reliquis fidei fructibus exornatam. Sed quod addit idem Hieronymus, *omnia opera abſque virginitate eſſe imperfecta*, quum ab hac virginitate excludat coniugatos, falſum eſſe dico, eo quidem ſenſu quo loquitur, quum alioqui ipſarum etiam continentiſſimarum virginũ virginitatem cæteráque adeò opera plurimùm à perfectione abeſſe credam.

Reſponſ.1.

Et hactenus quidem refutata ſint Hieronymi aduerſus Iouinianum argumenta. Nũc verò videamus quàm aptè illius argumentis reſponderit, ita quidem vt ſunt ab eo annotata. Nam ſi Iouiniani liber ipſe extaret, pleniùs ac fortaſſis etiam veriùs explicatam ipſius ſententiam haberemus.

Exceptiones Hieronymi ad Iouiniani argumẽta. Primũ Iouiniani argumẽtum.

Obiiciebat Iouinianus, & quidem rectè, primam matrimonij inſtitutionem in paradiſo, aduerſus eos qui præpoſtera cœlibatus admiratione coniugio detrahebant. Quid ad hoc Hieronymus? *In paradiſo*, inquit, *ante*

offen-

fensam virgines, post peccatum autem & extra paradisum protinus nuptiæ. Et mox, *Nuptiæ terram replent, virginitas paradisum.* At ego dico, Hieronyme, In paradiso nuptiæ fuerunt ante offensam, & etiam audita iam tum vox est, Et erunt duo in carnem vnam, & illa benedictio, Crescite & multiplicamini. Est tamen, fateor, post peccatum demum soboles, quia vel ita disposuerat Dominus vt nemo nisi per gratiā seruaretur, vel quia priùs missum est bonum illud quàm tentatum, adeò breuis fuit prioris fœlicitatis vsura. Refutatio exceptionis Hieronymi 1.

Nec istud sanè posterius per se verum est, 2 quoniam coniugati quoque cœlum replent, quum ipsa virginitas in sinu coniugati Abrahami sit beata, quanuis nec virgines virginitas, nec coniugium coniugatos, sed vtrosque vna Dei gratia iustificatos seruet: & virgines quoque: etsi non vt sint virgines, ac certè vt sint, hoc nuptiis debent.

Obiiciebat Iouinianus illud Apostoli, Secundum Iouiniani arg. Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres vel vxores circunducendi, vt osten- 1. Cor. 9. deret etiam sacerdotum puritati probè conuenire cum matrimonio. Hieronymus verò Exceptio Hieron. 1. etsi alibi aliquoties inculcat se non reprobare nuptias (quibus tamen audiuimus & porrò audiemus quales notas inurat) nouos hîc fodit cuniculos quibus elabatur. Primùm e- Refutatio 1. nim negat probari posse alium præter Petrum fuisse inter Apostolos cõiugatum. Atqui vt de Clemente & Ignatio ipsóque adeò

Ambroſio taceam, non temerè Paulus addi-
2 dit Cephæ & fratri Domini, cæteros etiam
Apoſtolos. Sed hoc ſanè parum mométi ha-
bet, quia vel vnum Cepham Apoſtolum ſi-
mul & maritum fuiſſe ſatis eſt, vt coniu-
gium nihil officere ſacerdotij dignitati, ne-
3 dum cuiuſuis fidelis múditiei, probetur. Ho
tamen adiiciam, inter fratres Domini ve-
præcipuum recenſeri Iacobum quem vetu-
ſtas vocat Epiſcopum Hieroſolymorũ, quod
ſi verum eſt (vt ſcribit etiam diſertè Græcu
ſcholiaſtes) viderit Hieronymus quo iure
perpetuum eius cœlibatum prædicet. Sed ad
Exceptio 2 rem venio. Excipit ergo ſecundo loco Hie-
ronymus. ſi habuiſſe ipſos vxores conceda-
tur, *reliquiſſe tamen officium cõiugale, quod etiã*
teſtatur Petrus ex Apoſtolorum perſona, quũ ei
Mat. 19. 29. *reſpondens Dominus, meminerit quoque eorum*
qui vxorem propter regnum Dei relinquunt:
quod etiã oſtendat ſororum nomen, eas videlicet
Refut. 1. *in ſpiritu fuiſſe germanas, non coniuges.* Atqui
dictũ illud Chriſti ſi hoc modo explicandum
eſt, quid fiet fratribus, ſororibus, patri, ma-
tri, domibusquoque & agris? nempe Chri-
ſtianus eſſe non poterit, niſi qui ſuo etiam
erga illos officio fungi deſinet, quo quid ab-
ſurdius dici poſſit? *Relinquẽdi* igitur verbum
2 non eò ſpectat, quum diſertè & generaliter
dixerit Apoſtolus Chriſtianis omnibus con-
iugibus, *Ne fraudate alius alium*, & Euange-
lium non euertat, imò potiùs ſtabiliat dile-
ctionem proximi: ſed huc potiùs refertur vt

Dei-

Dei gloriam vnusquisque pro suæ vocationis ratione quibusuis sine exceptione rebus anteponat, nec sit quicquam omnino quod nostrum cursum abrumpat. Nomen autem 3
sororis minimè sanè abrogat coniugij copulam, quum è contrario Christiana omnia cõiugia inter fratres & sorores contrahantur.
Deinde si ita esset, oportuit sanè Apostolum 4
scribere potiùs mulierẽ siue vxorem sororẽ quàm sororem mulierem vel vxorẽ, quũ mulieris siue vxoris nomẽ, si interpretationem istam sequamur, latiùs pateat, ac proinde non præcedere, sed sequi omnino debuerit. Tertiò excipit nos etiam γυναῖκας posse mulieres, non autem vxores interpretari, *vt hoc videlicet dictum sit non de vxoribus, sed de sanctis aliis mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicũ magistris de sua substantia ministrabant.* Hãc verò interpretationem etsi sequuntur veteres plerique tum Græci tum Latini, tamen rectè repudiat Clemens, quoniam, vt rectè obseruat eruditissimus ille vir Petrus Martyr, si ita esset, non fuissent istiusmodi mulierẽ circũductione grauatæ, sed potiùs subleuatæ Ecclesiæ, ac proinde cõtra Paulũ hoc ipsum faceret, quod pro se adducit. Sed alteram etiã causam adiicio, quia videlicet super 2
vacaneũ esset nomẽ γυναικὸς. Quorsum enim subiiceretur, quũ omnis soror sit mulier? Dico igitur necessariò oportere sororem vxorem interpretari, quorũ illud sit latius, istud angustius: & illud prius expressum fuisse ab

Exceptio 3.
2.Re.4.10.
Luc.8.3.
Refutat. 1.

Apoſtolo vt maior eſſet ſententiæ emphaſis: additum autẽ iſtud poſterius, quòd alioqui honeſtum non fuiſſet mulieres etiam fideles circunducere. Cæterùm quæ de Ioanne ſubiicit. *Ipſum videlicet quia virgo fuerit plus fuiſſe amatum, & quod poſt reſurrectionem ſolus virgo virginem agnouerit: quòd dicatur nō moriturus, quia virginitas nō moritur, nec ſordes nuptiarū abluantur cruore martyrij, ſed maneat cum Chriſto: denique propterea etiam fuiſſe non tantùm Apoſtolum vt Petrum, ſed etiam Prophetam, & Euangeliſtam, & quidem aliis præſtantiorem, quia expoſuit virginitas, quòd nuptiæ ſcire non poterant*: iſta quidem, refutatione longiore non egent. Dilexit Ioannem peculiari quodam affectu Dominus, pro ſua miſericordia: nec eius amoris cauſa in Ioanne, ſed in ipſo diligente quærenda eſt. Non, inquam fuit delictus Ioannes præ cæteris quia virgo ſed ideo virgo quia dilectus ab eo qui dona ſua diſtribuit vnicuique ſicut vult. Agnoſcit primus Dominum ſtantem in litore, ſcilicet quia virgo, ac non potiùs quia ſic eius oculos direxit Dominus, qui ne præſens quidem ac lateri adhærens, à duobus diſcipulis agnoſci facilè potuit, quòd eorum oculos teneret. Sordes autem nuptiarum vt & ipſius virginitatis per eum tolluntur qui tollit peccata mundi: quod hic ipſe Ioannes apertè teſtatus eſt, ita ſcribens, Si dixerimus nos peccatum non habere, mendaces ſumus. Itaque quòd diutius manſit ſiue ſuperſtes

Exceptio 4

Refutatio.

perstes fuit in hac vita quàm reliqui, causa præcipua & germana fuit, Dei bonitas, Ecclesiam suam respicientis: deinde verò illa ipsa fides qua etiam interueniente translatus est Enoch, ne videret mortem. Denique quòd Petrum Hieronymus spoliat Euangelistæ & Prophetæ titulo, vt eius spoliis Ioannem vestiat, non rectè facit, quum ipsemet alibi referat Marcum ex ore Petri excepisse Euangelicam historiam, cuius proinde verus auctor fuerit Petrus, descriptor autem Marcus. Prophetiæ verò in altera Petri epistola quales & quàm veræ extent qui non sentit, sanè nihil sentit. Demus tamen hoc ita esse, prout varia sunt Dei dona, nec vna eorum mensura, quorsum hæc vt sordescant nuptiæ?

Obiiciebat etiam Iouinianus ad dignitatem coniugii asserendam, locum illum Pauli, Salua tamen fiet per filiorum generationem. Respondet Hieronymus quæ nunc nolo copiosiùs persequi, quoniam fortassis nec ille quid obiiceret, nec iste (quod sine iniuria dictum sit) quid de re ipsa responderet satis expendit. Sed quod inter cætera permiscuit, sanè non possum prætermittere. Addit Apostolus eo loco, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης, id est si manserint in fide, in charitate, & in sanctificatione & pudicitia. *Non enim* (inquit Hieronymus) *sobrietas est legenda, vt malè habetur in Latinis codicib., sed castitas, id est σωφροσύνη.*

Tertiũ Iouiniani argumentũ.

Exceptio Hieronymi.

Refut. 1. Ego verò miror an potuerit Hieronymus existimare, nullum inuentum iri Græcæ linguæ, vel penè rudem, qui quid esset σωφροσύνη non intelligeret, àc proinde non facilè agnosceret quò ipsum abripuerit istius contentionis æstus. Dicit Lucas dæmoniacum illum quem inuaserat dæmonum legio, postea repertũ σωφρονοῦντα ad pedes Iesu. Paulus apud eundem, quum Festus eum vt furentem argueret, Non insanio, inquit, sed verba eloquor σωφροσύνης. An hæc quoq; Hieronymus voculam istam adeò studiosè arripiens, ad suum cœlibatum transtulerit? Imò ne longiùs abeamus, quum eâdẽ epistola & eodem capite Apostolus iubet vxores sese exornare internis dotibus quæ sanctas matronas deceant, pudore videlicet & σωφροσύνῃ, quis non videt modestiam eo nomine significari? Est autem varia eius vocis declaratio, quũ in genere temperantiam declaret, sed tamẽ latiùs etiam pateat, adeò vt omnem mentis sanitatem quæ sese intra modum contineat significet. Itaque & temperantiam, & modestiam, & sobrietatem, & sanam mentem, interdum interpretari oportet, prout requirit loci circunstantia. Agè tamen dicamus Pudicitiæ nomen hîc optimè conuenire, de quo sanè nolim cõtendere, quum vel præcipua sit mulierũ virtus: an ideo cœlibatus præcipietur? nempe si nullæ sunt vxores pudicæ: qua de re saltem autem audiatur castus ille poeta rusticum patremfamiliàs, coniugẽ quidem eúmque

Luc. 8. 35. · Act. 26. 25.

que multorum liberorum patrem, ſed vrbis ordium expertem ſic quoque deſcribens, *Interea pendent dulces circum oſcula nati, Caſta pudicitiam ſeruat domus.*

Sed longè deterius eſt quod ſubiicitur, 2
Tunc ergo, inquit, *ſaluabitur mulier ſi illos genuerit filios qui virgines permanſuri ſunt, ſi quod ipſa perdidit, acquirat in liberis.* Egregiè profe Refut.1.
ctò, quaſi matris ſalus à filiorum moribus
pendeat, niſi ſi quid ipſa fortaſſis in educatio- 2
ne peccauit: quaſi etiam mater nubens & coniugium ſanctè colens, aliquam noxam contraxerit à qua in filiis abſoluatur: quaſi ſalua
res ſit, ſi liberos genuerit cœlibes, aut fortaſ- 3
ſis etiam monachos futuros: quaſi denique in 4
matribus ſitum ſit continentiæ donum quod filiis largiātur. Denique quorſum hæc? Nam certè verbum μείνωσιν quo vtitur Apoſtolus,
non poteſt commodè ad τέκνα referri, quod 5
nomen non præceſſit niſi in compoſitione verbi τεκνογονεῖν, ſed ad ipſas vxores pertinet. Neque nos mouere debet numeri mutatio, quum de mulieribus vxoribus in genere, non autem de certa quapiam diſſerat Apoſtolus.

Quærebat Iouinianus quæ ſit futura diuerſitas inter viduam & virginem baptizatā, quæ ſic permanſerint. Reſpondet Hieronymus eadem ratione ſcorta & proſtibula ſi fuerint baptizata, virginib9 ęquari. Ego quæſtionem hanc miror dignam cenſuiſſe tantos viros, de qua vſque adeò contenderent vt

Quintum Iouiniani argumentum. Exceptio Hieronymi. Refut.1.

in apertas etiam matrimonij contumelias ruerent. Sed hoc dico non consequi quod concludit Hieronymus. An enim pares sunt vidua & meretrix? Sed hoc etiam dico, quanuis multò laudabilior sit quæ integrè quàm quæ flagitiosè etiam ante baptismum vixerit, neutram tamen habere de quo in sese glorietur, istam verò cui plura remissa sunt eo ampliorem causam habere in Domino gloriandi: sed ab iis potiùs quæ baptismi gratiam consequuntur hãc diuersitatem esse petendam. Itaque si ista meliores in sua viduitate, quàm illa in sua virginitate fructus ediderit, viduam non dubitarim virgini anteponere. Quid viduam? imò & publicam in vrbe peccatricem, si modò quia plus illi con-
3 donatum est, ampliùs etiam dilexerit. Addam & istud. Des mihi, Hieronyme, vel continentissimam virginem baptizatam, sed superbã, maledicam, auaram: dem tibi contra prostitutæ antea pudicitię meretricem vel ipsa Laide corruptiorem, sed iam pœnitentem, & siue in coniugio siue extra coniugium maximis plurimísque virtutibus exornatam, audebísne tu ipse illam virginem cum hac mutata peccatrice comparare?

Quintum. Obiiciebat, & quidem perappositè, Iouinianus aduersus coniugij tanquam rei impuræ hostes, Apostolicum illud, *Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum.* Hieronymus autem triplicem exceptionem regerit, *Sicut,* inquit, *in disputatione de virginitate & matri-*

1.Tim.3.2

Exceptio Hieronymi 1.

monio Apostolus suadet quod imperare nō audet, ne videatur laqueum iniicere, ita & in Ecclesiastico ordine constituendo, quia rudis ex Gētibus constituebatur Ecclesia, leuiora nuper credentibus dat præcepta, ne territi ferre non possent. De*nique Apostoli mittūt vt non amplius imponatur* Act.15.28.
oneris iis qui ex Gentibus crediderunt, nisi vt se abstineāt ab idololatria, fornicatione, sāguine, & suffocatis, & quasi paruulis & infantib⁹ lac potū dant, non solidum cibū: nec præcipiunt de cōtinētia, nec de virginitate significant, nec ad ieiunia prouocant, nec dicunt illud, Ne habeāt duas tu- Luc.9.3.
nicas, &c. In hac porrò exceptione, Deus bo- Refutat. 1.
ne, quis agnoscat Hieronymi acre illud iudicium, & eruditionem minimè vulgarem? Primùm enim tantùm abest vt in illa designandi episcopi descriptione quippiam mediocre proponat Apostolus sicut rudibus discipulis solent magistri, vt cōtra proposuerit perfectissimum pastoris exemplar, quale nullius oratoris apud Rhetores inuenias. Sed quoniam nescio qua penè fatali cœlibatus persuasione fascinatus Hieronymus virginitatem pro omnium virtutum quadam, vt ita loquar, ἐπιτομῇ ducebat, idcirco nulla summarum illarum virtutum habita ratione quas in pastore Apostolus requirit, perperam sanè de re tota iudicauit. Deinde quòd 2
de illo Apostolorum rescripto profert quàm appositè dicitur? Etsi enim habita est Gentium ratio quum Circuncisionis onus illis

nõ imponeretur, tamẽ hoc idcirco propriè factũ nõ est vt earũ infirmitati cõsuleretur, sed quoniã vt in ipsa Synodo Petrus ostendit, iniquum fuisset atque adeò Domini volũtati repugnans, ceremoniarum iugum iis imponere qui semper fuerant eius expertes. Et quod additur de sanguine & suffocato non arguit Gentium ruditatem, sed Iudæorum, quibus vnis hoc tribuitur, quum Gentes multò essent in Christo adultiores, contrà quàm opinatus est Hieronymus. Denique sicut nulla fuit in Paulo infirmitas, sed in Iudæis, quòd
3 Timotheum circuncidit, Græca videlicet matre natum (nunquam id alioqui facturus) ita istud Apostolicum interdictum Iudæis datum est non Gentibus. Sed & illud quo iudicio scripsit Hieronymus de præcepto con-
4 tinentiæ, quod cibum solidum vocat? Nam si ita est, certè nulli vnquam solidus cibus est subministratus. Nam coniugij præceptum lego saltem propter fornicationem, virginitatis autem præceptum, nusquam, nusquam, inquam, in sacris literis inuenio, sed suasionem duntaxat: & quidem addita multiplici restrictione, nempe propter instantem necessitatem, vt vitetur solitudo nos à melioribus auocans, denique si quis quod velit hoc possit, siue siquis non vratur. Nec dicit Apostolus se hæc ita scribere quod vereatur ne virginitati pares esse non possint Corinthij, sed contrà, quòd eis parcat, ne vide-

videlicet ſi ad eam quæ imminebat tempeſtatem accederet coniugij pondus, penitus obruerentur. Nec etiam dicit ſe hortari dũtaxat ad id quod expedire cenſebat, ne videretur eis laqueum iniicere, ſed ne ipſis iniiceret laqueum. Poſtremò, quũ Hieronymus 5
verba illa Chriſti, *Ne poſſidete duas tunicas*, accipit pro ſolido cibo, omnibus, niſi infirmitas prohibeat, conueniente, multis modis aberrat à Chriſti ſcopo. Primùm enim ſolis Apoſtolis hoc ſemel dictum eſt, ídque peculiari certè de cauſa, nempe vt plenam experientiam facerent ſummæ potentiæ præceptoris, à quo poſtea ſuo tempore mittẽdi erant in vniuerſum terrarũ orbem. Et quæſo quando hoc illis mandatum eſt? tum certè quum prorſus adhuc rudes erant, & lacte indigebãt, nedum vt hic fuerit ſolidus ille cibus. Quòd ſi quis roget, cur igitur onus adeò difficile tam infirmis impoſuerit, quum præſertim illos iam confirmatos in orbem terrarum mittens, eadem illa non repetierit: reſpondeo lõgè facíliùs fuiſſe mandatum illud, quãuis prima fronte longè aſperrimum videatur. Nam vt de præceptoris præſentia taceam quæ vnica tum illos fulciebat, vt paſſim apparet longè aliud fuit apud ſuos gentiles obire breuis temporis legationem, quàm ad vniuerſum orbem expugnandum mitti. aliud quoque mitti viatico quidem vacuos, ſed breui ad præceptorem reuerſuros, addita promiſ-

Mat. 10. 16. Luc. 22. 35. sione fore vt nihil tamen ipsis deesset, quàm dicere, Ecce ego mitto vos vt oues in medio luporum. Itaque tum roganti Domino respondent nihil sibi defuisse: postea verò sæpe defuerunt eis multa, quanuis nunquam, vt ait 2. Cor. 4. 8. Apostolus, fuerint à deo destituti. Alteram

Exceptio Hieronymi altera. exceptionem mutuatur Hieronymus à temporis sui consuetudine. *Nam*, inquit, *fatetur Iouinianus non posse Episcopum esse, qui in episcopatu filios faciat. alioqui si deprehēsus fuerit, nō quasi vir tenebitur: sed quasi adulter tenebitur. Oportet ergo Episcopum esse vnius vxoris virū, id est, qui vnam vxorem habuerit, non habeat.*

Refut. 1. Atqui manifesta etiam est ista cauillatio, Neque enim scripsit Apostolus γεγονέναι fuisse, sed εἶναι esse: quanquam in eo sanè assentior Hieronymo & Chrysostomo non esse hæc Apostoli verba sic accipienda quasi nullus nisi vnius vxoris vir sit ad ministerij munus deligendus. Quod autem ad illum morem attinet nullum episcopum maritum deligēdi nisi qui vxoris vsui renuntiaret: fateor vetustum quidem fuisse, sed Romæ dūtaxat præcisè seruatum, vbi constat vixisse & docuisse Iouinianum. Verùm quid ad nos si Romana Ecclesia iam tum pietatis prætextu mysterium iniquitatis moliens, laqueum iniicere voluit imperitorum conscientiæ? Tyrannicam autem ac planè Satanicam fuisse istam legem cœlibatus, non tantùm illud ostendit quòd manifestè repugnat Apostolicæ doctrinæ, sed etiam quòd à Nicena Synodo clarè &

rè & expressè redarguatur: vnde etiam factũ vt à sexta synodo Oecumenica ob eam causam Romana Ecclesia disertè, quod ad presbyteros quidem & diaconos, fuerit reprehensa, præsentibus nec repugnantibus Agathonis Papæ Romani τοποτηρήταις, qua de re alibi pleniùs differemus. Vrget tamen Hieronymus in eandem sententiam, σώφρονος, & ἁγνότητος nomina quibus ibidem vtitur Apo 3
stolus. Sed iam ostendimus ista maritis quoque fidelibus quadrare. Conatur tamen præterea Hieronymus istum morem sic excusare. *Si laicus*, inquit, *& quicũque fidelis orare nõ potest, nisi careat officiò coniugali: sacerdoti, cui semper pro populo offerẽda sunt sacrificia, sẽper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, nõ solùm in domibus suis non erant, sed purificabãtur ad tẽpus ab vxoribus separati: & vinum & siceram non bibebant, quæ solent libidinẽ procreare.* Hæc verò si sic haberent, quis tandem nuberet in 2
Domino? Sed de quibus precibus agat Apo- 3
stolus, abundè dictum est à nobis. Quod autem citet ex lege nusquam extat neque quod ad coniugalis coitus immunditiem, neque quod ad vxorum separationem attinet, vt sæpe mirari subierit ab Ambrosio quoque id dici, & Augustinum in eo qui nusquam est expediendo nodo tantopere laborare. Longè itaque rectiùs Chrysostomus, *Quomodo*, inquit, *honorabiles sunt nuptiæ, si nos tantopere im-*

Exceptio tertia Hieronymi.
1. Cor. 7. 5.
Refut. 1.
Ambro. in 1. ad Timo ca. 4.
Augustinus quæst.

in Leuit. 62.& Retract.lib.2. ca.5.Chrysosto. in epist. ad Heb.ho.7.

*pediũt?*Et mox,*Si qui impediti sunt ex nuptiis, sciant quòd non nuptiæ illis impedimento fuerũt, sed voluntas quæ male vtitur nuptiis.Nam neque vinum facit ebrietatem,sed mala voluntas, & moderationis excessus.Vtere cũ moderatione nuptiis,& PRIMVS ERIS IN REGNO,& omnibus fruêris bonis.* Denique opponamus sibiipsi Hieronymum longè rectius alibi de Episcopis coniugatis scribentem.*Quæritur quid sit,*inquit,*in ordinando Episcopo,non quid fuerit.quare verò solùm vxoris nomẽ impediat,quòd solùm peccatũ nõ fuit?*Neque verò,inquiet fortasse quispiam, dixit vnquam Hieronymus, nuptias esse peccatum. Respondeo vt totidem verbis id nõ dixerit, imò quoties libuit, hæreticorum esse testatur nuptias damnare:eum tamen satis ex ore suo conuinci. Quid enim aliud est peccatum quàm quod malum est? quàm quod nonnisi ex venia licet? cuius denique tanta est immunditia,vt ei vacare & Christiani officium implere, imò ne precari quidem possis? Sed hoc ex iis quæ mox subiiciam magis etiam liquebit.

Hiero.Oceano. tom.2.

Obiectio.

Responsio

Sextum Iouiniani argumentum.

Quærebat quoque Iouinianus, Si omnes fuerint virgines, quomodo stabit genus humanum?Hîc verò miris modis Hieronymus tergiuersatur,nec tamen elabi potest.*Quid si* inquit,*omnes fuerint viduæ, vel in matrimonio continentes?*Respondebit Iouinianus ne hoc quidem fieri oportere,& tu nodũ nõ expedieris,Hier.Iterũ excipit Hiero.*Vereris ne si vir*

Exceptio Hieronymi.1.

Refutatio.

Exceptio2.

ginita-

ginitatem plures appetierint, cessent lupæ, cessent adulteræ, ne infantes in vrbibus & villis nõ vagiant. Facis verò mihi iniuriam, Hieronyme, potuit optimo iure regerere Iouinianus, qui stupra & adulteria fugienda suadeo cũ Apostolo quum nuptias suadeo. Imo hoc vereor potiùs, ne manente ista Tyrannica cœlibatus lege, eueniat quod Paphnutius iam olim Synodo Nicenæ prædixit, & euentu iam cœpit confirmari, id est, vt pro legitimis vxoribus, omnia concubinis, scortis, turpissimis denique libidinibus conspurcentur, quia eò deuenire tandem oportet qui remedium oblatum aspernantur. Vereor & illud, ne si persuaseris quod tu dicis contra Dei verbũ, malum esse nimirum mulierem tangere, per te non stet quominus nulli ex sanctorum connubio propagentur.

Refutatio. 1.

2

3

Dicebat etiam Iouinianus, non pro scortatoribus aut adulteris, nec contra continentiam, sed contra istos qui virginitatis admiratione nuptias non verbo quidem, sed reipsa damnabãt, alij quidem in omnibus simpliciter, (vt ex superioribus Hieronymi argumẽtis liquet, & multo magis ex iis quę sequũtur cõstabit) alij verò in Clero duntaxat, tanquã sacerdotij puritas matrimonio contaminetur, dicebat, inquã, aduersus istos Iouinianus, *Cur igitur creata sunt genitalia, & sic à Cõditore sapientissimo fabricati sumus, vt mutuum nostri patiamur ardorem, & gestiamus in naturalem copulam?* Hieronymus respondet, sed tamen titubãs, ad alios etiam vsus eas partes

Septimum Iouiniani argumẽtũ.

Exceptio Hieron. 1.

Refutatio. esse conditas. Hoc verò nihil ad rem. Loquimur enim de alio vsu qui negari non potest.

Exceptio 2 *Nunquam ergo cessemus*, inquit, *à libidine, ne huiusmodi membra frustra portemus. Cur enim maritus se abstineat ab vxore? Cur casta vidua perseueret, si ad hoc tantùm nati sumus, vt pecudum more viuamus? aut quid mihi nocebit si cum vxore mea alius concubuerit? Quorsum eunuchos propter regnum* Dei *commendat Dominus? Cur* Paulus *imò Dominus ipse has etiã partes habuit?*

Refutatio. Pudet enim me Hieronymi verba omnia huc adscribere. Atqui hoc quidem nõ est respondere sed calũniari. Scortatio certè & adulterium contra hominis ratione præditi, nedum contra Christiani & regeniti hominis naturam est. Loquitur autem Iouinianus de recto illarum partium vsu: & hoc dicit, Hieronyme vel non sapienter fabricatos fuisse homines, & accusandum in ipsa natura humana opificem: vel fatendum esse in naturam & naturæ architectum peccare qui ab illarum partium vsu legitimo tanquã à re nonnisi ex comparatione deterioris mali bona, homines auocent: qui denique omnes quantum in se est cuperent esse cœlibes, & Apostoli verba? *Velim omnes esse sicut meipsum*, eò detorquent. Tuum verò fuit non tergiuersari neque absurda ista opponere, sed solidas rationes opponere, vel sentẽtiam

2 mutare. Quæris cur igitur laudentur qui seipsos castrarunt propter regnum Dei? quasi verò Domino non liceat quos ad rectum vsum

ium formauit, ad alium etiã præstantiorem
nducere:& quasi non sint maxima laude di-
gi qui hac etiam in parte seipsos abnegant.
ed hoc sanè iis demum conuenit quibus da-
m est,& quãdiu datum est. Manet interea
ommunis ordo naturæ sic Dei opificis de-
eto confirmatus, vt quicunque illum vo-
erit,quocunque id obtentu fiat,rescindere, 3
ndem sese θεομαχεῖν magno suo malo ex-
eriatur. Eâdem autem ratione cõcidit quod
Paulo ipsóque adeò Domino nostro certè
on admodum παρθενικῶς eodem loco scri-
t Hieronymus.

Denique quum Iouinianus obiiceret Do- *Octauũ Iouiniani argumentũ.*
inum præsentia sua nuptias honorasse, duo
sponsat Hieronymus, quem tamen opor-
it simpliciter assentiri, si nuptias esse τιμίους
erè cum Apostolo sentiebat. Primùm igi- *Exceptio Hieronymi 1.*
r inquit hîc quoque Iudaicam consuetudi-
em obseruasse Dominum, sicut & idem cir-
uncisus est,ne Iudæis iustam causam se in-
rficiendi tribuere videretur.quasi verò vel *Refut.1.*
uptiæ sint ex legalium ceremoniarum iam
bolitarum numero, ac non in ipso paradiso,
erpetuo & inuiolabili naturæ fœdere san-
itæ: quarum dignitatem imminuit quidem
orruptio superueniens, non autem sustulit.
Deinde ponamus ad nuptias inuitatum Do-
inum venire recusasse. quis eum propterea
amnare naturam vel vt legis transgresso-
em mortis reum censuisset ? Imò(quod iam
oties Hieronymũ fecisse ostendimus) quum 3

quicquid in carnis opera ſcriptum eſt aduerſus nuptias torqueret, & quum argumentum illud Iouiniani, Si omnes virgines fuerint quomodo ſtabit humanum genus, oppugnaret, hoc ſanè fuit naturam damnare. Denique vnde cauſam iſtam deſumpſit Hiero-
4 nymus, legis à Domino impletæ? Lõgè enim
Gal.4.4. aliter hac de re ſenſit Apoſtolus, ſcribẽs ideò factum ſub lege vt eos qui ſub lege erant redimeret: Oportuit enim ab eo iuſtitiam omnem impleri, qui factus eſt nobis à Deo Patre iuſtitia. Secundò reſpondet qui ſemel venit ad nuptias, ſemel docuiſſe eſſe nubẽdum.

Exceptio Hieronymi altera. Refut.1.

Ergo, Hieronyme, primas ſaltem nuptias nõ eſſe malas iam tandem confiteris, quum minimè fueris vnquam dicturus, Chriſtum docuiſſe vel ſemel vel ſæpius eſſe malè agendum. *Neque ego verò*, inquit, *coniugium dãno, quod eſt hæreticorum.* Verùm quis hic pudor eſt, poſtquàm omnibus conuitiis & probris coniugium affeceris, negare te nuptiis detraxiſſe, & vno verbulo tot maculas abſtergi
2 poſſe arbitrari? Poſtremò annõ illum meminiſſe ſaltem oportuit, quũ ineptum & elũbe hoc argumentum ex Tertulliano repeteret, quid in eũ tot antè annis duriſſimè ſcripſiſſet, nempe hominem Eccleſiæ non fuiſſe?

De cœlibatus & virginitatis præſtãtia quid ex Dei verbo ſentiendum.

Sed fortaſſe rogabit quiſpiam quid igitur hac de re mihi videatur. Reſpondeo, quod ad huius vitę tranquillius tranſigendæ commoditatem & rationem attinet, cœlibatum in iis quidem qui non vruntur, meritò nunc

(id eſt

...est post ingressum peccati in mũdum) an-
...oni coniugio, duabus præsertim de cau-
... Cœlebs enim liber est à plurimis maxi-
...sque rei domesticæ curis, ac proinde ad
...estãtiora sine distractione meditãda mul-
... est accommodatior: quas ob causas, acce-
...nte etiam tertia, nempe tẽporum vel præ-
...tium vel imminentium asperitate, pronũ-
...t Apostolus meliùs facere, & beatiores, id
..., meliore conditione esse cœlibes quàm
...ritos. Sin verò de futuræ vitæ præmiis
...æritur, primùm illud dico, nullum neque
...ginibus neque coniugatis præmiũ deberi,
... proinde Christianos istam quæstionem
... admodum decere, vt qui potiùs de eo la-
...rẽt, quomodo sint Domino suo placituri,
...àm quid ab eo mercedis inutiles serui sint
...cepturi. Et certè fuit hæc insignis versutia
...tanæ, vt magnos alioqui viros in mercedis
...tiùs quàm in laboris meditatione occupa-
...t. Scripturam verò quum satis cõstet nihil
... istius generis cõtrouersiis statuere, sed iu-
...ere potiùs vt quæ praua sunt fugientes, &
...æ recta sunt sequentes, vocationis nostræ
...rsum siue coniuges siue virgines alacriter
...beamus de corona nostra securi, quorsum
...ta, quæso, digladiatio? Cur non. n. æquè di-
...es Ecclesia, bonis & sanctis cõiugibus, atq;
...irginibus abũdans? & à quo spiritu profectæ
...nt istæ contentiones, annon exitus ipse sa-
...s demõstrat? Sed agè, vt hoc quærere licue-
...it fœlici illo, vtinam nõ imaginario, seculo,

in quo de virtutum præſtantia certamē erat, quorſum hæc ad illos qui legis cœlibatus prætextu, teſte Deo & Angelis, ipſiſque adeò diabolis, penè opinor, cohorreſcentibus, orbem terrarum in Sodomam & Gomorrham transformarũt? Nullus certè, ne iſtorum quidem, ignorat eò rem rediiſſe vt mũdus hodie vniuerſus nihil ſit aliud quàm ſpurciſſimum lupanar. Et nos ſcilicet carnis libertatē prædicamus, qui nemini iniiciendum virginitatis perpetuæ laqueum, & vnicuique cõtinentiæ donum non habenti accipiendã vxorem quîcum ſanctè & publicè viuat, cũ Apoſtolo docemus. Sed ad rem. Si pro modo, quamuis non pro merito certaminis, donabitur brabium, vtcunque admirer in ſanctis cõtinentibus ſingulare & angelicum potiùs quàm humanum Dei donum. non poſſum tamen viciſſim non prædicare eorum fortitudinem qui coniugij pondus ſic perferunt vt nõ ſuccumbant. Commune enim eſt, quanuis non æquale, certamen cum incontinentia, tũ virginibus tum coniugibus. Coniuges verò quàm varias & multiplices obire pugnas neceſſe eſt, quas penitus cœlibes ignorant? Denique quod ſæpe iam dixi, apertè iterũ dico, neque virginitatem neque cõiugium in earũ rerum numero cenſeri oportere quæ per ſe ſint expetibiles, vel in quibus per ſe poſitum ſit regnum Dei: ſed quatenus vel ad illam vel ad iſtud vocatus eſt quiſpiã, & ſua vocatione bene vtitur ad Dei gloriam & proximi ædificatio-

catio-

cationem, coronari tum cœlibes tũ maritos
prout certarunt. Itaque totum illud de cen-
tesimo siue sexagesimo virginum & de trice- Mat.13.8.
simo viduarum fructu, exclusis coniugibus
(quorum tamen vberrimos fructus iampri-
dem carpit & carpet ad extremum vsque Do
mini aduentum Ecclesia,) vt inane & absur-
dum somnium repudio: quum nihil ibi tale
commemoret Dominus neque de vitæ æter-
næ vel pari vel impari præmio, sed de verbi
Dei in præsenti vita efficacitate disserat. Et
de Hieronymo quidem hactenus.

Ne quis autem me calumnietur non tam asserendæ veritatis quàm nouãdarum rerum, aut iam receptæ nouationis, vt nonnulli loquuntur, defendendæ studio, non in istam Hieronymi reprehensionem incidisse, sed vltrò eam quæsiuisse: præterquàm quòd conscientiæ meæ testem Deum ipsum appello, spero æquos omnes lectores reipsa facilè quę mihi mens fuerit æstimaturos. Apologiam porrò ipsius Hieronymi cur attingere noluerim si quis rogabit, sciat duabus de causis id à me non esse factum, quia videlicet quum nihil mihi quidem proferre videatur quod pro iusta excusatione accipi possit, illi tamen omnino parcendum potiùs quàm alteram in eum parandam refutationem putaui.

Ista verò quæ nunc subiicio, diuersa quidem sunt à superioribus, sed partim ex eodem auctore, partim ex aliis scriptoribus petita, ad quæ sigillatim etiam respondendum

Argumẽta aliorũ pro cœlibatu Cleric. ex Dei verbo scripto.

putauimus. Nam illa repetere quæ ex Hieronymo deprompta recentiores, ac præsertim blasphemi pontifices Syritius & Innocentius primus, ex malis deteriora fecerunt, superuacuus labor fuisset.

Argumentum primū. Proferunt exempla quorundam à condito mundo ad Christi aduentum qui cœlibes vixerunt. Respons. 1. Atqui non quæritur an cœlibatus sit vitæ genus Deo probatum, (quis enim hoc negat, modò ad rectū finem referatur?) sed an sit Verbi ministris necessarium, & ita quidem vt votū præeat ordinationi. Itaque absurdè ista citantur, vt interim taceam paucissimos illos fuisse, nec omnes ex Prophetarum
2 aut sacerdotum numero. Imò ipsi inficiari nō possunt sub lege sacerdotes ipsúmque adeò Pontif. Maximum ac Leuitas fuisse coniugatos. Obiectio. Sed excipiūt id necessitate factum, quod ex sola tribu Leui deligerentur sacerdotes, quorum alioqui genus intercidisset, quæ ratio nunc non obtinet. Responsio. Ego verò ita id oportuisse ob eam etiam causam fieri concedo: sed hanc solam fuisse coniugij sacerdotum causam fortiter nego, verùm hanc potiùs, quò etiam respexit Apostolus, quū diceret, Propter scortationem autē vnusquisque vxorem suam habeat. Fuerunt enim & illi homines: neque peculiarem continentiæ promissionem à Deo habuerunt.

Argumentum secundum. Leui. 15. 16. Citant Legem Domini, vbi immundus pronuntiatur à quo manat semen cubilis, (sic enim habent Hebræa) quod ipsi de quouis

coitu

coitu interpretantur, adeò quidem vt Augustinus in hoc nodo expediendo plurimùm laborarit. Sed mirum est illos non animaduertisse quod ex epitheto non temere adiuncto liquet, nempe Mosen initio capitis illius 15. agere de gonorrhæa quã vocãt, postea verò de seminis per quietem inuoluntario fluxu disserere, vt ipse quoque Caietanus agnoscit. Quis igitur pudor, imò quæ inscitia fuit hoc torquere aduersus cubile nuptiarum impollutum? Deinde illud quoque animaduertere debuerunt, legalẽ & externam duntaxat fuisse istam pollutionem vt & alias multas, ac proinde nullum nunc ei locum relinqui, nisi cætera etiã legalia velint in vsum reuocare. Postremò non tantùm ad sacerdotes, sed ad quosuis etiam ex populo lex ista pertinebat. Vbi autem comperient prohibitos maritos à templi aditu & vllis sacrificiis quoties vxores suas attigissent? Non est igitur quod veterum hac in re consuetudo nobis opponatur, de qua tamen Hieronymus, *Ipsorum* (inquit) *conscientiam conuenio qui eodem die post coitum communicant, quare ad Martyres ire nõ audent? quare non ingrediuntur Ecclesias? an alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet, domi non licet.* Chrysostomus autem duriùs etiam loquitur, & quidem quod mirum est, lectum nuptiarum incontaminatum esse professus, *Quo die*, inquit, *liberis legitimè operam dedisti, quamuis illud crimen non sit, orare tamen non audes*, quod ta-

Augustin. quæst in Leuitic. quæst. 82. & lib. retract. 2. cap. 55.
Respons. 1.
2
3
Hieron. apolog. ad Pãmachiũ
Chrysost. hom. 52. in Matth.

mẽ quum ad ſolas preces publicas pertineat, viderit Hieronymus, quo iure illud ad priuatas etiam trahat, errorem ſuum ita excuſans vt etiam duplicet, quum in Apologia repetit abſurdiſſimum illud argumentum: *Si ſemper orandum eſt, nunquam ergo coniugio ſeruiendũ:* & huc etiam manifeſtè torquet illud Petri, *ne impediantur orationes noſtræ.* Cæterũ illa cõſuetudo, etſi ex eo manauit quòd quàm religioſiſſimè cupiebant accipi tantæ rei ſacramenta (quod ſtudium non poteſt non magnopere laudari) tamen quum in nuptiarum opere ſtatuat peccatum quòd à Chriſti communione arceat, atque adeò ab Eccleſiæ corpore nos auellat, manifeſta fuit ſuperſtitio, præter Dei verbum inuecta: quamuis editi ſint Canones poſtea quibus non modò confirmaretur, ſed etiam plurimum augeretur. Itaque mirum non eſt ex eo errore qui per ſpeciem religionis irrepſerat, maiorem etiam abuſum exortum, nempe vt quibus religio erat ad templum accedere, religio non eſſet domi cœnam priuatam facere, id eſt, ſacra myſteria manifeſtè prophanare, ſi Paulo credimus. quod tamen ſatis ex eodem illo Hieronymi loco apparet fuiſſe Romæ præcipuè factitatum, quòd tum illic quotidie corpus Domini accipere conſueuiſſent, quum tamen Iuſtini ætate diebus tãtùm Dominicis ſynaxis celebraretur. Ex eodẽ fonte, id eſt, ex illo Leuitici loco perperam expoſito, profluxit & illud argumentum ab Am-

Iuſtin. apolog. 2.

brosio

brosio expressum,& ab aliis postea inculcatum, *semper ministris continendum, quia semper orandum & iugiter sacrificandum*, cui noua refutatione non est opus. Sed execrabiles sunt profectò Syritij & Innocentij voces, quum istud tam falsum & Dei verbo repugnans argumentum sic cupidè arripuerunt vt aduersus coniugium quicquid in turpissima lupanaria dici potest euomuerint, arbitrati nimirum domum Domini pulcherrimè repurgatum iri, si coniuges à regno Dei, quantum in se est, exclusissent. Syritij autem in primis pudenda etiam est inscitia, & incredibilis audacia, quum Iannuas sacerdotum vices fuisse scribit, quibus ipsos ab vxoribus seiunctos fuisse comminiscitur.

Ausus etiam est furiosus ille Smytheus reponere rancidū illud pro sacerdotum cœlibatu argumentum, quòd videlicet iuberētur Israelitæ accinctis renibus agnū Paschæ edere: quo ritu (inquit) significata est castitas. Respondet doctissimus P. Martyr, præterquàm quòd totum hoc allegoricum est, aliam causam huius ritus ab ipso Mose exprimi: & tamē vt castitatem ita significatā fuisse demus, pertinere quoque castitatem ad cæteros, atque adeò ad vniuersum populum: ac proinde si valeret hoc argumentum, excludendum fuisse ab his conuiuiis totum Israelem. Tertium argumētum. Responsio

Ex nouo Testamento citant Mariæ virginis votum. Neque verò ignoramus quid ve- Quartū argumentū. Responsio

teres ea de re senserint & scripserint. Verùm vnde tandem votum istud eliciunt? De perpetua selectissimæ illius virginis virginitate non ago, quàm minimè sanè inficior, quum ante partum quidem virginem fuisse & ex Esaiæ prædictione & ex Matthæi narratione certissimè constet, post partum verò à Iosepho fuisse cognitā neque vsquam legamus, nec sanè sit probabile. Eius ergo purissimam virginitatem minimè in dubium voco, sed de voto quæro, vnde tandem colligi possit: quia non modò nulla eius rei mentio apud Matthæum, sed etiam contrarium manifestè colligi potest ex eo quòd esset viro desponsa. Quorsum enim desponsatio, si verè nubere non instituerat? Nec rursus inficior Dei prouidentia ita fuisse factū, sed aliud tamē ipsius Mariæ cōsilium fuisse dico, quum præsertim, vt ex eius perculsione apparet, minimè in mentem ei venisset quod postea nuntiauit Angelus. At enim (dices) cur igitur excipit se virum non cognoscere? Nempe, vt etiā idem D. Martyr egregiè obseruauit, cogitās virgo quid tandem sibi vellet tam inexpectata & sibi adhuc virgini minimè conueniens salutatio, modestè & prudenter de rei futuræ modo & ratione quærit. Nam si vsitata futura erat conceptio, differendus saltem videbatur nuntius quoad vsque marito esset coniuncta. Sin verò potiùs, quod ex Angeli verbis proculdubio colligebat extra ordinem id futurum esset, cupiebat & illud, quātum virgi-

neus pudor patiebatur, edoceri: subuerita nimirũ ne alioqui de fama ac de vita etiam periclitaretur, si grauida necdũ nupta deprehenderetur. Quorsum autem hæc ad votum? Postea verò vouisse virginitatem vnde colligemus, quamuis illibatam ex consensu Iosephi, custodis potiùs quàm mariti permãsisse vltrò concedam? Postremò quorsum hæc ad Clerũ voto perpetui cœlibatus constringendum?

Euerso porrò legis Cœlibatus fundamẽto præcipuo, quum quæcunque ex verbo Dei scripto nonnulli proferunt, partim absurdè citent, partim etiam manifestè nec sine blasphemia torqueant: necessarium est vt à verbo Dei depulsi aliunde subsidium petant qui Cleri cœlibatũ adeò pertinaciter defendunt. Hinc enim efficitur (quod etiam Thomas & saniores Scholastici tuentur) vel à traditione Apostolica non scripta, vel à iure Ecclesiastico quod vocant, promanasse, aut si neutrum etiam istorum verum est, manifestè damnandam esse Legem quæ à Deo nullo modo profecta doceatur. Legẽ cœlibatus nõ esse ex traditione Apostolica scripta.

Traditionẽ autem Apostolicam scriptam esse quî tandem probabunt, quum in scriptis Apostolicis nusquam extet? Canones enim illos ita vocatos, pro Apostolicis habere isti non possunt, quin à Papa Gelasio dissentiant, ac proinde Catholici esse desinant: siquidem, vt ipsi arbitrãtur, eadem est illa Romana sedes quæ & Ecclesia Catholica. Clementis verò διαταγὰς quis tandẽ nisi summè impudens Argumentũ primũ. Obiect. 1. Responsio Obiect. 2.

vt Apoſtolicas tueri poſſit? Nos tamen & iſtas & illos ſuo loco fauente Deo, expendemus, ac ne iſtis quidem fauere oſtendemus.

Reſponſio

Legē cœlibatus nō eſſe ex Apoſtolica traditione ἀγράφῳ. Obiect. 1.

Supereſt igitur vt traditio iſta ſit ἄγραφος. Sed quî potuit vel ſine ſcriptis tradi, vel etiã tolerari ab Apoſtolis quod non modò non extat in eorum libris (quibus tamen affirmo complexos fuiſſe quicquid ſaltem directè conſcientiam reſpicit) ſed etiam illorũ ſcriptis ex diametro repugnat? Quid enim attinet tergiuerſari? Imperari coniugium iis ſaltem qui vruntur non eſt quòd quiſquam niſi præfractus inficiari poſſit. Sed audio quid excipiant. Contendunt ex veteribus etiã plerique hoc non pertinere ad eos qui continentiam vouerint. Atqui vitioſiſſimum eſſe hoc argumenti genus ne pueri quidem ipſi in ſcholis ignorant, quum illud ipſum de quo quæritur, ad alterius probationem aſſumitur, quòd repetitionem principij vocant. Hoc igitur nobis imprimis demonſtretur, votum perpetuæ continentiæ, aut præcepto aliquo, aut exemplo ex ſacris literis petito niti: deinde ab iis qui ad munus aliquod Eccleſiaſticum vocabantur id genus voti flagitatum fuiſſe: ac tertio demum loco nobis oſtendant cur Paulus hac ipſa de re ex profeſſo rogatus à Corinthiis, ne γρῦ quidem iſtius diſtinctionis meminerit. Quum enim adeò grauiter iſtorum iudicio peccent qui votum iſtiuſmodi violant, quî tandem fieri potuit vt eius exceptionis nullo modo meminerit.

minerit Apostolus? Quid quòd nusquam virginitatem ne suadet quidē, nisi addita ratione, qua vel cessante vel alterius validioris interuentu impedita, nullus ei suasioni locus relinquitur? Quid quòd tam expressè testatur se nolle cuiquam laqueum iniicere? Neque nos verò, inquiunt isti, cuiquam laqueū iniicimus, quum ad vouendum nemo cogatur. Egregium sanè responsum, quod mirum est Apostolo in mentem non venisse perinde ac si quis nullum quidem obtorto collo ad suspendium trahat, sed pendentes ex trabe laqueos ostentans ac etiam ad illos inuitans, quicunque ceruicem inserere vltrò voluerint non modò non eripiat huic periculo, sed etiam extricare se volentes pro viribus impediat. Ac ne quis duriorem esse istam similitudinem arbitretur, sciat me discedere ab Apostoli vestigiis noluisse, qui non continentiam quidem ipsam, (absit enim hoc à nobis) sed seruandæ continentiæ legem *Laqueum* vocauit. Quid quòd tam multis idem Apostolus Diaconi & Episcopi dotes describens, non modò non requirit perpetuam istam continentiam, sed etiam vnius vxoris virum admittit? Nam quòd nonnulli non vxores, sed sorores potiùs fuisse volunt à quibus videlicet ex voto abstinerent, ne refutatione quidem indigere vel ex historiæ Nicenæ Synodo liquido perspicitur. Sed de his etiam plenius differemus, vbi de matrimoniis ipso iure nullis agetur. Hæc au-

Obiect. 2.

Responsio

tem est huius argumenti summa, quantumuis Apostolicam essehanc traditionem asserant veteres nonnulli ,ac præsertim Epiphanius,tamē id ne verisimile quidem esse,quoniam alioqui à seipsis Apostolos disensisse consequeretur.

Epiphan. contra Apostolicos

Legi cœlibatus non rectè prætexi ius ecclesiasticū siue positiuum.

Iam verò si interdictum istud ab Apostolis neque in sacras tabulas est relatum, nec voce traditum,quid superest nisi vt sit Ecclesiastici siue positiui iuris quod vocant? Et sanè huc adacti confugiunt Scholastici omnes quibus aliquid est iudicij, tum quoniam quæ ex verbo Dei proferuntur vident manifestissimè torqueri,tum quòd alioqui sanctissimi sui Papæ dispensationes tueri non possent. Nos verò quale sit ius istud non Apostolicum & tamen Ecclesiasticum, agè dispiciamus.

Argumentū primū.

Hoc igitur omnes æquos iudices mihi cōcessuros arbitror, ratas esse non posse leges nisi ab eo profectas cui condendarum legum sit potestas. Hanc ergo auctoritatem cuiquā vnquam mortalium à Deo fuisse attributá vt leges conscientiis ferret,ostendāt nobis istarum legum Ecclesiasticarum defensores. sin minus,smirari desinant nos istiusmodi iugum recusare. Mosen audio leges etiam huiusmodi ferentem,sed quas ex ore & manibus domini acceperat, quibus addere quicquam aut detrahere,ne tum quidem cuiquam mortali fas esset,quum Deus adhuc πολυμερῶς καὶ

Obiect.1. cū responsione.

2 πολυμόρφως loquebatur. Dauidem & Solo-

monem

monem audio in ſtructura templi quædam præter tabernaculi dimenſiones ædificaſſe, ſed illum quidem Prophetam, iſtum verò patris monitis obtemperantem. Leges autem de ſacerdotum & Leuitarum vicibus præterquàm quod ex eodem Spiritu manarunt, ad ordinem propriè non autem ad conſcientiam aut ipſum Dei cultum referuntur hominum mandata licet eorum proculdubiò 3
qui ſacra tractabant, audio tamen diſertè à Domino inania pronuntiari. *Quæ dicunt, fa-* 4
cite, inquit Chriſtus: ſed præcedit conditio, quum videlicet ſederint ſuper cathedrā Moſis. Nam alioqui iubet idem Dominus caueri Phariſæorum fermentum. Audio haben- 5
dum vt Ethnicum & Publicanum qui non audierit Eccleſiam. Sed eundem Chriſtum audio Phariſæorum ablutiones reiicere, earundem traditiones coarguere, totius denique ſynagogæ proſcriptionem nihil omnino curare. ex quibus intelligitur aliud eſſe Eccleſiam quæ ſponſi ſui vocem audiat, aliud ſpecioſam laruam quę Eccleſiæ ſpeciem mentita, gubernandæ familiæ leges non accipiat ſed ferat. Audio ſolutum & ligatum in 6
cælis quicquid ſoluitur aut ligatur in terris, ſed ita vt ſoluendi & ligandi leges à Domino accipiant fidi myſteriorum Dei diſpenſatores non ex ſua, ſed ex heri ſui voluntate. Audio & Apoſtolum teſtantem Epheſiis, ſeſe illis omne conſilium Dei, nempe quod 7
ad ſalutem noſtram, & Dei cultum attinet,

8 exposuisse. Idem scribit, *Dico ego non Dominus*, sed vt Spiritum Dei habens, & vt Apostolus. Et hic nimirum locus est quem nobis obiicient aduersarij, vt qui se quoque Spiritum Dei habere iactent, nimirum ad Ecclesiæ gubernacula collocati tanquam Apostolorum successores.

Obiect. 2.

1 Ego verò mallem ipsos doctrinam quàm sedem Apostolicam demonstrare, ne Caiaphæ sint similes, qui ex Aaronis cathedra Filium Dei vt blasphemum damnauit.

2 Deinde etiamsi idem docerent atque Apostoli affirmo tamen ipsos videri non posse successores Apostolorum, sed, vt plurimum ipsis largiar, eorum duntaxat qui ab Apostolis constituti sunt per singulas Ecclesias. Neque verò istud discrimen parui est momenti, Quum enim Apostolis onus impositum esset plantandi Ecclesias per vniuersum orbem terrarum, non dubium est, quin præ cæteris & authoritatem peculiarem ordinandi Ecclesias, & explicandæ diuinæ voluntatis cum maxima Spiritus efficacitate habuerint. Iis verò qui ab Apostolis per singulas Ecclesias constituti fuerunt, nihil aliud curandum fuit quàm vt Apostolicæ tum doctrinæ tum disciplinæ custodes essent: quod suo iam seculo quum à nonnullis non satis diligenter obseruari Paulus experiretur, queritur non deesse qui fœnum & stipulam extruerent, atque adeò anathemati deuouet quicunque aliud Euange-
3 lium præter id quod ipse prædicarat annuntiarent.

tiarent. In summa igitur vt Dominus per Apostolos aliquas etiam conscientiis leges posuerit, negamus tamen hoc ius in quenquam postea translatum, quoniam plenè & integrè munere sibi commisso defuncti sunt Apostoli, vt nihil eiusmodi faciendum posteris reliquerint. Deinde quum iubeamur pro- 4
bare spiritus, quod obsecro experimentum ostenderint isti loquentis in ipsis Christi? Nam vt cætera omittam quæ hac de re pluribus dici possent, annon aliquid præter Euãgelium Pauli facit, qui quod ille facere nec voluit nec debuit, cœlibatus laqueum omnibus pastoribus, presbyteris & diaconis imponunt: & ita quidem vt coniugatum esse & in carne esse ac proinde Deo non placere, vnum & idem esse affirment? Ex hoc autem illud effectum volo, ius istud non esse Ecclesiasticum appellandum, quum Ecclesia 5
extructa sit supra fundamentum à Prophetis & Apostolis positum, sed hanc ipsam esse dæmoniorum doctrinam: quod euentus etiam ipse ostendit.

Non tamẽ, inquiunt, damnamus nuptias, Obiect. 9. Respons. 1.
vt Tatianus & alij. Cedò igitur quod inter vos & illos aliud discrimen, quàm quòd illi in omnibus, vos in certis duntaxat personis nuptias damnatis? At non vt impuras, inquiunt, quum illas etiam inter sacramenta numeremus, & palàm eis benedicamus. Mirum sanè hominum genus. Cur ergo Hieronymum, Syritium, Innocentiũ apertè aduer-

ſus matrimonium torquentes quicquid in ſacris Literis aduerſus quæuis ſcelera dicitur, non hoc nomine repudiatis? Quòd ſi ſerio adnumeratis matrimonium rebus omnium puriſſimis, id eſt ſacramentis, quî fit, obſecro, vt ei cum ordinibus ſacris, alio videlicet, vt
4 vultis, ſacramento, tam malè conueniat, vt ſcortatorem, adulterum, potiùs quàm maritum quantumuis honeſtum & pudicum, ſitis ad ordinationem admiſſuri? Quem enim vnquam à vobis ordinandum rogaſtis, an virgo eſſet? imò quem tandem in tota veſtra hierarchia auderetis bona conſcientia iurare aut etiam præſumere virginem, ac proinde nec ſcortatorem eſſe nec adulterum, ne quid turpius dicam?

Secundum argumentum.

Sed & illud quæro, ſitne habendum ius illud Eccleſiaſticum, quod Nicenæ Synodi decreta manifeſtiſſimè conuellit. In his enim diſertè ex verbo Dei & doctrina Apoſtolica pronuntiatur impollutum eſſe epiſcoporum etiam & aliorum in ſacris ordinibus conſtitutorum congreſſum cum vxoribus ante ordinationem ductis. Cur igitur pro Eccleſia habebimus eorum cœtus qui cõtrarium poſtea cenſuerunt?

Obiect. 1.

At non tamen, inquiũt, conſtituit Nicena Synodus licere, mortuis vxoribus quas iam habentes ordinati fuerint, alias poſtea ducere. De hoc verò poſtea videbimus.

Reſponſio

Nunc illud ſatis eſt demonſtraſſe, coniugio cum ſacris ordinibus optimè cõuenire ex Nicenæ quoque Synodi decreto: quã iſti catho-

catholici scilicet pro sacra & inuiolabili ducunt, quos non pudet pronuntiare eos in carne esse, nec Deo placere posse qui matrimonio vtantur. Operæpretium est autem intelligere quid etiam hac in parte prætexãt. Fuit, inquiũt, illis Apostolorum temporibus Ecclesia ex Gentibus & Iudæis collecta. Illis ne scortari quidem flagitium erat: istis cœlibatus erat etiam inuisus & vsitata polygamia. Quid mirum est igitur, inquiunt, maritos etiam fuisse ad sacra ministeria admissos in tanta cœlibum penuria? Hoc autem incommodum quum nunc cessarit, meritò aliter Ecclesiæ visum est. Ego verò fateor, boni viri, eam tum fuisse temporum rationem. Sed non nisi propter cœlibum penuriam toleratos fuisse ad tempus maritos, vnde tandem colligitis? Imò si sacerdotij dignitati tantoperè repugnat coniugium, vt necessarium sit cœlibatus vinculum, qua conscientia tolerare illud potuerunt Apostoli, ídque ne vocula quidem emissa, ex qua intelligeretur aliter posteris faciendum, quoniam quod tum facerent, temporibus dare cogerentur? Imò si ita res se habebant, annon præstabat Paulum totũ illud, *Unius vxoris virum*, omittere? Nã illud, *Velim vos omnes esse vt meipsum*, ad totam sanè Corinthiacam Ecclesiam dirigitur. Ergo, inquient isti, multo magis ad Clerum. Ita verò esto, quid inde conficietis? Hoc videlicet Paulum optasse, quod & ipsi optaremus, nempe vt quotquot in ministerio Ec-

Obiect. 2.

Respons. 1.

Obiect. 3.
Respons. 2.

clesiæ sunt, donum continentiæ haberēt sicut habuit Paulus: & cœlibes esse possent vt fuit Paulus, & quidem ob eas demum causas quas ibi Paulus recenset, non ob illas quas postea commenti estis. Hoc, inquam, & ipsi vellemus. Sed quis hoc præstabit? quod quum ita se habeat, cur potiùs dicitis, *Qui vult capere,*
2 *capiet*, quàm cum Christo ipso, *Qui potest capere, capiat*? & cur laqueum audetis torquere, quem ne collo quidem cuiusquam iniicere ausus est Apostolus, nedum vt cuiusquam strangulandi exemplum vobis præbuerit? Il-
3 la porrò eiusdem sententia, *Melius est nubere quàm vri*, annon etiam est vniuersalis & indefinita? Cur non ergo & ista multò magis ad Clerum pertinebit, etiamsi aliter Epiphanius, & alij post eum sentiunt? Sicut enim cœlibatus commodis eget Clerus præcipuè, (quod erat superioris argumenti fundamentum) ita etiam nulli sibi magis ab vstione cauere tenentur quàm quorum maximè periculosus est lapsus.

Tertiū argumentū.

Quid quod pronuntians Apostolus honoratas esse nuptias & cubile impollutum, *ἐν πᾶσι in omnibus*, omnem sanè exceptionē omnibus præcidit? Hoc enim si ad personas referas (quod omnino faciendum videtur) videtis neminem prorsus excipi, in quo non sit honestum coniugium si eo sibi vtendum censuerit: adeò vt si Paulus etiam aliorum Apostolorum exemplo vxorem duxisset (duxisset autē proculdubiò si iudicasset expedire, &

re, & nisi continentiæ donũ habuisset) nihil turpe vel Christi Apostolo indignum fuerit facturus. Sin verò id mauultis neutro genere accipere, & *per omnia* interpretari, quo tãdem spiritu gubernantur qui ab eo quod per omnia purum fuerit, sacerdotes necessariò etiam perpetuóque voto prohibendos sanciunt? an quòd non omnia quantumuis alioqui licita quosuis deceant? Cur ergo *vnius vxoris viros* admittit nominatim Apostolus?

Sed & hunc nodum velim mihi ab istis castissimis votariis expediri. Cœlebs fuit Paulus, an verò ex voto? minimè profectò. Mentitus enim esset quum sibi quoque & Barnabæ diceret potestatem fuisse vxorem sororẽ circunducendi. Ita enim omnino locum explicandum esse suprà ostendimus. At cur non ex voto? Certè quoniam quum satis intelligeret Continentiæ donum ex eorum genere non esse quæ vel quibusuis vel semper & in perpetuum Dominus largiretur, homo alioqui de misericordia Dei certissimus, tamen ne sibiipsi quidem laqueum iniicere voluit.

Quartũ argumentũ.

Ventum est igitur à nonnullis ad aliam quandam rationem, quòd videlicet Apostoli inchoarint duntaxat ædificium quod postea suis ornamentis oportuerit decorari: inter quæ vel præcipuo loco numeranda sit virginitas. At ego sanè miror potuisse quenquam vnquam somniare puriorem vel ornatiorem vnquam fuisse Ecclesiam quàm Aposto-

Obiectio. Gratianus 26. quæst. 1. in principio. §. his ita & 35. q. 1. ad fin. Sexta Synodus cã. 12.

Respons. 1. Epiphan. contra Apostol. & Catharos.

lorum tẽporibus. Quis enim adeò cæcus est vt non videat, quis adeò præfractus vt non agnoscat (siue doctrinæ puritatem, siue Ecclesiæ formam & ordinem, siue pastorũ præstantiam, siue auditorum virtutes consideremus,) aurea tum verè secula fuisse præ iis quę statim consequuta sunt? Itaque hoc ego confidenter dico, vix vllos magis Ecclesiæ nocuisse quàm illos ipsos Episcopos, qui ea tum doctrina tum Ecclesiæ forma vt quàm simplicissima sic etiam quàm optima non contenti, quum Apostoli tum scriptis tum ipso vsu constituerant, non de retinenda illa natiua pulchritudine, sed de fuco potiùs & calamistris ineptè laborarunt, eóque rem adduxerunt vt virgineum tandem Ecclesiæ vultum, in meretricium habitum planè transformarint.
2 rint. Rectè igitur Augustinus, citante etiam Espensæo, hac ipsa de re disserens, *Nec eos*, inquit, *audiamus, qui viduas si nupserint, tanquam adulteras damnant, & super doctrinã Apostolicam se prædicant esse mundiores, qui si vellent nomen suum agnoscere, mundanos se potiùs quàm mundos vocarent, qui viduas suas vri cogunt, quas nubere non permittunt, Paulo qui mauult eas nubere quàm vri, non habẽdi prudẽtiores.* Ac de viduis quidem suo loco dicemus. Quod autem de viduis dicitur, cur non & in virginibus locum habeat? Nisi fortasse in illis quidem prudentiores Apostolos, in his verò imprudẽtiores arbitrabimur. Quòd si quis excipiat Augustinum de virginitatem

August. de agone Christiano cap. 31.

Obiectio.

aut viduitatem professis non agere, verũ fortasse dixerit, sed quid inde effecerit? An enim vouendo obtineri potest continentiæ donũ, ac non potiùs stultè vouet qui continentiæ donum antea non habet? Et vnde hæc quoque vouendi ratio profecta est nisi ab iis qui sibi visi sunt Apostolis prudentiores? Respons.1. 2

Denique illud nobis respondeant velim, vnde tandem ius istud Ecclesiasticum cœperit. Neque enim adhuc ea de re inter ipsos liquet. Imò tanta est hac in re & inter Canones & inter veteres Patres discrepantia, vt nullus adhuc sit repertus qui eos inter se posset conciliare: quod quàm paucissimis fieri poterit demonstrabimus, lectore ad Espensæi farraginem reiecto, vbi planè inueniet, φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Nos præcipua tantùm carpemus.

Quintum argumentum. *Veteribus primis synodis votũ cœlibatus incognitũ fuisse.*

Primùm igitur quod ad Canones Apostolicos, siue διαταγὰς à nescio quo Clemẽte collectas, & Græcè nuper editas attinet, quũ inter apocrypha meritò numerentur, non est quòd moremur quicquid inde proferri potest. Hoc tamen constat, illic inhiberi omnino in sacris ordinibus constitutis ne religionis obtentu vxores suas eiiciant, quod (vt ab aliis etiam est obseruatum) frustrà deprauare conatus est Gratianus, nihil aliud intelligens hîc præcipi quàm ne alendarũ vxorum curam abiiciant. Neque verò libro διαταγῶν sexto, c.17. statuitur vt voueant cõtinẽtiam, aut etiã ab vxorum congressu abstineãt

De Canonibus Apost.

Can. Apostol.5.

Distin. 28. can. si quis docuerit, & dist 31. post canonem quicunque.

Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, sed duntaxat, vt illa mortua, aliam ducere non possint, de quo interdicto alibi dicemus.

De Ancyrana Synodo.
Ariei syn. can. 10.

Ex Ancyrana Synodo particulari quæ aliquot annis Nicenam vniuersalem præcessit, liquet rogatos fuisse saltem Diaconos cœlibes ecquid ea conditione vellent hoc munus obire vt vxores postea non ducerent, quod tamen etiamsi non promisissent, nihilominus ab Episcopo admitti poterant: & eis integrũ erat postea vxores ducere. Sin verò vel silentio vel expressis verbis id polliciti posteà, quòd continere non possent matrimonium contraherent, expungebantur ex diaconorum numero. Hæc porrò ordinatio etsi patefecit iam tũ nescio quid labis aspersum fuisse Apostolicæ doctrinæ puritati, quum nihil tale neque Apostoli Hierosolymis commemorent quum primos Diaconos eligunt (inter quos Nicolaum saltem & Philippũ coniugatos fuisse constat) neque Paulus præcipiat vbi de Diaconis agit: tamen si quis quæ tum fuerit Ecclesiarum conditio, & quid ibi constituatur, propiùs inspiciat magna æquitate niti comperiet, quod illic decernitur: quod qui non considerant, ideóque Canones tanquam vniuersales quasdam esse arbitrantur, multa perperam explicant, nec possunt tamen sese ex iis quos vltrò sibi nectunt nodis, vlla ratione extricare. Inops adhuc erat Ecclesia vix dum ex illis assiduis persequutionibus emergens, grauissimum erat hoc onus,

quum

quum deligendus esset Diaconus aliquis, simul grauari Ecclesiam magnæ alicuius familiæ pondere. Quamuis enim, vt ex aliis locis apparet, priuatę facultates cum Ecclesiasticis non permiscebantur, tamen id non poterat tam commodè caueri quin Ecclesia dãnum insigne acciperet, vel ob hanc vnam causam quòd domesticæ familiæ simul & tam laborioso muneri satisfacere esset perdifficile. Non dubium est igitur quin optima ratione dederint operã patres illi, vt cœlibes si fieri posset (modò & ipsi idonei essent) deligerentur: quòd si qui non occurrerẽt, saltem à deligendis nondum maritis flagitandum censuerint, ecquid se sperarent vxoribus deinceps carere posse. Hoc autem omne factũ fuisse ex æquo & bono, & absque vlla consciẽtiarum tyrannide, vel illud ostendit quod licuit vnicuique quod sentiebat ingenuè respondere, nec propterea quisquam vt diaconatu indignus reiiciebatur. Quòd si quis sibi temerè promisisse compertus esset quod postea præstare diutius non posset, neque matrimoniũ dirimebatur tanquam contra voti alicuius obligationem initum (nulla enim ἐυχῆς, id est voti, sed ἐπαγγελίας, id est spontaneæ promissionis ibi fit mentio, quod Latini interpretes professionem sunt interpretati) neque communione Ecclesiæ eiiciebatur, neque inter scortatores pœnitentes tum stare iubebatur: sed duntaxat, quãuis non sine aliqua leuitatis macula, alteri locum cędebat. Quor-

ſum hoc autem ad iſtam diabolicam voti tyrannidē? quorſum ad perfectius neſcio quod Eccleſiæ Chriſtianæ ornamentum? quorſum ad matrimonij cōtumeliam vt rei cuiuſpiam impuriſſimæ & quæ ad vitandam duntaxat deterius malum concedatur? Sed quorſum hæc aduerſus noſtros Catholicos? Oſtendant iſti mihi in tota ſua Hierarchia vel vnū diaconum, & ipſos audiam de his rebus diſputantes. Nos verò ſanè, per Dei gratiam, meliùs & iuſtioribus de cauſis poſſumus de hoc negotio diſceptare.

Can.19. In eâdem Ancyrana ſynodo, οἱ παρθενίαν ἐπαγγελλόμενοι, id eſt qui vltrò promiſerunt cōtinentiā, niſi ſtent promiſſis, iubentur, τὸν ὅρον τῶν διγάμων, id eſt tempus digamorum pœnitentiæ præſcriptum implere. Ac de digamis quidem iſtis agemus ſuo loco. Hunc autem canonem quis non videt prorſus cū alio conſentire, & quod de Diaconis in priore dictum fuerat, vniuerſaliter hîc ſtatui? Iam tum enim Eccleſiam inuaſerat ſuperſtitioſa illa cœlibatus admiratio, vnde exortum illud decretum cui interceſſit in Nicena Synodo Paphnutius, ſed quàm procul adhuc à conſequuta corruptione totum hoc abeſſet, vel hoc oſtendit, quòd ne inter ſcortatores quidem pœnitentes, nedum inter adulteros, nedum inter inceſtuoſos cenſebantur qui contra promiſſum vxores duxerant. Itaque diſtinctio illa quam etiam ſequitur Eſpenſæus, inter ſimplicem hanc pollicitationem & votū

ſolen-

ſolenne, ſiue inter laicalem & velatam virginem, quaſi alia voce conciliari non poſſit hic Canon cum Chalcedonenſis ſynodi canone 16, quo virgines & monachi non continentes excommunicantur, nihil ad rem facit. Nego enim Ancyranæ Synodi temporibus fuiſſe illum iſtiuſmodi voti vſum in Eccleſia: nego etiam in illo Chalcedonenſis Synodi canone vllam fieri dirimendi matrimonij mentionem (totum enim hoc poſtea inuexit in Eccleſiam ſuperſtitio,) ac proinde cauſam nō fuiſſe dico cur hoc loco diſtinctio iſta quæreretur.

Id autem quod dico multo etiam magis cognoſci poteſt ex alia Synodo, quæ & ipſa vetuſtior habetur quàm Nicæna, nēpe Næocæſarienſi, in cuius canone primo, presbyter ſi vxorem duxerit, ordine ſuo duntaxat mouetur: ſin verò ſit ſcortatus, vel adulterium commiſerit, grauiùs punitur. Nam certè ſi quis tum fuiſſet vſus iſtiuſmodi voti quale iſti imaginantur, interueniſſet in ordinando presbytero, ac proinde matrimonium omnino fuiſſet diremptum, ſicut poſtea inuecta illa voti neceſſitate, quàm ſeueriſſimè cautum fuit. Interea tamen hoc negari non poteſt quin iam tum qui cœlibes ad presbyterium erant vocati (de his enim vnis hoc accipiendum apparet & ex Gangrenſi penè tota Synodo, & ex Sextæ canone decimo tertio) vel abdicarentur, vel continentiam promiſſam ſeruare tenerentur, cu-

De *Næocæſ.* ſynodo. *Neocæſ.* can. 1.

ius etiam rei causas paulò antè exposuimus. Quorsum hoc autem ad istius voti necessitatē? quorsum denique ad Catholicos nostros presbyteros?

Nicæna synodus.

Proxima fuit illis synodus illa Nicena omnium vniuersalium vt prima ita etiam celeberrima, in qua quum disertè transitum sit in Paphnutij sententiam asserentis, non in Oriente duntaxat (an enim alius est Orientis, alius Occidentis Deus?) nec duntaxat Episcoporum, sed omniū τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου cum propriis vxoribus concubitum, ídque
7 non ex iure nescio quo ἀγράφῳ vel Ecclesiastico, sed ex diserto Dei verbo purum ac legitimum esse, contra eorum superstitiosam opinionē qui hanc ipsam obtrudere vouendi cœlibatus legem iam tum cogitabant aut fateantur necesse est nostri boni Catholici (Conciliorum & sanctæ Apostolicæ Ecclesiæ fortissimi scilicet assertores) errasse concilium quod iidem ipsi quoties libuit quatuor Euangeliis (sic enim loquuntur) exæquant, aut se potiùs magni erroris conuinci, quum ei ex diametro obsistant, ídque in re tanti momenti, quanti vix vlla esse potest. Itaque mirum est quod ex ipso Espensæo, ingenuo certè hac in parte scriptore, didici Torrensem, insigne illud Catholicæ Romanæ sedis columen, eò vsque efferuescere vt Socratem & Sozomenum ausus sit hac in re mendacij accusare. Quoniam

autem

autē idem Torrenſis negat in actis illius Synodi tale quicquam reperiri, adſcribam totā eius facti hiſtoriā, tantiſper dum integra acta prælo tradantur, ſicut illa non ita pridē ſum nactus, & quidem in Italia bona fide deſcripta, ne quis à me fuiſſe deprauata cauſetur. Sic ergo illic narratur hiſtoria:

Ἐδόκει τισὶ τῶν ἐπισκόπων, νόμον νεαρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ ὡς περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐκκλησίας, οὕτω καὶ τοῦτο ὁρίσαι. Ἔγραφον οὖν περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους, εἴτε ἐπίσκοποι, εἴτε πρεσβύτεροι, εἴτε διάκονοι, εἴτε ὑποδιάκονοι, εἴτε τις τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς ἃς ἔτι λαϊκοὶ ὄντες ἠγάγοντο. τούτων οὕτω διατυπουμένων, ἀναστὰς ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν ἐπισκόπων ὁ θεῖος Παφνούτιος, μεγάλῃ φωνῇ ἐβόησε λέγων, μὴ βαρύνετε τὸν ζυγὸν τῶν ἱερωμένων. τίμιος γάρ, φησίν, ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ἵνα μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκριβείας, τὴν ἐκκλησίαν μᾶλλον προσβλάψητε. οὐ γάρ, φησι, πάντες δύνανται φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἄσκησιν. οὐδεὶς οὖν, ὡς οἶμαι, φυλαχθήσεται ἐν τῇ σωφροσύνῃ, τῆς ἑκάστου γαμετῆς τοῦ ἀνδρὸς στερουμένης, σωφροσύνην δὲ καλῶ καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἑκάστου τὴν συνέλευσιν λέγω, μὴ μὴν ἀποζεύγνυσθε ταύτην ἣν ὁ Θεὸς ἔζευξε, καὶ ἣν ἅπαξ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ λαϊκὸς ὢν ἠγάγετο. Καὶ ταῦτα ἔλεγεν ὁ μέγας Παφνούτιος, ἄπειρος ὢν γάμου, διὰ τὸ νηπιόθεν ἐν ἀσκητηρίοις ἀνατετρέφθαι αὐτόν. διὸ πεισθεὶς ὁ πᾶς τῶν ἐπισκόπων σύλλογος τῇ τοῦ ἀνδρὸς συμβουλίᾳ, ἀπεσίγησε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τῇ γνώμῃ καταλείψαντες τῶν βουλομένων κατὰ συμφωνίαν ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας γαμετῆς. Id eſt,

Placebat quibuſdam Epiſcopis in Synodo NOVAM legem in Eccleſiam introducere, & vt de aliis Eccleſiæ rebus, ita etiam de hac decernere. Cenſebant igitur oportere qui ſacerdotio fungerentur, ſiue presbyteros, ſiue diaconos, ſiue ſubdiaconos, quicunque denique in ſacerdotali catalogo cenſerentur, ab vxorum concubitu abſtinere quas adhuc laici duxiſſent, quæ quum ita ordinarentur, conſurgens in media epiſcoporum turba diuinus Paphnutius magna voce clamans, Ne, inquit, aggrauate Sacerdotum iugum, quum honoratæ ſint in omnibus nuptiæ, & cubile impollutum, ne potiùs iſta ſummè exacta ſeueritate detrimentum Eccleſiæ afferatis. Nec enim, inquit, omnes tuendæ iſti rationi vitæ ab omnibus iſtiuſmodi affectibus alienæ, pares eſſe poſſunt: nec quiſquam, opinor caſtitatem ſeruabit, ſi vxores ſuis maritis priuentur. Aio verò honeſtam etiam caſtitatem eſſe, cuiuſque cum legitima ſua vxore congreſſum. Non igitur ſeparate quam Deus coniunxit, & quam ſemel quiſpiam adhuc lector aut cantor aut laicus duxit. Hæc tum igitur dixit Paphnutius, & quidem nuptiarum expers, vt qui fuiſſet à pueris in aſceteriis educatus: cuius conſilio quum aſſenſus eſſet vniuerſus Epiſcoporum cœtus, de hac quæſtione tacuit, & cui ex mutuo cōſenſu libuiſſet à ſua vxore abſtinere vniuſcuiuſque arbitrio reliquit.

Hæc tum igitur placuerunt Nicenæ Synodo, in

do, in quibus ſanè non inuenio quæ apud Socratem, Sozomenum, & Nicephorum adeò diſertè leguntur de non ducenda poſt ordinationem vxore. Nec tamen inficior poſſe hoc vtcunque ex iſtis etiam colligi, ſed voti tamen nulla ibi adhuc mentio. Cur autẽ cœlibes ordinati, vel quorum vxores poſt ordinationem defunctæ fuerant, ſi vxores ducerẽt, exauctorarentur, cauſa non erat vel quòd coniugio cum ſacerdotio nõ conueniat, (hoc enim manifeſtè refellitur ex ipſius Paphnutij verbis & ſynodi aſſenſu) vel quòd continentiæ ex voto neceſſitas fuiſſet vnquam illis impoſita, (hoc enim ſi ita eſſet, iſtiuſmodi coniugium fuiſſet ipſo iure nullum, & duriſſima pœnitentia iam tum fuiſſet illis iniuncta) ſed quòd cœlibes tãquam magis idonei liberi videlicet à rei domeſticæ curis, maritis anteponerentur. Iſta tamen cautio fuit ſanè fœnum & ſtipula, quanuis ſuper fundamentum extructa, ſicut triſtiſſimus rerum euentus oſtendit: tanti eſt momenti ex ſolo Dei verbo ſic ſapere vt nuſquam neque ad dexteram neque ad ſiniſtram deflectas.

Etſi verò præcipuè ex legitimarũ Synodorum decretis probabiliter iudicandum eſt quæ tũ fuerint maioris & ſanioris partis iudicia, tamen quoniam ſolent noſtri Catholici quoties illis placuit, peculiares huius vel illius ſcriptoris ſententias nobis obiicere ex quibus poſtea vniuerſales ſuas concluſiones extruãt, idcirco placuit ne hãc quidẽ partem

Vetuſtiſſimos patres votũ cœlibatus ignoraſſe.

intactam relinquere, quod mihi sanè difficile non fuit, aliorum multorum ac præsertim D. Petri Martyris laboribus adiuto.

Dico igitur nullum ante Synodum Nicænam, id est trecentis & amplius annis à Christi aduentu reperiri idoneum scriptorem, ex quo ius istud Ecclesiasticum per ea tempora viguisse appareat, quamuis minimè negandum sit iam tum cœlibatui quidem plus, coniugio verò minus quàm oporteret tributum fuisse, atque adeò Satanam in angelũ lucis transformatum prima tyrannicæ istius legis quæ veram castitatem ex orbe terrarum tandem profligauit, iam tum facere fundamenta excepisse.

Apostoli.

Quid ergo statuerit Paulus, id est, quid in Ecclesiis tũ ipse fecerit, tum faciendum docuerit. Ex eius scriptis apparet. Non aliter autum sensisse aut fecisse reliquos Apostolos, vel ex eo constat, quòd vxores circunducere non dubitarent.

Ignatius. Ignat. ad Philad.

Ignatius virgines ad puritatem exhortans, disertè cautionem addit, *Non tanquam nuptias abominantes, sed vt præstantius quiddã appetentes, non culpãdæ coniũctionis gratia, sed vt leges diuinas meditemini.* An verò nos aliter de istis docemus? Interea voti nulla ne tenuissima quidem mentio.

Iustinus. Iust. apol. 2

Iustinus multos testatur in Ecclesiis extitisse qui ad extremam senectutẽ perpetuam virginitatem seruarẽt: voti verò alicuius nusquam meminit. Quæstionum enim liber Iustini

Idẽ quæst.

ſtini eſſe non poteſt, vt qui Manichæos & Origenem nominet. Sed tamen quo ibi de Monachis ſcribitur, pro nobis etiam facit, vtpote quos ſcriptor ille non dicat aliqua voti neceſſitate, ſed σώφρονι λογισμῷ κατεχομένους τὰς γαμικὰς ἡδονὰς ἀποςραφῆναι, i. ratione ad caſtitatē comparata cohibitas coniugales voluntates aduerſari. Idque etiam multo magis confirmatur ex eo quòd multis pòſt annis Athanaſius Magnus, ídque ex ipſa Ægy- Athanaſius.
pto Monaſtices domicilio totidem verbis Athanaſ. epiſc. ad Dracontiũ
ſcripſit, *Multi quoque ex Epiſcopis*, inquit, *matrimonia non inierunt, monachi contrà parentes liberorum facti ſunt: quemadmodũ viciſsim Epiſcopos filiorum patres, & monachos generationis poteſtatē non quæſiuiſſe animaduertas. Sic enim licet & ad eũ modum non prohibetur, ſed quiſque vbi volet decertat.* quem Athanaſij locum citans Eſpenſæus: fruſtrà conatur eũ eludere.

Dionyſius autē Corinthius in epiſtola ad Dionyſius Corinthi⁹.
Gnoſios, referente Euſebio, ipſóque adeò Hieronymo, Pinitum Epiſcopum grauiter monet ne hoc iugum caſtitatis fratribus imponat. Quòd ſi excipiant iſti, ne ſe quidē velle quenquam ad votum caſtitatis cogi, quis non manifeſtum ipſorũ dolum animaduertat? Quum enim carére miniſtris Eccleſia nō poſſit, nolint autem ipſi quenquam ordinari niſi qui cœlibatum voueat, an hoc votum liberum eſſe patiuntur? Nam certè ita fit vt non minus neceſſarium euadat votum, quàm eſt Eccleſiæ neceſſarium miniſterium. Præ-

terea, vt neminem ad vouendum cogant, an non tamen ad cœlibatum seruandum cogũt? Nempe, inquiunt, quoniam vouisti, tute tibi hanc necessitatem imposuisti. Imò verò vestrum fuit & stulta vota, nequid nunc acerbius dicam, prohibere, & semel facta, in iis saltem qui vruntur, irrita pronuntiare, vt vnicuique salua maneret libertas, non carnis, sed spiritus, quia qui propter vitandam scortationem nubit in Domino, spiritui certè seruit, non carni.

Clemens Alexãdrinus. Cleſtrō. lib. 3.

Clemens autem Alexandrinus ex professo matrimonium defendit in ipsis quoque Apostolis, nedum vt in eorum successoribus improbet. & multa etiam argumenta refellit à nobis antea refutata. Duobus tamen locis meminit ὁμολογίας. Neq; verò nego ab iis qui cœlibes ordinarentur petitum fuisse an constituissent in cœlibatu permanere, sicut ex Ancyrana Synodo paulò antè diximus. Verùm hoc nego fuisse votum: nego pro cultu Dei habitum: dico fuisse etiam ordinatos, si ita visum esset Episcopo & plebi, qui rogati responderent sese vxorem nisi continere possent ducturos. Dico vxores etiam post illam pollicitationem ducere, nulla ob id scortationis nedũ adulterij aut incestus pœnitentia ipsis imposita, potuisse: quanuis postea qui hoc fecissent iussi sint exauthorari, nimirum propter leuitatis notam: dico etiam inauditũ fuisse vt à coniugatis ordinandis peteretur vt ab vxoribus suis abstinerent, quòd à primo Eli-

Elibertino Concilio, cōtra Nicænam Synodum ſtatui nec debuit nec potuit.

Tertullianus verò, presbyter quum eſſet, vxorem etiam habuit, cui duos libellos inſcripſit, nedum vt cēſeret ſacerdotium pollui coniugio. Quum autem Romæ, teſte Hieronymo, præcipuè vixerit, & Africanas Eccleſias (fuit enim Carthaginienſis presbyter) conſtet ad Occidentem pertinere, nullū hîc ſubterfugium iis patet qui vbi Orientem aliter quàm Occidentem in hoc factitare ſolitum responderunt, omnes nodos pulchrè ſe expediſſe ſomniant. Nā vt concedam (Romano præſertim pontifice ſedulam hîc operam Satanæ nauante, vt ex Syritij & Innocentij blaſphemiis apparet) aliquanto tardiùs in Oriente quàm in Occidente tyrannidem iſtam inualuiſſe, quid ad nos iſta diſtinctio, qui non quid ab his vel illis ſit factum, ſed quid fieri ab omnibus ex Dei verbo oportuerit, quærimus? An verò duplex eſt Eccleſia Catholica? an alius Orientis, alius Occidentis Deus? an quod in Græcia licet, Romæ peccatum eſt? & tamen ne tum quidem Romæ peccatum hoc fuiſſe ecce ex Tertulliano oſtendimus, alioqui acerbiſſimo repetitarum nuptiarum hoſte. Quod autem ex eôdem citatur de virginibus velandis nihil ad votum iſtud, quod poſtea noua neſcio qua velaminis ſpecie inſigniri cœpit, quanuis minimè inficier ibi mentionem fieri virginum quæ vt ipſe loquitur, *ſanctificare* Tertullianus.

carnem proposuerant, itémque earum quæ ex consensu continebant, pro quo Tertullianus, duriter sanè, *contumeliam communem recusasse scribit*. Quis enim vnquam vel in viris vel in mulieribus cõtinendi propositum non laudauit, nisi prorsus impudens? modò id quidem ad rectum finem referatur. Sed quod Satan hoc prætextu in Ecclesiam Dei inuexit, & cui Deus ipse è cælo tot postea seculis maledixit: quod denique modicæ semper fuit vtilitatis: itémque quod ipsæ veterum cœlibatus patronorum querelæ (nisi hoc veluti fatale quoddam malum fuisset) satis commonefacere poterant optimos eorum temporum Episcopos, omnino esse intolerabile: hoc illud est quod affirmo in puriore illa Ecclesia, id est trecentis minimùm annis à Christi aduentu fuisse inauditum, votum nimirum necessarium perpetui cœlibatus, quo miseræ conscientiæ contra expressum Dei verbum vltrò perustæ non desinunt eò ruere præcipites, quò tandem abripi scortatores & adulteros oportet. Itaque illud Ignatij, αἱ παρθένοι γινωσκέτωσαν τινὶ καθιέρωσαν ἑαυτὰς, & illud ex eadẽ Epistola, ἀσπάζομαι τὰς χριστολήπτους παρθένους, nihil contra nos facit, imò nostros bonos Catholicos vniuerso mundo teste, ac in primis ipsius conscientiæ morsu, plus satis redarguit. Video tamen ex eôdem Tertulliano duo præterea testimonia citari, vnum ex libro de Velandis virginibus, vbi alias vocat virgines Dei, alias virgines hominum

Ignatius.
Ignat. ad Antioch.

minum

minum: alterum verò ex libro extremo exhortationis ad castitatem, quum tamen neuter ad rem faciat. Prior enim allusione quadam ad illud quod scripsit Moses de filiis Dei in filias hominum exardescentibus, (quem locum tamen absurdè prorsus, vt & veteres plerique, interpretantur) eas virgines quæ tum foris tum in Ecclesia velatæ semper comparebant sicuti modestas & pias decebat, distinguit ab iis quæ foris quidem absque velato capite incedebant, in cœtu verò tectæ conspiciebantur, satis ex eo declarãtes se in cœtu duntaxat modestiam virgineam simulare, quum foras egressæ formam suam quibusuis venditarent. In his verò quænam est vel tenuissima votiuæ, imò vllo modo promissæ virginitatis mentio? Nihil enim certè neque has, neque illas nubere prohibebat, quantum ex Tertulliano coniicere possumus. Alter autem locus manifestè ad viduarum ordinem pertinet, cuius etiam meminit libro ad vxorem priore, qua de re suo loco disseremus.

Origenem porrò, quũ in plerisque fuerit impurissimus, & adeò etiã insanierit vt seipsum castrarit, cur pro iudice admittamus, *Iuge sacrificium*, inquit, preces intelligens, *non nisi à virgine aut à cœlibe præstari potest.* Vbi verò hoc comperit? Quid enim factum olim esset Aaroni & aliis pontificibus? Quid Petro etiam in ipsa Roma coniugato, si historicis credimus? quid aliis Apostolis vxores circũ-

Origenes. Orig. hõ. 22. in Numer.

Idẽ tract. in Matth.

ducentibus? Eiusdem est farinæ, quod idem numerat coniugiũ inter illa quæ ad duritiem cordis duntaxat concedũtur, quod argumentum proculdubiò Hieronymus ex eo deprõpsit. Sed idem rectiùs alibi, contrà quàm sensit postea Hieronymus, docet sanctos quoque coniugatos offerre corpora sua hostiam viuam. Et alibi rectè inter eos qui onera importabilia imponũt, eos reponit qui nuptias prohibent. In summa verò quorsum hæc ad votiuam continentiam, & Satanicam perpetui cœlibatus legem?

Idē in Ro. 12.

Idem, in Matth. hom. 24.

Cyprianum porrò, etsi in libello de habitu virginum, verbo deuouendi & dedicandi vtitur: tamen nihil eiusmodi sensisse quale postea in Ecclesiam inuectum est, liquet ex iis quæ apertè ad Pomponium scribit, nempe vt istæ etiam ipsæ virgines si se continere non possunt, nubant. Quòd autem ibidem iniunctæ pœnitentiæ ac tandem etiam, nisi admonitæ resipuerint, perpetuæ eiectionis meminit, quum ad eas referatur quæ continentiam simulantes deprehensæ fuerint vitiatę, optimo sanè iure statuitur: neque contra nos facit: qui minimè omnium vel scortationes vel adulteria probamus, nec sanè continentiam damnamus, sed duntaxat perpetuum ac necessarium eius seruandæ votum.

Cyprian. Cypr. epi. 11. lib. 1.

Et hi quidem sunt præcipui illorum trium seculorum scriptores quos ego quidem nouerim. Abdiam enim illum ineptissimum & rabu-

Abdias, Catal. inquisitorũ. anno 1559.

rabulosissimum scriptorem, quem etiam Romani ipsi inquisitores proscripserunt, vt & illam de passione Petri & Pauli fabulam quæ Lino inscribitur, quid attinet refutare? Philonem verò vt concedam de Aegyptiis monasteriis loquutum, non video tamen quînam possunt isti cœlibatus votarij defensores in partes suas pertrahere. Sed absit vt tá ineptarum rerum Marcum Euangelistam au ctorem faciamus. Proferent autem fortasse locum ex altera Epistola Clementi papæ inscripta, qua prohibetur ordinatis cubile vxorum inuadere, non minore penè seueritate quàm si parricidium admisissent. Quis verò quicquid illic scribitur nó animaduertat nec iis temporibus, nec grauitati apostolicæ vllo modo conuenire? Quid quod hæc eadẽ apud Gratianum Lucio Papæ, ne verbo quidẽ immutato tribuuntur? Ego verò vtrũque adulterinum esse non dubito. Quorsum enim si ita esset, legé cœlibatus vt rem NOVAM, tot annis postea, dicerentur Episcopi nonnulli in Synodo Nicæna voluisse in Ecclesiam introducere? & quàm probabile est Romanos saltem Τοποτηρητὰς, non fuisse tam vetustum decretum Paphnutio oppositurος? Concilium porrò quod Romanum appellant & Syluestro tribuitur, presbytero à die suscepti oneris presbyterij cõiugio interdicit: voti verò non meminit, nec aliam pœnam præscribit, quàm vt annos duodecim à suo munere abstineat.

Linus. Philo.

Clemens Romanus Cle. ep. 2. ad Iacobũ. Dist. 81. canon ministri.

Syluester. Conc. Ro. primi Can. I.

Sexta Synodus vniuersalis. Conc. Constantinop. in Trullo. can.12.

Et iſta quidem fortaſſe plus ſatis. Volo tamen vlterius etiam progredi, vt nihil ſuperſit quod veritatem poſſit obſcurare.

Quid verbum Dei, quid purior Eccleſia, quid denique expreſſis verbis probarit in Paphnutij ſententiam Nicæna Synodus abũdè diximus. Statuit tamen contrarium in Epiſcopis ſexta Conſtãtinopolitana Synodus vniuerſalis, alioqui quod ad doctrinam attinet orthodoxa, ne quis calumnietur eam à me non admitti. Vtri credemus? Et quid hîc reſpõdebitis Catholici, illud nimirum quod ibi expreſſè dicitur: nempe hîc non prohiberi ſuarum vxorum vſum Epiſcopis vt euertantur quæ prius ſunt Apoſtolicè conſtituta, ſed partim vt fiat progreſſus ad meliora, partim ne ſtatus Eccleſiaſticus vllo probro afficiatur. Sed quid hoc eſt, obſecro, putare progredi Eccleſiam ad meliora ſi contra expreſſum Dei verbum prohibẽtis vxorem dimitti niſi propter fornicationem, aliquid in Eccleſia ſtatuatur? Et quanuis non quicquid licet expediat, ac bonum ſit etiam carnem non edere nec vinum bibere ſi offendatur infirmus frater, quis tamen ad vitandum offendiculum rectè cenſuerit præcipiendum quod Deus diſertè prohibuit, & abſque animæ pernicie facere non poſſis? niſi fortè præſtat aliquem vri & ſeipſum perdere, quàm non nubere, vt ſuperſtitioſulo gratificetur. Sed quid pluribus eſt opus? Audiatur illa ipſa Synodus canone proximè ſequente. Ibi expreſſè repre-

Idẽ Conc. can.13. Romana Eccleſia

hen-

henditur & corrigitur vestra Catholica Romana Ecclesia, Catholici, quòd coniugatos presbyteros, diaconos & subdiaconos ordinandos ad cœlibatus professionem adigeret: & postea contracta matrimonia dissolueret. Sed & Carthaginiensis Synodus quæ simile quiddam iampridem constituerat, aliqua interpretatione explicatur. Quibus autem argumentis nititur ista sanctissimæ sedis & beatissimi Papæ Romani correctrix Synodus? Primùm quod æquum sit antiquũ canonem Apostolicæ PERFECTIONIS seruari. Secundò, ne nuptiis quas Deus constituit, suáque præsentia consecrauit iniuria afferatur. Tertiò quoniam expresso Dei verbo cauetur, ne quod Deus coniunxit homo separet: & Apostolus docet honoratas esse nuptias & thorum immaculatum, & Alligatus es, inquit, vxori? ne quære solutionem. Quid verò vos ad ista potestis regerere, Catholici? Lutherana certè hæc non sunt, neque Caluiniana, sed vniuersalis Synodus sic decernit, cum Nicæna hac in parte consentiens. Hæc, inquam, vestram hanc legem vt Dei verbo, & Apostolicæ perfectioni repugnantem condemnat: & vos istius pertinaciæ non tandem pudebit? Operæpretium est tamen audire quid opponatis. *Non conuenerat*, inquit Hũbertus Cardinalis, *ista Synodus ad tradendum Romanis nouas constitutiones, sed ad destruendam Monothelitarũ hæresin.* Quasi verò nouũ fuerit post dogmatum controuersorum de-

Falsi dogmatis reprehensæ ab vniuersali Synodo.

Obiect. 1.

Respons.

cisionem, canonas de cæteris rebus statuere.
Obiect. 2. Sed & F. Surrius Carthusianus hunc canonē habet pro næuo, quòd, inquit, matre omniū Ecclesiarum Romanam Ecclesiam pauci canones æquo acerbiùs perstringant. Ergo quid
Respons. superest, boni viri, nisi vt etiam vniuersales Synodos legitimè coactas & congregatas, imò & Romanam ipsam Ecclesiam errare posse fateamini, vtpote quæ per suos legatos isti decreto non intercedens, in suiipsius damnationē consenserit? Sed hoc lepidum est profectò, vt toties errasse censeantur Synodi quoties aliquid constituerint quod postea S. D. Papæ non allubescat.

Interea illud sanè manifestè liquet non posse istos Patres ab omni errore in superiore canone excusari, & quidem (quod eorum pace dictum sit) iis ipsis argumentis conuictos quibus aduersus Romanam Ecclesiam rectè vtuntur. Quicquid enim ad Diaconorum & Presbyterorum coniugium minimè dirimendum proferunt, valet etiam & ex Dei verbo & ex Apostolicæ perfectionis ordinatione in Episcoporum connubiis. Quo iudicio igitur ista quidem diriment, nescio quid melius, id est ipsa perfectione perfectius, imaginantes, illa verò dissolui, & quidem optimo iure, non patiuntur? Tanti nimirum est momenti à verbo Dei ne tantillum quidem deflectere. Ad Carthaginiensem autem synodum quod attinet, ea intelligenda est quæ, quum Syritij

Carthag. Synodus. Distin. 84. Quum de præterito.

&

& Innocentij primi blaſphemiis Occidens
infectus iam eſſet, habita eſt Carthagine, an-
no Domini 422. in cuius 3. 4. & 25. canone di-
ſertè cauetur de epiſcoporum, presbytero-
rum & diaconorum caſtitatis vinculo, im-
plicatorum continentia, & quidem facta præ
cedentis Synodi mentione, nempe quintæ
circa Innocentij tempora habitæ, cuius ea de
re canonem tertium duobus locis inculcat
Gratianus. Hunc igitur canonem quoniam Diſtin. 84. quum de quorundã, & 31. quoniam in Roman.
ſic explicat vniuerſalis iſta de qua nunc agi-
mus Synodus, vt eum dicat duntaxat de eo
tempore accipiendum, quo munus ſuum ob-
eunt, non autem quaſi ſemper à ſuis vxori-
bus abſtinere iubeantur, mirum quas hîc tur-
bas boni viri Pighius, Torrenſis, Scotus, exci
tant, adeò quidem vt totã etiam Synodum cõ
uitiis afficere audeant: tantus eſt bonorum
Patrum pro Romanæ ſedis tuenda dignitate
zelus. Res autem ita omnino ſe habet. Ci-
tat tertius ille Canon illius Synodi poſterio-
ris, τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
ἀρχαιότητος κρατηθὲν, quod per Apoſtolos tra
ditum eſt, & ab ipſa vſque antiquitate obſer-
uatum. Id autem quum patres illi Conſtanti-
nopoli coacti viderẽt falſiſſimum eſſe ſi ſim-
pliciter accipiatur, idcirco verba iſta eiuſdem
canonis ὑπουργοῦσι θείοις καθιερώμασιν, *qui di
uinis ſacris ſubſeruiunt*: & iſta quarti canonis,
οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες, *qui ſacra contrectant*: &
iſta viceſimi quinti, τῶν τὰ ἅγια μυστήρια

ψηλαφουσῶν, quæ ſacra myſteria contrectant: iſta inquam, verba non de munere ipſo, ſed de muneris, vt ſic loquar, executione ſunt interpretati: ita videlicet vt quemadmodum ſuæ demum vicis tempore Leuitæ & Sacerdotes à ſuis vxoribus abſtinebant, (quod tamen nuſquam dicitur in Lege) ita etiam lex cœlibatus in Chriſtianis ſacerdotibus valeat. Eôdem etiam applicant illud Pauli, de continentia ad tempus. nec id quidem ſatis rectè, quum de extraordinariis precibus & ieiuniis ibi agat Apoſtolus, vt rectè tradit Dionyſius Alexandrinus ad Baſilidem. Sic igitur boni illi Patres explicarunt Canones illos Carthaginienſes, alioqui prorſus intolerabiles. Verùm tantum abeſt vt ea res Eccleſiæ Romanæ adulatoribus ſatisfecerit, vt contrà tanquam falſarios acerbiſſimè conuitientur. Et ſanè mihi veriſimilius eſt Carthaginienſes illos ab epiſcopis Romanis Syritio & Innocentio faſcinatos, ſimpliciter potiùs continentiæ legem præſcribere voluiſſe, cui errori iam abundè reſpondimus. Imò quod hi ſtatuunt de vicis tempore, non multò minus eſt ſuperſtitioſum. Vbi enim hoc in lege veteri cautum inuenient? & vt tunc cautum fuerit, quo iure volunt illa merè legalia in vſum reuocare?

Dionyſ. epiſt. ad Baſiliden. can. 3.

Hinc tamen ſibi viſi ſunt nonnulli Romanæ tyrannidis fautores rimam inueniſſe qua ipſis pateat effugium. *Nam*, inquiunt, *ſi iuſtè prohibentur in Oriente ſacris initiati cum pro-*

Obiect. 3. *Vide* admonitionẽ. F. Laurentij *Sur-*

priis

priis vxoribus manere vicis suæ tempore, nónne æqua erit constitutio vbi sacerdotes & reliqui nō præfinitis vicissim hebdomadibus, sed perpetuo sacrificant, vt in Occidente? Imò verò, F. Surri, totum istud de vicibus Iudaicum est, non Christianum: imò ne Iudaicum quidem sed prorsus commentitium, imò planè Satanicum, quum vt immundum culpet quod Scriptura pronuntiat τίμιον & ἀμίαντον, Deo videlicet quicquid est in coniugali debito ἀταξίας, honestate nuptiarum obtegente. Sed vt illud valere posse demus, non tamen id quod tu vis efficitur. Nam præterquā quod falsissimum est omnes sacerdotes quotidie in Romana Ecclesia sacrificare, (ritè autem an minus ritè sacrificent nunc non quæro) vnde ista toties sacrificandi necessitas nisi ex priuatarum missarum abusu prorsus intolerabili, etiamsi alioqui vestræ missæ tolerabiles essent? Apage igitur & vestram hanc necessitatem & vestra quoque sacrificia. Manet autem illud, reprehensam fuisse, præsentibus & subscribentibus Episcopi Romani τοποτηρίταις: Romanam Ecclesiam, à recepto cōcilio vniuersali circiter annum Domini 681. id est, ante annos 887. & quidem vt verbo Dei, & Apostolicæ regulæ repugnantem, in voto cœlibatus à Presbyteris & Diaconis exigendo.

rij in can. sextæ Synodi.13.

Respons.1.

Quoniam verò iampridem Romani pontifices istos canones oppugnarunt, libet hac de re Balsamonis scholion ex manuscripto

codice vetuſtiſſimo deſcriptum ſubiicere.

Ἔστι δὲ καὶ οἰκουμενική. Καὶ γὰρ οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι, ἰταλοὶ δηλονότι καὶ λατῖνοι ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τοιαύτης συνόδου καιρίως πληττόμενοι διενίστανται, μὴ εἶναι ταύτην οἰκουμενικὴν, μὴ καὶ τοποτηρητὰς τοῦ πάπα ῥώμης ἐν αὐτῇ παρουσιάζειν, διὰ τὸ ἄλλην εἶναι τὴν ἕκτην σύνοδον τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου γενομένην ὡς εἴρηται. ταύτην δὲ μετὰ χρόνους γενέσθαι πολλοὺς, κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥινοτμήτου Ἰουστινιανοῦ. ἀλλ᾽ ἐγὼ μὴ ἀνεχόμενος ἀκούειν τοιούτων, καὶ μᾶλλον βλέπων τὴν ὑφὴν τοῦ προσφωνήματος τούτου, καὶ ἐφεξῆς τοὺς κανόνας λέγοντας ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τάδε καὶ τάδε, τὰ μὲν νεόγραφα νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα ὑπογραφὰς τῶν ἐκθεμένων τὰς συνόδους βασιλέων καὶ πατέρων, παρέδραμον, ἐψηλάφησα δὲ παλαιότερα νομοκάνονα, καὶ εὗρον ἐκ τῶν ὑπογραφῶν, ὅτι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ τῇ ἐν τῷ τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συστάσῃ παρῆσαν Βασίλειός τις τῆς Γορτυναίων μητροπόλεως τῆς νήσου Κρήτης, καὶ τις ἐπίσκοπος Ῥαβέννης, τὸν τόπον ἐπέχοντες πάσης τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης. Καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τότε ὄντες λεγάτοι τοῦ πάπα, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδανίας, ὁ Ἡρακλείας, Θράκης καὶ ὁ Κορίνθου. Id eſt,

Eſt autē hęc quoq; Synodus vniuerſalis. Et ſi .n. Occidentales Epiſcopi, Itali videlicet & Latini, quibus lethale vulnus à quibuſdā hui⁹ Synodi canonibus infligitur, valde inſtāt iſtā nō eſſe vniuerſalē: neque ei interfuiſſe Romani papę vicarios, ꝙ alia ſit ſexta Synodus regnāte Cōſtantino Pogonato habita, ſicuti di-

ctum

ctum est, hæc verò multò pòst tempore Iustiniani Rhinotmeti mādato coierit: ego tamen hæc audire non sustinens,& huius allocutionis cohærētiā potiùs considerās & ordine sequentes Canonas his verbis scriptos, SANCTA & vniuersalis Synodus hęc & hęc definiit,præteritis recentibus Nomocanonibus,vt qui neque Regum neque patrū à quibus editæ sunt Synodi,subscriptiones contineant,sumptis in manus vetustioribus Nomocanonibus,comperi ex subscriptionibus, in hac quoque Synodo,quæ in Trullo regij palatij coiit,adfuisse vniuersæ Synodi Romanæ Ecclesiæ nomine vicarios, Basilium quēdam Gortynæ Cretæ insulæ metropolis, & alium quendam Rauennæ episcopum, neque istos duntaxat,verùm etiam papæ tunc Romani legatos Thessalonicæ, Sardiniæ, Heracleæ in Thracia,& Corinthi episcopos. Hæc ille.

Cedò igitur, quod tandem est istius Ecclesiastici iuris fundamentum, vtpote quod ex verbo Dei ab vniuersali Synodo, minimè (quod constet) reclamantibus totius Romanæ Synodi vicariis & Episcopi Romani legatis apertè destruatur? Et tamen quidam non ita pridem, cuius sanè me miseret quòd ne manum quidem, porrigēte ipsi tot annos veritate, possit ex hoc cœno emergere, pulchrè sibi videtur Tridentinum cōciliabulum excusasse, quod legem super hac re latā, Ecclesiasticā vocarit: quasi verò duabus sellis sedeat Ecclesia, vna quidem diuina quæ Ec-

Tridentinum concilium frustrà Espensæus nititur excusare.

clesiastica non sit, altera quæ Ecclesiastica sit non diuina. Neque est quòd me quisquam calumnietur quasi dissimulem quod nullus ignorat, quasdam esse leges diuinas totidem verbis scriptas, quasdam quæ vt præscriptis verbis latæ non sint, tamen ex ipsa διανοίᾳ, aut ex necessario consequenti colligantur, quas isti explicitas & implicitas aut aliis quibusuis vernaculis nominibus appellant. Hoc ego fateor, hoc concedo, quod nemo nostrûm qui nouatores, desertores, hæretici denique vocamur, vnquam est inficiatus. Sed hoc dico, & hoc iampridem omnes vociferamur quod isti surdastri clarius multo quàm velint exaudiunt, nō modò neque in explicitis neque in implicitis Dei mandatis inueniri istud tyrannicum & diabolicum votum, quod nulli minùs obseruant quàm qui maximè illud defendūt, sed etiam explicitissimo, vt ipsorum verbis vtar, verbo Dei explicitissimáq. purioris Ecclesiæ consuetudine damnari.

Nemo etiam perinde me calumnietur acsi negem multa esse quæ quum necessariò varientur, temporariis legibus indigeant, quas certè nemo sanæ mentis inficiabitur ex legitimi cœtus Ecclesiastici sententia constitui oportere, vt omnia in domo Domini ritè & ordine fiāt. Hoc enim quis vnquam nostrûm negauit quod ipsa rerum natura redarguit & ipsi quotidie facimus? Sed hoc dico, hoc clamo, hoc vociferor quod ille certè non ignorat, & exprimere potiùs debuit quàm contra
conscien-

conſcientiam Tridentinum illud cõciliabulum vtriuſque tum Græcæ tũ Latinæ Eccleſiæ Canonibus conforme dicere: nempe neque nunc in Romana Eccleſia quæ ſe non minùs falsò quàm ineptè Catholicam vocat, eſſe vllum legitimum cœtum conſtitutũ qui de iſtis vel conſtituendis vel interpretandis legibus aliquid ordine & more maiorum ſanciat: neque vnquam in iſtis quæ ad conſcientias vinciendas ſpectant, ſiue quæ per ſe vel iuſta vel iniuſta ſint, licuiſſe quicquam Eccleſiæ vel tantillum extra Dei verbum ſcriptum, id eſt extra vtriuſque fœderis tabulas Canonicas, ſtatuere. Nos ita ſentimus, ita ſcribimus, ita viuimus, bone vir. Tu verò videris qua conſcientia ſcripſeris nos deſertores (deſertores quidem veſtrorum & ſecundum carnem & ſecundum ſpiritum lupanarium) legem de continentia clericali & monaſtica pedibus prorſus hircinis & ſuillis proculcare. Nam tu quidem certè continentiã & inter clericos & inter monachos tuos, non magis quàm reipublicæ Platonicæ Ideam inueneris: Satyrorum autem & Faunorum capripedum luſtra tam bene noſti, vt ne diſſimulare quidem poſſis, tanto futuro in te grauiore Dei iudicio, niſi recto tandem pede incedas.

Placet vnum adhuc attingere quod prætermitti ſanè non debet. Cauſæ cœlibatus iis ſuadendi qui eo vti poſſent, ex Paulo notæ ſunt. Quas poſtea rationes nonnulli com- *Quæ initio cauſa fuerit cœlibes miniſtros deligendi.*

menti sint, nescio quo Angelicæ puritatis studio planè præpostero, ex iis quæ diximus abundè liquet. Quas denique postremi hominum excogitarint, hypocritæ videlicet manifesti & qui de continentia loquuti bacchanalia viuunt, partim ex tyrannicis Paparum decretalibus, partim ex tristissimis multorum populorum casibus, partim ex præsentis seculi moribus licet æstimare. Medij autem inter hos & illos fuerunt qui prudentia quadam nixi, quæ nunc quoque vtinam ne plenam Templi Domini instaurationem impediat, non modò requisierũt cœlibatum in ordinandis Episcopis & aliis id genus, verùm etiam vt ordinandi nullos nec filios nec nepotes haberent, siue illas leges amplectantur, siue respuant. Sic enim sanciuit Iustinianus, & quidem tribus Nouellis: ac, quod magis mireris, citatis etiam in eam sententiam non minùs falsò quàm impudenter & Apostolicis scriptis & sacrorum canonum definitionibus. Est autem hæc ipsa constitutio quam Pelagius papa qui Gregorium Magnum antecessit Principalem vocat, cuius etiam sanctionis causam quoniam pulchrè explicat, totum rescriptum (vt à Gratiano citatur) placuit adscribere. Sic ergo ibi Pelagius, adhuc ex eorum Episcoporum numero qui leges ab Imperatoribus acciperent, quas tamen pro arbitrio iam tum inflectere incipiebant.

Nouell. 6. & 123. & 137.

Distin. 28. cap. de Syracus.

Distin. 28. cap. de Syracus.

De Syracusanæ vrbis antistite, optaueramus in

ipso

ipso initio gloriæ vestræ desideriis obedire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre sacerdotij coegisset. Ob hoc autē, quòd vel personæ qualitas (sicut & vos meliùs nostis) vel superstes uxor aut filij (per quos Ecclesiastica periclitari solet substātia) nostros animos diutius ab eius ordinatione suspēderet, quātū ad cautelam humanam pertinet, integro penè anno distulimus: opinātes quòd in melius Syracusanorum prouenire posset electio. Sed quia in voluntatis suæ proposito irreuocabiliter persisterūt, & nullus est alius in eadē repertus Ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatijs: ne paulo amplius insanirent (sicut filij vestri magnifici Prætoris testificatione didicimus) inter huiusmodi ambiguitates illud consultius iudicauimus faciendū, vt cōgrua prouidētia causam, propter quam principalis constitutio habentem filios & vxorem ad episcopatus ordinē promoueri prohibet, salua dispositione concilij muniremus: qua de re summo studio ab eodem Syracusanæ vrbis episcopo, priusquam à nobis in episcopum contingeret ordinari, huiusmodi exegimus cautionē per quam & suam fateretur, quātula esset præsentis temporis habita rerum descriptione, substātiam: & nihil vnquam per se aut per filios & vxorem siue quamlibet propinquam aut domesticam vel extraneā fortè personā de rebus audeat vsurpare Ecclesiæ: & vniuersa sui Episcopatus quæsita tempore, Ecclesiæ suæ dominio sociaret: nihil vltra id quod modò descriptum est, filiis suis vel hæredibus relicturus.

Ex his autem nemo non videt non propriè religionis causa, sed vt Ecclesiasticis facultatibus caueretur, cœlibes fuisse maritis ante positos, quantumuis cœlibatum iampridem nonnullis spoliis matrimonij exornassent. Quid autem hîc potiùs deplorem quàm & principum & pastorum præpostera iudicia? Cur enim à verbo Dei potiùs quàm à carnis prudentia consilium non petunt? Deprecati sunt Apostoli crescente Ecclesia Hierosolymitana quod nunc vnum isti, illorum scilicet successores, cupidissimè arripiunt: & pro quo vno retinendo non dubitant hodie totum orbem terrarum concutere, nempe bonorum Ecclesiasticorum administrationem. Itaque quum hoc quoque ad tempus Hierosolymis summa fide curassent, totum hoc onus mox à se abdicatum Diaconis reliquerunt, seruato sibi videlicet tum administrandi sermonis, tum precum munere, quòd à Domino acceperant. *Nam*, inquiunt, *non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.* Hanc certè rationem si amplecti maluissent posteri quàm omnia Episcopis in manus tradere, quibus nihil æquius videtur quàm quod iniquum esse iudicarunt Apostoli, tot tantáque mala Ecclesiam non euertissent funditus, vtpote quæ iampridem nullum remedium patiatur.

Causã non satis iustã fuisse obligãdi cuiusquã ad necessariam cœlibatus obseruationem.

Arg. prim.

Secundum

Deinde, quum disertè Paulus inter illa ex quibus periculum fieri vult de Episcopo ad regendam Domini familiam idoneo, illud quo-

quoque requirat vt domui suæ bene præsit, & liberos habeat ad obedientiam & honestatem rectè compositos, quæ hæc fuit audacia in eo Imperatore qui se religiosissimum vocaret, quicunque essent mariti & patres, ab episcopatu excludere? quæ verò Episcoporum ac præsertim summi illius (si Deo placet) & vniuersalis catholicæ Ecclesiæ capitis negligentia, imò quæ fides & conscientia, non modò de tanta verbi diuini deprauatione Imperatorem alioquin, vt arbitror, minimè malum non commonefacere, verùm etiam ex istiusmodi legibus Ecclesiam administrare?

Bene autem illud cecidit quòd cessantibus, vel potiùs in tuenda sua Tyrannide occupatis Romanis Episcopis, repertus est inter ipsos Imperatores qui hanc constitutionẽ non modò vt iniquam, sed etiam vt stultam refigeret. Is autem est Leo cognomento Philosophus, ac sanè reipsa in hoc quidem sapiens, cuius etiam verba ipsa placuit adscribere: *Mirari subit*, inquit, *quomodo non veriti nonnulli sint sacras diuinásque Leges tanquam illæ absolutæ non essent, promulgatis aliis Legibus abrogare. Etenim quũ sacri Canones, quibus locis de Episcoporum creatione præscribunt, statuant, eum qui ex legitimo matrimonio liberos habeat si modò in reliqua vitæ ratione nihil impedimẽti sit ad primarium sacerdotiũ promoueri posse: hi in contrarium statuentes aiunt, vt iij qui liberos habent, tametsi legitimi cõiugij munus sint, ad Epis-* Tertium. Leo nou. 2.

copalem dignitatē euadant, ſuo impedimento nō vacare. Quod ideo fortaſſe in animū induxerūt, quod affectione quadam erga liberos (quid enim quis alius dicat?) ſacras facultates oblæſurus iſtiuſmodi videatur. Verùm nō rectè ſeſe illa ratio habet. Sic nāque nec is cui fratres aliíve cognati fuerint acceſſum ad Epiſcopatum haberet: ſiquidem & ad hos ſanguinis propinquitatiſve affectio reſpicit. Quin & hoc præuidentes diuini Canones, fecerunt Epiſcopis poteſtatem, vt ſi ipſi cognati pauperes eſſent, illorum inopiam ex ſacris facultatibus ſubleuarēt. Noſtra igitur Imperatoria quæ ex Deo eſt maieſtas, ſi mandatis diuinis inſiſtatur, id longè conuenientius fore animaduertens, conſonam illis profert legem quemadmodū ipſis videtur ad primarium ſacerdotium promoueri poſſe, qui illo honore alioqui dignus ſit, tametſi liberos lege tamen honoratos habeat, ita definiens vt ab eo qui contradicere auſus fuerit, lex pro audaciæ pœna perpetuum ſilentium exigat. Hæc ille, ſatis declarans quod antè dixi, nempe nō tam ſanctimoniæ maioris gratia quàm vt facultatibus Eccleſiaſticis conſuleretur cœlibes & ἀτέκνους fuiſſe maritis & patribus antepoſitos.

Quartum. Nullam autem ne tum quidem fuiſſe voti neceſſitatem in Epiſcopis, ſed eis ordinandis licuiſſe vel cœlibatum (ſi libuiſſet) promittere (quē niſi poſtea ſeruaſſent, exauthorabantur duntaxat, vt antè diximus, neque matrimonium dirimebatur) vel vxorem ducere, & nihilominus ordinari, abolito hac in parte ca-

te ca-

te canone illo 12. Synodi ſextæ de quo paulò antè diximus, ipſáque adeò Iuſtiniani Nouella 6. imò etiam intra biennium ab ordinatione illis adhuc licuiſſe vxorem ducere, liquet ex alia eiuſdem conſtitutione Imperatoris, in qua tamen iſtud quod de biennio diximus ſuſtulit, ídque addita ea ratione quæ ſatis oſtendit iam tum Orientem quoque nonnihil fuiſſe Romanæ Eccleſiæ veneno afflatum. Idē.Nou.3.

Mitigat autem etiam illud de cœlibatu, quòd tum Epiſcopos eligere ante triceſimū quintum vitę annum non licebat, intra quod ſanè ſpatium ipſis abundè licuerat ſuarum virium periculum facere. Quintūm.

Et tamen quanto ſatius fuerit à puro Dei verbo nuſquam deflectere, vel ipſis cæcis perpetua tot ſeculorum experientia demonſtrat. Quos enim tumultus, in omnibus Gentibus Tyrānica & planè diabolica lex iſta peperit? quot inde populorum vel in vna Germania ſtrages? quot infanticidiis contaminatus vniuerſus terrarum orbis? quæ ſpurcitiæ Romā ipſam præſertim, omnis iſtius mali ſcaturiginem, quanuis iam ab vltima memoria turpium omnium libidinum parentem obruerunt? an vnquam Sodoma & Gomorrha vſque adeò coram Domino Deo exercituum fœtuerunt, atque obſcœniſſima iſta non hominum, ſed porcorum colluuies, dicam, an ipſius Satanæ proluuies? Sextum.

Imò quis hoc non miretur, nullis vnquam Septimū.

modis hoc potuisse obtineri vt lex ista quantumuis repetitis canonibus sancita, & crudelissimis edictis confirmata, inuiolabiliter seruaretur? Repugnabat enim ipsa rerũ natura, contra istos conscientiarum carnifices, Deũ humani generis, & sancti coniugij auctorem interpellans: nec Deo vnquam visum est vsque adeò aduersariis laxare habenas, vt quod ipse sanxisset prorsus irritum euaderet.

Octauum. Quid quòd ipsis pontificibus (pecunia tamẽ delinitis iuxta illud, Quia altari seruit, ex altari viuat) religio non fuit, vtcunque in scholis sese miseri homines de indispensabilitate disputando fatigarent, suis ipsorum legibus derogare quum libuisset: & quod pro irremissibili peccato ducunt quoties libuit, vltrò concedere? Nempe, inquiunt, publici

Obiectio

Responsio alicuius maximi boni causa, quasi verò faciẽda sint vnquam mala, vt bona eueniant: quasi non sit bonis pastoribus vel vnius animulæ ratio habenda, quasi denique Romanorum Episcoporum hac etiam in re ambitio, auaritia, προσωποληψία denique nõ sit ex omnibus historiis manifesta.

Nonum. Synesius ad Eutropium. Rectiùs itaque multo Synesius, testatus se non dimissurum vxorem quam Deus & Lex & Episcopi manus ipsi tradiderant. Neque

Obiect. 1. nobis Epiphanius hac in parte audiendus, quem sanè mirum est audere etiam Canonas

Respons. proferre, quum nemini dubium esse possit quin Nicenæ Synodo ex diametro repugnet. Intolerabilis autem planè in hoc quoque

que Hieronymus, quum hæc scribit: *Quid facient Orie͞tis Ecclesiæ, quid Ægypti & sedis apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut, si vxores habuerint, mariti esse desistunt?* Etsi enim non deerant qui præpostero zelo istud iugum vellent quibusuis imponere, tamen, vt Epiphanius ipse fatetur, & vetus historia testatur, nunquam huiusmodi contine͞tiæ necessitas in Oriente valuit, imò ne in Occidente quidem absque maximis turbis obtinuit. Obiect. 2. Respons.

Illum autem ex Patribus cuius nomini libens parco, quis non videt ludere quanuis in re nimiùm seria, potiùs quàm seriò agere, quum in his verbis Apostoli, τ͂ ἰδίου οἴκου προϊστάμενον, *qui domui suæ bene præsit*, domu͂ interpretatur vniuscuiusque corpus, vt hoc quoq; ad cœlibatus legem torqueat? Hieronymum denique quis ferre possit vsque adeò deprauantem Apostoli verba, vt illic quoque nomine τῶν τέκνων, id est liberoru͂, filios τοὺς λογισμούς, filias τὰς πράξεις intelligat? Sed de his sanctissimis nugis plus satis. Obiect. 3. cu͂ respon. Obiect. 4. cu͂ respon.

Summa autem istorum hæc est, ne Ecclesiasticum quidem ius illud videri posse quod & verbo Dei, & Apostolorum totiúsque veteris illius purioris Ecclesiæ moribus ex diametro repugnet. Conclusio.

Nunc verò tandem ad digamię interdictu͂ accedamus, ac primùm quid hoc nomine intelligatur expendamus. De digamiæ interdicto.

Neque digamiam neque digamu͂ in ver- Quid digamia, & e-

bo Dei inuenio: imò ne apud probatos quidem authores Græcos legere memini. Sed vt ἄγαμος & πολύγαμος dicitur, & vetus poeta scripsit τριγάμοιο γυναῖκος, ita nõ video cur illa quoque non licuerit vsurpare. Itaque de voce non cõtendimus, sed de re ipsa quærimus. Etsi enim ipsa nominis notatio declarat digamiam repetitas nuptias significare, tamen quum vel simul vel successiuè, vt loquuntur in scholis, plures vxores ducantur, non parua est controuersia, quum de bimaritis & binubis agitur, vtra digamia significetur. Accessit autem alia quoque postea difficultas, quoniam qui viduas ducunt numerari quoque inter digamos cœperunt. Ego sicut non inuitus concedo digamorum nomine significari quotquot duas vxores siue simul siue successiuè duxerunt, ita etiam aio vnius vxoris virum & vnius viri vxorem apud Apostolum iis demum digamis opponi qui plures simul vxores habent. De quibus autem digamis in veteribus Synodis agatur suo quoque loco expendemus. Sed qua ratione digami cẽsendi sint qui viduas ducunt, illud sanè videre non possum. Cæterùm quocunque nomine res istæ significentur, videamus an hîc saltem possimus eorum quos sæpe iam reprehendimus sententiam probare.

Sanè quod ad veram digamiam attinet qualis fuit Lamechi, quum videlicet plures vxores aliquis simul habet, quantopere nos eam improbemus ex iis apparet quæ aduersus

[Margin notes: ...ius species triplex. — Prima & secunda. — Tertia. — Prima species digamiæ illicitæ.]

fus

ſus Ochinum apoſtatam initio huius tractationis diſſeruimus. In altera verò ſiue ſemel ſiue ſæpius, ſucceſſiuè tamē, repetitarum nuptiarum ſpecie diſſentimus, tum ab iis qui digamiæ detrahunt contra Dei verbum, tum etiam ab iis qui digamos Eccleſiæ miniſteriis excludunt. Contrarium affirmo, nempe repetitas nuptias à Deo eſſe benedictas vt & primas, nec cuiquā qui vtatur, vel ex iure diuino vel vlla iuſta ratione prohibitas.

Altera digamiæ ſpecies, id eſt ſucceſſiua nuptiarum repetitio quibuſuis licita.

Cæterùm quod ad prius illud attinet, equidem non ignoro dicere conſueuiſſe veteres illos alioqui orthodoxos, minimè à ſe damnari quantumuis ſæpe repetitas nuptias, ideò vt in hæc etiam verba Hieronymus erumpat: *Non damno digamos, trigamos, & ſi dici poteſt octigamos.* Sed profectò, quod illorum pace dictum ſit, cogunt nos aliæ eorundem voces in rem ipſam inquirere. Quid de hac re ſenſerit Tertullianus, quem hanc ipſam ob cauſam idem Hieronymus alicubi hac exceptione, breuiſſima quidem illa ſed veriſſima repellit, quòd homo Eccleſiæ non fuerit, ſatis liquet. Sed quid ſi ille ipſe Hieronymus deteriora etiam ſcripſit? Et vtinam quidem meliora ſenſerit quàm ſcripſerit. Eius igitur hæc verba ſunt in Iouinianum, *Melius eſt alterum & tertium vnum virum noſſe quàm plurimos, id eſt, tolerabilius eſt vni homini proſtitutam eſſe quàm multis.* Idcirco verò reprehenſus quaſi primas nuptias comparaſſet ſcortationi, quid reſpondet? Se videlicet iſta

Hieronymi refutata teſtimonia contra repetitas nuptias.

Hiero. lib. 2. in Iouinian. & in Apologia ad Pāmachium.

Primum. Hierony. aduerſus Heluid.

ſcripſiſſe non de primis nuptiis, ſed de digamia & trigamia,& ita quidem vt addiderit ſe recipere quoque ſcortatorem pœnitentem.

Refutatio. Sed vt ea omittam quæ, vt antè diximus,in primas etiam nuptias ſcripſit, quibus ſanè nihil dici aſperius in vllum crimen poteſt: hoc tamẽ effugere non poteſt, quin eam quæ nuptias priore viro mortuo repetit, dixerit ſeſe proſtituere & pœnitentia egere.Hoc autem ſi ita eſt,annon eſt digamia ſcortationis ſpecies?annon peccare cenſet & quidem grauiter, qui pœnitentia publica indigeant? & quomodo iſtos non damnat? imò ſi hoc verum eſſet,quomodo ipſe damnandus non eſſet,niſi illos damnaret? Sed iſta de pœnitentia poſtea viderimus.

Secũdum. Hierő.ad Saluinam. Illud autem quis excuſaret quod idẽ alibi ſcribit in illud Apoſtoli dictum, *Quædã enim declinauerunt poſt Satanã.Vide*, inquit, *qualia ſint matrimonia quæ lupanarib.præferũtur.Ideo adoleſcentula vidua quæ ſe non poteſt continere maritũ potiùs accipiat quàm diabolum.pulchra nimirum & appetenda res quæ* Satanæ *comparatione ſuſcipitur*.

Refutatio. Pulchra ſanè res, Hieronyme, & diuina,cui Deus benedixit:quæ remedium eſt purum & immaculatũ aduerſus ignitum ſerpentem:& de qua dixit Paulus, Nubat in Domino.

Tertium. Refutat. 1. *Tolle*, inquis eodem loco, *quod peius eſt, vri & per ſe bonum non erit nubere.* Cur ego verò non regeram, quum illud tollere non poſſis,

2 iniquè te facere qui hoc abiicias? Et illud cur

vicíſ-

vicissim nō dicam, Tolle, imò sic mitiga impedimenta quæ superueniens peccatum inuexit in nuptias, vt vocationem alicuius non impediant, & bonum erit hominem solum esse? tolle propter quæ continentiæ locus est, & per se bonum non erit continentia?

Quid quòd idem ille quasi non satis esset semel ista scripsisse, inculcat etiam ista suæ Gerontiæ, & quidem putidioribus certè verbis quàm vnquam scripserit. Tertullianus in eôdem argumento *Præfert*, inquit, *digamiam fornicationi*. Et mox, *Tolerabilius est digamiam esse quàm scortum*. Et mox, *Non solùm*, inquit, *ab officio sacerdotij excluditur digamus, sed & ab eleemonsyna Ecclesiæ, dū indigna putatur stipe, quæ ad secūda coniugia deuoluta est*. Et postea, sanè vt illum omnino credas lectoribus illudere, *Damnamus*, inquit, *secunda matrimonia? minimè. Abiicimus de Ecclesia digamos? absit. In arca Noe non solùm munda, sed & immūda fuerunt animalia. habuit homines, habuit & serpentes. In domo quoque magna, vasa diuersa sunt: alia in honorem, alia in contumeliam. Est crater ad bibendum, & matula ad secretiora naturæ.* Obsecro verò qui sic loquitur, qui digamos nonnisi pœnitentes recipit, ab eleemosyna Ecclesiæ excludit, serpentibus, matulis denique comparat, annon illos seuerissimè damnat? an æquum facit, qui quod facit se tamen negat facere? an denique mundus est, cuius tamen immundus est sermo? Sed his omnibus illud vnum Apostoli satis fuerit op-

Quartum. Hieron. ad Gerontiā. Refut. 1. 2 3

ponere, *Vxor alligata eſt lege viri*, (non lege
peccati nec carnis, vt tu quoque ſcribis, Hie-
ronyme) *quandiu viuit vir eius: quod ſi obdor-*
4 *mierit*, (mortis videlicet ſomno, vt nullũ hîc
ſubterfugium neque Tertulliano, neq. Chry
ſoſtomo pateat, quaſi ſomnus iſte vinculum
coniugij non abrumpat? *libera eſt ad nubẽdũ*
cui velit, tantùm in Domino. An enim vas eſt
ad contumeliam, an ſerpens, an matula, quæ
nubit in Domino? an propterea eleemoſynis
Eccleſiæ indigna quòd Deo ad coniugium
5 vocanti ſit obſequuta? In hoc autem de elee-
moſyna videtur etiam Hieronymus alio mo-
do, & quidem de induſtria, erraſſe. Viduæ ſe-
nim de quibus conqueritur Apoſtolus, quòd
velint nubere non ab eleemoſyna propriè,
ſed à miniſterio viduarum abiiciebãtur. Sunt
enim diſtinguendæ viduæ, quarum inopiæ
ſubueniebatur ex Eccleſiæ ærario, ab illis vi-
duis quæ κατελέγοντο, id eſt in earum album
referebantur, quæ pauperibus & aliis ſancto-
rum vſibus inſeruiebant. Itaque ſuſtentaban-
tur quidem iſtæ ex ærario Eccleſiæ, vt pro-
babile eſt: ſed ita vt viciſſim laborarent, non
cantillando, neque ſeſe in eremum recipien-
do, vt poſtea factitatum eſt, ſed ea exercendo
Act 9.39. quæ eſſent Eccleſiæ vſui, vt ex Dorcadis hi-
1. Tim. 5. ſtoria liquet, & ex alio Apoſtoli loco. Iſtas
10. porrò, ſi quidem nubebant, quid mirum eſt
ex hoc albo fuiſſe expunctas, quum in mari-
torum familiam tranſirent? illas autem non
quòd nuberent, ſed quòd nubentes iam non
eſſent

essent alio subsidio destitutæ, probabile etiã est desiisse ali ex publico, nisi rursum paupertas aliunde premeret. Quorsum hæc igitur aduersus repetitas nuptias?

Ne quis autem arbitretur vllam à me iniuriam tãto viro fieri, alium etiam locum ex eadem epistola proferam. Damnauit ipsemet alibi Tertullianum, & quidem meritò, quod in monogamia prædicanda Montanum sequeretur. Quid si ea ipsa ex Tertulliano ipsemet mutuatur? Hæc enim vtriusque eadem penè verba sunt, eadem sanè per omnia sententia. *Lege sacerdotali tenetur & laicus, qui talem præbere se debet vt possit eligi in sacerdotiũ. Non enim eligitur si digamus fuerit. porrò eligũtur ex laicis sacerdotes. Ergo & laicus tenetur mandato, per quod ad sacerdotium peruenitur.* Hoc verò, (vt alia plurima omittam, id est totum penè Tertullianum repetitum) annon est omnes velle ad monogamiam cum Montano obstringere? Et sanè qui nec secundis nuptiis benedicunt, nec digamos absque pœnitentia recipiunt, non video quî possint à Catharorum errore prorsus immunes videri, vt pluribus suo loco differemus. Sed de Hieronymo plus satis, cuius sanè nimiũ multa sunt huius generis, vt & aliorum multorum, quorum nominibus parco.

Quintum.

Refut. 1.

2.

Præstiterit ergo non tam quis hoc vel illud dixerit quàm quibus rationibus id confirmetur expendere, quanquam nihil ferè citant præter illa quæ contra Tertullianum

Refutatio aliorũ argumentorum cõtra repetitas nuptias.

initio refutauimus.

Primum. Non dixit Adam, vel potius Dominus in Adamo, *Et adhærebit vxoribus*, sed *vxori suæ*:

Responſ.1. Concedo, ideóque plures ſimul vxores habere nefas eſt. Sed quorſum hæc aduerſus eos qui plures ſucceſſiuè ducunt? niſi fortè putamus cum Montano, ne morte quidem ſolui coniugij vinculum.

Secũdum. Simili ratione friuolum illud argumẽtum refellitur, *Duo erunt in carne vna, de primis nũptiis dictum eſt, non de ſecundis*.

Refut.1. Sanè de primis concedo, quum ante Adamum nullus homo extiterit. Concedo & illud, Adamum vna Eua contentum fuiſſe, quoniam nihil inuenimus in Scriptura quod contrarium doceat.

Vide.31. q. 1. ca. Deus maſculum. Sed de vnis illis dictum id fuiſſe nemo ſanæ mentis arbitrabitur, quia conſequeretur vxores ſecundas non mereri vxorum nomẽ. Quomodo igitur viduas diceret Apoſtolus, nubere in Domino?

Tertium. Illud verò vix aliqua refutatione indiget, *Primus Adam monogamus, ſecundus agamus: Qui digamiam probant, exhibeant tertiũ Adã digamum, quem ſequuntur.*

Refut.1. Nam quod ad primum Adamum attinet, vnde iſti didicerunt oportere nos illi in iſtis quæ perſonalia ſunt ſimiles fieri? In eo tamen ſanè ſimiles illi ſimus, quod non pluribus, ſed vni coniunctus fuit. Sed annõ etiam poſt priorem mortuam ducta vxor ſecunda, vna eſt? Quòd ſi quis continere mauult & poteſt, contineat ſanè, Sed an Adamus Euæ ſuperuixerit, & ita continuerit,

tinuerit, quis nos docebit, aut cur quæramus curiosiùs? Secundi autem Adami προσωμοίωσις, in hac quidem vita, posita est in Spiritus fructibus, siue mariti siue cœlibes simus, tantisper dum apparuerit quod sumus, quum similes erimus Angelis Dei. Quid quòd si ar- 3
gutari liberet, digamos censeremus potiùs quàm monogamos, patrem illum credẽtium referre? Sic enim ait Augustinus, *Prouisum fuisse hoc exemplo contra hæreticos futuros secundarum nuptiarum aduersarios.*

August. de Ciu. Dei, li. 16. ca. 34. & contra aduers. legis, libr. 1. c. 9.

Nemo, inquit Ambrosius, *cum secunda benedicitur.* Et, *Scimus coniugium semel benedici.* At ego morem istum vt & alium quo pœnitentia iniungebatur alteram vxorem successiuè ducentibus, non dubito planè iniquum pronuntiare. Annon enim vna res sunt siue primæ, siue secundæ aut sæpius in Domino repetitæ nuptiæ? Si in Domino nubit vidua, vt & virgo, quo iure recusabitur illi benedictio quæ isti tribuetur? Longè sanè rectiùs 2
& veriùs Augustinus, siue quicunque auctor est libelli de fide ad Petrum. *Si cui primo contigerit priuari coniugio, secundũ vel tertiũ iniẽs, nullum peccatum habebit.* Et sane ita est. Quis enim plus dixerit, peccatum ab Apostolo suaderi vt fiat in Domino? Quorsum igitur 3
pœnitentiæ pœnam non peccanti? Idem eôdem libello, *nuptiæ*, inquit, *non tantùm primæ diuinitus institutæ sunt & benedictæ, sed & secũdæ & tertiæ, pro eorum qui se continere non possunt infirmitate:* Cui verò benedixit Domi-

Quartum. Refutat. 1.

De fide ad Pet. cap. 5.

Ibidem cap. 42.

nus, in quo nimirum vult viduas nubere Apostolus, quo iure sacerdos benedictionem recusauerit?

Sextum. Lib.4. sentent. dist. 42. & ibi Durandus. *Sed*, inquiunt Sententiarij, *secundæ nuptiæ non sunt sacramentales, quoniam*, ait Durãdus, *quum non sint vnæ vnius, aliquem defectum sacramenti patiuntur ad plenam matrimonij Christi & Ecclesiæ significationem.*

Refutat. 1. Atqui, (vt illud ridiculum & millies refutatum commentum de Matrimonij sacramento nunc nõ attingã) quum Paulus illius spiritualis sanctorum & Christi coniunctionis velut imaginem dicit in cõiugali copula extare, quis istos docuit de primis magis quàm de secundis vel vlterius etiam successiuè progressis nuptiis hoc intelligendum, quum illic in genere de mutua coniugum inter se dilectione manifestè disseratur?

2 Annon verò vnus cum vna in secundo vel tertio vel vlteriore successiuo coniugio non minùs quàm in primo copulatur? Quadrarent igitur ista profectò in veros polygamos, id est qui plures vnà vxores simul habent, quum vna Ecclesia sit vnius Christi sponsa: aduersus istos autem de quibus nunc agimus, non item. Quid si verò obiiciam illud

Ezec. 23. Oholæ & Oholibæ repudium? quid si totius

Esaiæ 54. Oseæ 2. Ierem.3. Synagogæ diuortium, & sterilem illam multorum nunc filiorum matrem in illius repudiatæ locum ascitam? annon si minutim ista vellemus consectari, (quod tamen esset præter mentem Apostoli) dicere liceret eorum potiùs matrimonia secunda qui repu-

repudiata vxore aliam ducunt, plenam Ecclesiæ & Christi significationem habere? Totum igitur istud inane est Mataeologorum somnium.

Iam accedo ad illud quod nonnulli palmarium putant, vt votum viduitatis seruandæ stabiliant. Proferũt enim primo loco exemplum mulierum quæ ad templi vestibulum excubabant. Sed vtcunque de istis fabulentur Rabbini, & quicunque alij, nusquam ibi inuenient vllam voti mentionem.

Celebrant quoque Annæ prophetissæ exemplum: quasi verò viduas continentes vituperemus, ac non potiùs laudemus magnopere, si quidem sua viduitate rectè vtantur. Dico igitur nunc quoque continentiæ donum à nobis non minùs quàm ab vllis veteribus, si hyperbolas excipias, prædicari: ac etiã, Deo sit gratia, multo minùs inter nos tolerari quicquid continentiæ repugnat, quàm inter istos quos hodie non pudet de his rebus contra nos disserere. Sed hoc vicissim fatemur, non diuinam, non Ecclesiasticam, sed mirifica Satanæ fraude inuectam videri legem quę, voti istius specie, tot animarum myriadas in feris mancipet, vt tristissima tot seculorum experientia comprobauit.

Octauum, Luc.2.36. Refut.1. 2

Illud autem est velut vltimum eorum perfugium quòd eas viduas reprehendat Apostolus, quæ fidem primam irritam fecerunt. En enim, inquiunt, fidei, id est promissionis datæ siue voti fit mentio, & quidem inuiola-

Nonum, 1.Tim.5.12. Refutat.1.

bilis. Atqui primùm omnium hoc illis considerandum erat, non agi hoc loco de quibusuis viduis, ſed de iis demum quæ ad certum illud collegium erant allectæ, quod apparet ex verbo καταλέγεσθαι. Iſti verò, vt paulò antè oſtendimus, ſic loquuntur de ſecundis nuptiis, vt peccatum quidem non eſſe verbo fateantur, re negent, quum renubentes omnes pœnitentiæ pœna multent. Sed veniamus ad primam iſtam fidem. Eam verò etiam
2 ſi concederemus ita vt iſti volunt accipiendam, quorſum hoc ad illorum viduas, quæ nuſquam ſunt? Collegij enim illius viduarum apud ipſos ne veſtigium quidem aliquod nunc videas. Et quod ad me attinet, vt fuerit aliquis eorum vſus primis illis temporibus, tamen exiſtimo magnam cauſam nō eſſe cur de illis inſtaurandis magnopere laboremus. Itaque inutilis videri poſſet hæc quæſtio, niſi votiuæ iſtius continentiæ neceſſitatem nobis propoſitum eſſet oſtendere nullo prorſus verbo Dei neque præcepto neque exem-
3 plo confirmari. Dico igitur Fidei nomine nihil eſſe prorſus quod nos cogat aliud quàm pactum & ſimplicem promiſſionem Eccleſiæ factam intelligere. Quænam autem illa erat? ea nimirum quæ miniſteriū iſtud reſpiciebat, quo ſanè defungi non poterant quæ ad nuptias redirent. Pollicebantur ergo ſe conſtanter operam ſuam nauaturas Eccleſiæ, nec ab eis exigebatur votū quo conſcientias obſtringerent, coram Deo, ſed ſimplex polliciti-

licitatio suæ fortiter & fideliter tuendæ vocationis. In istis autem tum exigendis tum præstandis pollicitationibus quum experientia ostendisset grauiter peccari, hãc normam adhibuit Apostolus, vt nulla nisi sexagenaria deligeretur, cuius ordinationis grauissimas rationes affert: nẽpe quòd iuniores ad luxum & delicias subinde prolapsæ, post varia offendicula, tandem apertè leuitatem suã proderent, deserto contra fidem datam munere, ad secundas nuptias transeuntes, adeò quidem vt nonnullæ quoque interdum à Christo ipso deficerent. Sic ergo isti incommodo prospici voluit Apostolus. quam regulam si posteritas esset sequuta, præter quàm quòd infinitis offendiculis obuiam itum esset, superstitiosum istud perpetuæ viduitatis votum, quod tandem etiam meritorium euasit, & repetitarum nuptiarum turpissimam vituperationem peperit, Ecclesiam non inuasisset. Scio tamen aliter quoque, & commodè quidem explicari primæ fidei vocabulũ. Sed quid mihi maximè accommodatum videatur, illud dixi, nempe nihil aliud quàm simplicem pollicitationem Ecclesiæ factam minimè tamen temerè violandam ita significari, sed quæ à solis diaconissis & quidem sexagenariis ex æquo & bono, non sanctimoniæ alicuius nedũ meriti, sed ministerij ipsiꝰ causa quod obire nuptæ nõ possent, exigeretur. Verùm hac de re rursus aliquid in tractatu de diuortiis, Deo fauente, dicemus. Nunc autem

ad eam digamiam accedamus, quæ Clero interdicitur.

Digamis non rectè interdici sacrũ ministeriũ.

Digamos, id est, (vt ij interpretantur contra quos nunc disputamus) eos qui plures successiuè vxores, vel etiam vnam, sed eam viduam, duxerunt, adeò iam olim plerique censuerunt indignos esse sacro ministerio, vt eos non modò à sacris ordinibus, putà episcopatu, presbyteratu, diaconatu, ac subdiaconatu, sed etiam ab ipso clero semel excluserint, adeò quidem vt reluctante frustrà Hieronymo, alioqui infensissimo, quoties libuit, nuptiarum hoste, eum quidem admittant qui ante baptisma fuerit quantumlibet scortatus, digamus autem non item. Sit autem hoc quanlibet vetustum, nihilominus tamen iniquissimum esse nec in Ecclesia tolerabile affirmo. Nec enim ea vis est vetustatis, vt quod malum est, quia vetus est, idcirco bonum euadat. Nec est rursus quod clamitent Patribus ita insignem fieri iniuriam, & illud inane suum *Catholicum* nonnulli nobis obtrudant: Saltem enim semper id dici non potest obtinuisse, quod præter Dei verbum sensim fuisse in Ecclesiam inuectum non difficile fuerit demonstrare. Audiamus igitur quas rationes istius moris afferant. Ita enim liquebit an super verum fundamentum ædificarint aurum & argentum, an potiùs fœnum & stipulam, quæ nunc clarus ille dies Domini retexerit, & quasi per ignem consumpserit.

Hierony. Oceano.

Obiect. 1.

Respõsio

Obiect. 2.

Responsio

Iactat

Iactat quidem apertè Synodus Valentina præcepti diuini formam, sub Damaso papa, vel potiùs, vt arbitror, sub Syritio, sed quum ad rem ventum est, tum planè detegitur impostura. Nam hæc demum ex verbo Dei ab istis proferuntur. *Valentin. 1. Synod. cap. 1.* Refutatio rationum pro ministerio digamis interdicto. Prima.

Cautum fuit in Lege, (inquiunt istius legis defensores qua digami à Clero arcentur) ne Sacerdotes sæpius, id est plus quàm semel nuberent. At si requiras vbinam hoc cautum sit, nusquam sanè neque apud Mosen, neque apud Prophetas, nullo denique sacræ Scripturæ libro inuenias. Ac Tertullianum quidem à paracleto Montani fascinatum istud quoque somniasse non adeò mirandum fuerit. Tertulliani verò vestigia postea sequutos fuisse Syritium & Innocentium primum, homines, vt eorum epistolæ palàm faciunt, blasphemos & insigniter impudentes, quis iure miretur, quũ nihil illos puduerit? Quosdã autẽ summę alioqui tũ eruditionis tũ probitatis viros quis nõ miretur & ingemiscat in re pręsertim tãti momẽti, nõ saltẽ sacros codices (quos quotidie versabãt) inspexisse, vt scirẽt verè illud an falsò citaretur? Sed illa tunc fuit nimirũ mẽdacis spiritus efficacia: & Christianę Ecclesię fatalis calamitas. Hieronymus præ cæteris qua ratione possit excusari certè nõ video, vt qui in Epistola ad Oceanũ. quocũque illã tẽpore scripserit (tam sanè rectiùs multò de nuptiis sentiẽs quàm quũ in Iouinianum declamaret) manifestè dicat ipsis e- Refut.

tiam sacerdotibus sub lege potuisse polygamiæ, id est, plurium simul vxorum habendarum licentiam. Quod si verum est, quis alterum digamiæ omnibus cõcessæ genus illis interdictum censeat? Et tamen idem ipse ex Tertulliano illud repetit, causæ suæ seruiens.

Secunda. Leuit. 2. Proferunt secundo loco legẽ illam quondam Mosi traditã, qua iubetur sacerdos, nec viduam, nec meretricem, nec prophanatam, nec ab alio eiectam, sed virginem, eámque ex populis suis accipere. quæ lex etiam ab Ezechiele repetitur. Eum autem locum quem vereor vt multi interpretes nondũ satis commodè exposuerint, placet explicare, priusquã ostendam quantopere ab iis torqueatur, aduersus quos nunc est nobis agendum. Sic enim ferè solet accipi acsi toti tribui Leui hoc esset præscriptum, quod tamen est præter Legislatoris mentem, vt qui de solis Aaronis posteris expressè disserat priore loco, vbi de non ducenda vel meretrice vel prophanata vel eiectitia cauetur. Quod autem additur de vidua non ducenda, sed virginene ad omnes quidem sacerdotes, sed ad solum Pontificem Maximum pertinere partim liquet manifestè ex Mose qui disertè hoc habet, partim ex Ezechiele qui solos filios Zadoc, non autem omnes filios Aaron nominat. Additur autem apud Ezechielem exceptio, ad Pontificiam quoque familiam, vt videtur, pertinens, nempe vt viduam quoque ducere liceat, sed ex sacerdote. Obsecro verò

Ezech. 44. Refutat. 1.

quorsum

quorſum hæc ad digamos ſiue viduarum maritos ab omni ſacro miniſterio prohibendos? Quia, inquiunt, ſi hoc fuit obſeruatum in iis qui tum miniſtrabant altari, multò magis id requirendum eſt ab iis qui nunc multo dignius miniſterium exercent. Atqui nulla prorſus hîc mentio de nuptiis non repetendis, vel non repetitis. Imò, vt paulò antè diximus, cenſet ipſe Hieronymus ſacerdotibus Hierony. Oceano. quoque conceſſum fuiſſe plures ſimul vxores habere, nedum vt ſi plures ſucceſſiuè vxores duxiſſent, ex ſacerdotum numero expungerentur. Deinde viduarum coniugium vni Pontifici maximo interdicebatur. Itaque etiam ſi iſtis daremus ipſorum Clerum tribui Leui ſucceſſiſſe, & illa lege nunc quoque Eccleſiam teneri, hoc tamen nihil prorſus illos in hac cauſa ſubleuarit. Sed neutrum ſanè illis concedimus. Nam quod ad ipſorum Clerum attinet, quæ tandem luci conuenientia cum tenebris? Legem verò Leuiticam præterquam quòd abrogatam conſtat, ſi rurſum iſti in vſum reuocandam cenſent, cur illam reſtringunt tum in diaconis, quos eſſe volũt alios Leuitas, tum in Epiſcopis & Presbyteris, quos antiquis ſacerdotibus comparant? An quod purius & ſpiritualius quiddam ſit Euangelicum miniſterium? Atqui vt cultus Leuiticus præ hoc noſtro carnalis fuerit, nihil hoc tamen ad rem, nihil oſtenderint labem aliquam vel primis vel repetitis, ſiue cũ virgine ſiue cum vidua nuptiis contrahi, quæ

puritati ſacerdotij officiat: quod nunquam ſanè oſtendent, quum clamat Apoſtolus honoratas eſſe in omnibus nuptias, & thorum impollutum.

Tertia. Cur ergo, inquies, virginem, non autem viduam, aut meretricem, aut ab alio repudiatam, ducere poterat Pontifex Maximus? Reſpondeo rurſum nihil hoc ad repetitas nuptias pertinere, quum hac lege non vetetur Pontifex Maximus ſæpius coniugium con-

Refutat. 1.

2 trahere, modò virginem ſemper accipiat. Itē, ne coniugium quidem ſacerdotibus cum vidua ſic prohiberi, ſi modò ſit ex alio ſacerdote vidua: quod quum ita ſit, dico rurſum morem iſtum, quo tum digami tum viduarum mariti (ſic enim hos ab illis multi etiam recentiores canones diſtinguunt) à clero arceantur, nullo iure diuino niti, ac proinde iſtud interdictum Apoſtolicæ ipſi doctrinæ

3 ex diametro repugnare. Sed ad rem. Cur virginem ducere iubetur Pontifex Maximus, tres cauſæ à Philone afferuntur. Vna, vt ſacrum ſemen aruo intacto exciperetur; altera, ne huius natales cum aliis familiis miſcerentur; tertia, vt facilius ſacerdotum moribus accommodaretur. Ergo nullam ex his cauſis probo. Nam quod ad primam attinet illam non valere vel ex eo apparet quòd licebat etiam ſacerdotibus extra Pontificem Maximum viduam ex alio ſacerdote ducere. Secunda verò falſa etiam eſt, quum expreſſè dicat Moſes licuiſſe Pōtifici Maximo virginem

Philo libro de Monarchia.

ducere

ducere *de populis suis*, id est: vt interpretatur Ezechiel, de semine domus Israel, quod alioqui aliis tribubus non licebat, nec confunderentur singularum tribuum hæreditates: vnde etiam factum, vt Elisabeth & sacerdotis vxor & Mariæ cognata esset. Illud verò tertium prorsus commentitium est, nec refutatione indiget. Vera autem causa hæc est procul dubio, quod Pontifex Maximus venturi Christi & spiritualium Ecclesiæ cum Christo nuptiarum peculiaris typus esset. Vmbras autem istas omnes iã desiisse, quum corpus ipsum obtineamus, ac proinde manifestè Iudaizare qui hæc & alia eiusmodi in vsum reuocant, quis ignorat? At enim, excipiet aliquis, Paulus hoc ipsum in nostris quoq. matrimoniis significari dicit. Imò verò si diligenter Paulum inspicias, comperias istud *μυστήριον* (quod nomen vetus Latinus interpres solet Sacramentum interpretari) non in coniugiis nostris, sed in Christi & Ecclesiæ cóputatione merè arcana statuere. Sed ita esto. Si tamen hoc ad solas virginũ nuptias retuleris, non modò perperam idcirco feceris, quòd hæc similitudo in eo posita sit quod quibusuis coniugis cõmune est, nẽpe quòd duo fiant vna caro: sed ideo etiã, quòd illud quoque Apostoli, *Viri, diligite vxores vestras* (quò tota hæc sententia refertur) res ipsa clamet omnibus sine exceptione maritis præcipi. Deinde ne hanc quidem analogiã esse subtiliùs indagãdam, vt singula singulis respõdeant, vel il-

Obiect.

Respons.

lud manifestè declarat, quod de repudiata & alteri nupta, & nihilominùs iterum contra
Ierem.3.1. legem recipienda dicit apud Ieremiam Dominus. Ac de virgine quidem & vidua hactenus.
Refut.4. Quòd autem ad prophanas, id est (vt interpretatur Philo) infamibus parẽtibus prognatas & ad meretrices attinet, nemo non videt ideo eiusmodi mulierum coniugium sacerdotibus fuisse sub lege interdictum, ne quod earum probrum ad illos vsque redundaret. Quod si quis roget an hanc quoque legis partem abolitam fuisse existimem, respondeo, quum hæc ratio nunc quoque valeat, aliter de istis, id est de probrosis mulieribus statuendum quàm de virgine aut vidua: idque non quod olim ita fuerit cautum in sacerdotio Leuitico (quod iam abrogatum est) sed quoniam res ipsa clamat fieri vix posse quin si eiusmodi probrosæ famæ mulieres ducantur, aliquid detrahatur ministerij dignitati, cuius quanta sit habendi ratio vel il-
Tit.1.7. lud declarat quòd Apostolus in familiã quoque Episcopi vult inquiri. Absit tamẽ vt hac in re sine exceptione probem summam illã Canonum quorumdam seueritatem: absit, inquam vt Pharisæum illum imitemur qui præ se peccatricem illam multum diligentem damnabat, ne fortè illud audiamus ex ore Domini, Publicani & meretrices præcedent vos in regnum cælorum. Matthæus certè factus est Apostolus & Euangelista ex publicano. Nostri autem Catholici, belli sanè

homines

homines sunt, & seueri scilicet Canonum obseruatores, quibus intolerabile quidem flagitium esset honestissimæ etiam matronæ, nedum cuiuspiam quantumuis pœnitentis mulieris maritum sacris initiare, infames autem omnique libidinum genere contaminatissimos non item, modò ne maritos, quum vix tamen alios, testibus ipsorum historiis, inter decem seculorum Pontifices inuenias. Postremò quod ad repudiatam attinet, quũ repudia nunquam fuerint in foro conscientiæ, vt vulgò loquuntur, probata, (adeo vt manifestè dicatur, qui sic repudiatam ducat, adulterij reus esse coram Deo) non mirum est sacerdotibus, quos oportuit honestate vitæ cæteris prælucere, interdictas repudiatæ nuptias, quod in cæteris nõnisi ob duritiem cordis, ciuilibus legibus tolerabatur.

Profert etiam Hieronymus quod ait institutum quoque fuisse in Lege, nempe vt maritatæ filiæ sacerdotum, si viduæ fierent, vescerentur sacerdotalibus cibis: sin autem alios viros accepissent, alienæ fierent à patre & sacrificiis, & inter externas deputarentur. Atqui ne hoc quidem satis bona fide citat ille, siue memoria fretus, siue, vt alibi nimium sæpe factitat, causæ suæ seruiens. Nec enim aliud ibi constituit Moses, quàm vt filia sacerdoti, quæ extra tribum suam enupserit, extranea censeatur, ac proinde vesci oblationibus non possit: quia nimirum in extranei familiam transierat, aliis autem quàm sacerdotibus non licebat sacris cibis vesci.

Quarta Hieron. ad Geronctiam.

Refut.1.

Leuit.22.13.

Quòd si fuisset repudiata, aut defuncto marito, absque liberis relicta (nam alioqui mansisset adhuc in extranea familia) tũ ei ad suos reuertenti licebat rursum, vt ante nuptias, apud patrem satis vesci: in cuius videlicet familia rursus censeretur. Nulla autem apud Mosen vel primarum vel secundarum nuptiarum mentio.

Quinta. 1. Tim. 3. 2 & Tit. 1. 6. Citãt denique illud Pauli de Episcopis & Diaconis, *Vnius vxoris virum*, qui locus triplici modo torquetur. Allegoriã enim illam, quæ vxoris nomine Ecclesiam intelligit, vt ab ipsomet Hieronymo refutatam omitto. Placet ergo quibusdam istud de eo accipere qui fuerit, non autem qui sit maritus. *Vnius vxoris virum*, inquit Hieronymus, id est, *qui vnam vxorem habuerit, non habeat.* Nec illud Ambrosij dissimile est, *Habentem filios dixit Apostolus, non facietem.* Sed huic deprauationi opponenda est simplex veritas, quã cõfirmauit Nicæna Synodus in Paphnutij sententiã transiẽs: vbi etiam lex illa NOVA vocatur, qua volebãt nõnulli statuere, vt sacris initiati à cõiugibus suis abstinerent. Itaque ne altera quidẽ absurda interpretatio admitti potest, quantumuis magnis authoribus (sed in hac re quidem planè tum à verbo Dei, tum ab antiquæ Ecclesiæ iudicio aberrantibus) citatur: quæ videlicet hoc dictum Apostoli interpretatur de iis qui vxores quidẽ habeant, sed à quibus ex mutuo cõsensu abstineãt, cuiusmodi vota prorsus fuisse vetustæ Ecclesiæ inco-

Hiero. lib. 1. aduersus Iouinian.

Ambros. epist. 82. Refutat. 1.

incognita ſuo loco declarauimus. Nec ſanè in hoc excuſari poteſt Epiphanius (quod tāti viri pace dixerim) quū audet etiā Canonum authoritatem prætexere, quos tamē non edit. Quos enim edidiſſet, qui Nicenæ & Gāgrenſi Synodo manifeſtè hac in re contradicit? Ita verò ſcripſiſſe Epiphanium nemo mirabitur, qui obſeruarit Ambroſium auſum etiam eſſe ſcribere, Patres in Nicæno Cōcilio addidiſſe, Clericum quenquam eſſe non debere, qui ſecunda coniugia ſortitus ſit, in quo ſanè eſt periculosè hallucinatus: niſi de iis hoc accipiat qui duas ſimul vxores habeāt. Itaq. multò rectiùs poſtea ſynodus ſexta vniuerſalis ecclesiā Romanam coarguens, illam obiurgat, quòd iſtam continentiæ legē obtruderet ἐν τάξει κανόνος, id eſt, vice Canonis, & tanquā Canonē: quod ſanè falſum erat vt planè mirer Eſpenſæum ex illis ipſis ſynodi ſextæ verbis, quibus Romanæ eccleſiæ tyrannis & impoſtura coarguitur, aliquam eius excuſandæ occaſionem arripere potuiſſe. Tertia denique huius loci deprauatio eorum eſt, qui vnam vxorem accipiunt pro prima, quaſi qui plures ſucceſsiuè duxit, ab Epiſcopatu arceatur, quam ſententiam ſequutus quidem videtur Chryſoſtomus in Epiſtola ad Titum, ſed in altero Epiſtolæ ad Timotheum loco, de Polygamiæ Iudaicæ prohibitione, rectè accipit: quam interpretationem amplectitur, quoque Theodoretus, non nihil tamen fermenti de voto admiſcens. Quum autem ma-

Ambroſ. epiſtola ad Vercellenſes. 8.

3

Synodi in Trullo canon. 12.

Eſpenſ. lib. de contin. primo ca. 4.

nifesta sint Apostoli verba, quid attinet no-
5 dum in scirpo quærere? Cur non enim potiùs πρώτης quā μιᾶς scripsisset Apostolus? & quæ tandem in secundis successiuis nuptiis labes inest vel macula, quæ quempiam Episcopatu indignum reddat? Rationes tamen, quas hîc nonnulli prætexunt, mox etiam ex-
6 pendemus. Nunc hoc dico, planum & penitus perspicuum esse quod scribit Apostolus, quum qui secundam aut tertiam, & sic deinceps, vxorē duxit, modò ne plures simul habeat, tam sit vnius vxoris vir, quàm cui necesse non fuit prima mortua aliam ducere. Et ita etiā sentire puriores scholasticos coegit ipsa veritas, vt mox ostendemus.

Obiect. 1. Expendamus autem etiam quæ ab istis opponuntur. Primùm quærunt cur illud verbum OPORTET vsurparit Apostolus, quū ex eo videatur consequi (si quidem hunc locum ita vt diximus interpretemur) non posse alios quàm maritos episcopari. Respondeo

Respons. 1. non solui hunc nodum etiam si in istorum sententiam transeamus, qui de alio genere digamorum hæc intelligunt. Verum est autem quod à nostris quoque non semel responsum est spectasse Apostolum quod consuetudo illorum puriorum temporum ferebat, nempe vt qui adoleuerant, mariti essent, ac proinde de vnica vxore & honestate familiæ nō alia formula, quàm de reliquis virtutibus statuisse: quum tamen certum sit nec ἀγάμους verè continētes, neque ἀτέκνους propterea excludi. Obiiciunt

Obiiciunt præterea eiusdem Apostoli alterum locum, in quo iubet non aliam deligi viduam quàm quæ vnius viri vxor fuerit: quæ verba ad illam polygamiam trahi non possunt, quum nullis vnquam legibus licuerit fœminis plures simul maritos habere. Hoc ego verò ita esse fateor: sed consequi tamen nego, quin vtrobique eadem digamiæ species (quanuis nō per omnia similis) prohiberi intelligatur, atque adeò quin eadem interpretatione locus vterque exponatur. Vult enim Apostolus non eligi episcopum nisi qui vnica muliere, & quidem vxore, sit contentus: vult quoque non referri in viduarum album viduam nisi quæ vno viro & quidem marito, sit vsa. His autem verbis à sacro ministerio non alios arceri dico quàm primùm quidem turpis & flagitiosæ vitæ tū viros tum mulieres: deinde etiam διγάμους, id est, tum qui plures simul vxores haberent, tum quæ pluribus simul maritis vsæ essent. Hoc autem posterius ne cui mirum videatur, sciendum digamiæ quoddam genus fuisse tum viris tum mulieribus commune, quum videlicet illi quidem, repudiatis aliam ob causam quàm ob adulterium vxoribus, alias illis superstitibus ducebant: istæ verò vicissim temerè discedentes à suis maritis, ad alias nuptias transibant. Hinc illa vetus lex Mosis, ne sacerdoti liceret meretricem aut repudiatam ducere, de qua paulò antè diximus. Hinc & illud Pauli, Vxor à viro ne discedito: quòd si discesserit, maneat innupta, aut viro recōciliator: & vir vxorem ne

Obiect. 2. Tit. 1. 6.

Respons. 1

dimittito. Fuisse autem ipsis etiam mulieribus hoc flagitium minimè ne Romæ quidem nedum in Græcia insuetum, vel ipse Iuuenalis hoc peruulgato versiculo testatur.

-sic fient octo mariti
Quinque per autumnos.

Sed de his hactenus.

Veterum Canonum in quibus de digamis agitur, cōparatio cū Dei verbo

Hæc sunt igitur quæ pro tuendo illo suo interdicto citare vel potiùs manifestè detorquere ex Propheticis & Apostolicis scriptis iam olim consueuerunt. quo fundamento quū destituātur, causa fortasse nō erat cur vlterius progrederemur. Placet tamē tū veteres ea de re Canonas, tū veterum quorundā Patrum argumenta expendere, ne temerè videamur ab iis, quos falsò nōnulli Catholicæ Ecclesiæ nomine exornant, dissentire. Sic igitur habet Canon Apostolicus, vt vocant, 17,

Apost. canon 17.

Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. Id est,

Qui duplici coniugio post baptismū fuerit implicitus, aut pellicem possederit, non potest esse episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut prorsus ex sacerdotali catalogo.

Apost. Canon. 18.

Et decimus octauus, Ὁ χήραν λαβών, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τὴν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. Id est,

Qui viduam acceperit aut repudiatā, aut meretricem, vel ancillam, vel scenicā, non potest esse episco-

episcopus, aut presbyter, aut prorsus ex sacerdotali catalogo.

Libet autẽ etiã subiicere hæc eadẽ, sed paulò pleniùs scripta, ex illo libro quẽ & Græcè & Latinè nũc ediderũt Clemẽti episcopo Romano inscriptũ, cui titulũ fecerunt, Διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον καὶ διάκονον εἴπομεν μονογάμους καθίστασθαι, κἂν ζῶσιν αὐτῶν αἱ γαμεταί, κἂν τεθνᾶσι. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτοῖς μετὰ χειροτονίαν ἀγάμοις οὖσιν ἔτι, ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι, ἢ γεγαμηκόσιν, ἑτέραις συμπλέκεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι ᾗ ἔχοντες ἦλθον ἐπὶ τὴν χειροτονίαν. ὑπηρέτας δὲ καὶ ψαλμῳδοὺς, καὶ ἀναγνώστας καὶ πυλωρὰς, καὶ αὐτοὺς μονογάμους εἶναι κελεύομεν. εἰ δὲ πρὸ γάμου εἰς κλῆρον παρέλθωσιν, ἐπιτρέπομεν αὐτοῖς γαμεῖν εἴγε πρὸς τοῦτο πρόθεσιν ἔχουσιν, ἵνα μὴ ἁμαρτήσαντες κολάσεως τύχωσιν. οὐδενὶ δὲ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κελεύομεν ἢ ἑταίραν, ἢ χήραν καὶ ἐκβεβλημένην λαμβάνειν, ὡς καὶ ὁ νόμος λέγει. Id est, Clem. lib. 6. con. 17.

Episcopum & presbyterum & diaconũ dicimus vnius vxoris viros debere constitui, siue viuant eorum vxores, siue mortuæ fuerint: nõ licere autem ipsis, si post ordinationem coniugij expertes fuerint, ampliùs ad nuptias deuenire: vel si mariti fuerint, cũ aliis iũgi, sed ea contentos esse quã habentes ad ordinationẽ peruenerũt. Ministros autẽ & Cantores, & Lectores, & Ianitores, iubemus quoque vnius vxoris viros esse. Quòd si antequã matrimonio iũgerentur in clerũ promoti sint, cõcedimus eis vt vxores ducant, ne si peccarint, pœnas luãt. Iubemus verò vt nulli ex clero liceat vel meretricem, vel seruã, vel viduam

& repudiatam accipere, ſicut & lex ipſa dicit.

Clem. lib. 3. can. 2.

Nõ omittẽda quoq; alia ex eodẽ libro διαταγή, quæ ſic habet, Αἱ δὲ νεώτεραι χῆραι εἰς χηρικὸν μὲν μὴ ἐντασσέσθωσαν, μήποτε προφάσει τοῦ μὴ δύνασθαι κρατεῖν τῆς ἀκμῆς, ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι, ἐν πράγματι γένωνται. ἐπικουρείσθωσαν δὲ καὶ βοηθείσθωσαν ἵνα μὴ προφάσει τοῦ λείπεσθαι, ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι, ἐν πράγματι ἀπρεπεῖ ἐνεχεθῶσι, Καὶ τοῦτο γὰρ εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γινομένη, δικαία, ὡς ἂν κατὰ γνώμην θεοῦ ὑπάρχουσα. διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν, παράνομον, οὐ διὰ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψεῦδος· τριγαμία δὲ ἀκρασίας σημεῖον. τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν, προφανὴς πορνεία καὶ ἀσέλγεια ἀναμφίβολος. ὁ γὰρ θεὸς μίαν γυναῖκα ἑνὶ ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ. ἔσονται γὰρ οἱ δύω εἰς σάρκα μίαν· νεωτέραις δὲ μετὰ τὴν τοῦ πρώτου τελευτὴν συγκεχωρήσθω καὶ ὁ δεύτερος, ἵνα μὴ εἰς κρίμα τοῦ διαβόλου ἐμπέσωσι, καὶ παγίδας πολλὰς, καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους, καὶ ἐπιζημίους ψυχαῖς. αἵτινες κόλασιν προξενοῦσι μᾶλλον ἢ ἄνεσιν. Id eſt,

εἰς τὸ χηρικόν. pro quo malè Bouius vidualem ſtatum. Idem pro λείπεσθαι perperam legit λύπεσθαι.

Viduæ iuniores(nimirum annis ſexaginta, vt paulò antè dictum fuerat) *viduarum" collegio ne accenſentor, ne eo obtentu quòd ætatis vigorẽ coercere non poßint, ad ſecundas nuptias prolapſæ, negotium faceſſant. Subueniatur tamen illis & neceßaria ſuppeditentur, ne ſe" deſeri prætexentes, & ad repetitum coniugium deuenientes, indecorum quippiam admittant. Nam hoc quoque ſcire vos oportet, monogamiam quidẽ ritè initam, iuſtam eſſe, vtpote Dei voluntati cõgruentem, digamiam autem, poſt pollicitationem, illegitimam eſſe, non propter coniunctionem ipſam, ſed*

propter falsitatem. Trigamia verò est incõtinẽtiæ signum. Quod verò vltra trigamiã est, manifesta est scortatio, & certa lasciuia. Deus enim vnicã mulierem vnico viro adiunxit. Erunt.n. inquit, *duo in carne vna. Iunioribus autẽ post primi mariti obitũ conceditur præterea secundus, ne in iudicium diaboli, & laqueos multos incidant, & cupiditates amentes ac animis damnosas, ex quibus pœna potiùs sequatur, quàm voluptas concilietur.*

His verò antequàm sigillatim respõdeam, primùm dico iam olim esse de istorum Canonum numero & authoritate dubitatũ: nec posse negari ab Apostolis editos non esse, quum (vt alia omittam) quorundam decisiones contineant, de quibus nunquam aliquot post seculis tam acriter in Ecclesia certatum esset, ac etiam aliter postea statutum, si tum isti Canones vel editi, vel certè recepti ab Ecclesiis fuissent. Huius autem rei Canon etiam iste 17. certum nobis testimonium prębet. Cur .n. ista particula, μετὰ τὸ βάπτισμα, addita est, nisi vt significetur in isto interdicto non censeri, qui ante Baptismum plures vxores habuerint? Hoc verò si Apostoli tam perspicuè deciderant, cur hoc taceret Hieronymus hanc sententiam tot argumentis communiens, & quî postea transitum potiùs esset in contrariam Ambrosij & Augustini sententiam? ac ne id quidem satis rectè, vt arbitror. Mihi verò maximè probabilis videtur eorum opinio, qui coniiciunt aliquanto pòst

Ad Canonas Apostolicos in genere.

Hieròn. ad Oceanum tom. 2.

Apoſtolorum tempora, ſiue à Clemente, ſiue ab alio quopiam, eius quæ tū vigeret Eccleſiaſticæ politiæ regulas aliquot colligi cœpiſſe, quarum poſtea paulatim auctus fuerit numerus: ſed priuatum fuiſſe hoc ſcriptum, nec publicæ vllius auctoritatis, donec paulatim obtinuit vt publicè legeretur, quoniam vtile Eccleſiæ compendium iſtiuſmodi videbatur. Apoſtolicos autē fuiſſe iſtiuſmodi Canonas vocatos, veriſimile eſt, non vt ab ipſis Apoſtolis editos (fuiſſet enim primis illis temporibus nimium craſſum hoc mendacium) ſed quòd in Eccleſiis quas Apoſtolicas vocabant, antiquitate videlicet ac proinde auctoritate primas, obtinerent. Sed ipſas etiā Apoſtolicas Eccleſias nimium facile in ipſa quoque doctrina, nedum in ritibus, fuiſſe deprauatas, quis auſit inficiari, quum id ita futurum Apoſtolus ipſe non modò prædixerit, ſed etiam ſuo ipſius ſeculo in Galaticis præſertim & Achaicis Eccleſiis ſit expertus? Illas porrò διαταγὰς ita etiam conſarcinatas, vt illi Canones videri poſſint quædam eſſe iſtarum epitomæ, Clementi neſcio cui ſeſe Romanum tum Epiſcopum tum ciuem admodum ambitiosè vocanti attributas, mirarer hoc ſeculo inueniri poſſe qui defendere auderēt, niſi res ipſa oſtenderet nihil nūc homines pudere. Nam certè iis ſcatent vaniſſimis mendaciis, ita etiā inter ſe repugnantia quædam continent, denique ita poſſunt & ex Apoſtolicis ſcriptis, & ex hiſtoria Eccleſiaſtica

refelli,

refelli, vt nulla iusta ratione defendi posse mihi quidem videantur, sicut aliquãdo fortasse pleniùs propria de his rebus tractatione demonstrabo. Posset igitur vno verbo res tota trãsigi, si exciperem non satis idoneos testes ab aduersariis proferri. Sed ne quis à nobis quæsitum subterfugium arbitretur, agè sigillatim etiam respondeamus.

Canone 17. prohibentur numero Sacerdotum, id est, eorũ qui publico in Ecclesia munere sacro funguntur, adscribi qui post Baptismum duplici coniugio fuerint impliciti. Rectè hoc quidem, & ex Apostoli sententia, id est, expresso Dei verbo. Nego enim de aliis quàm veris & propriis sic appellatis bimaritis intelligi, de iis nimirum qui, vt tunc tempora ferebant, plures simul vxores haberent, siue vna temerè repudiata, aliam ea superstite ducebant. Id autem ita esse (quanuis alia postea expositio obtinuerit) vel illud ostendit quod de pellice subiicitur; nimirum ne quis quod de duplici cõiugio dictũ erat, eluderet, si se pellicem duntaxat diceret suæ legitimæ coniugi adiũxisse. Nec enim παλλακὴ propriè quanuis concubinam declarat, sed eam demũ quæ iustæ vxori sit adiuncta. Ad Cano. 17.

In altero Canone dico pro ἢ ἐκβεβλημένην, legendum esse ἢ ἐκβεβλημένην: ídque non tantùm illius Clementis (quicunque tandem sit) auctoritate, verùm etiam ipsius Gratiani testimonio euinco, ita videlicet vt significetur hoc interdicto non quasuis viduas intelligi, Ad Can. Apost. 18. 54. Distin. Si quis viduam.

ſed eas demum quæ miſſo à marito repudio viduæ haberentur. Sic enim Ariſtophanes Græcus grammaticus χήρας definit, non modò quæ mariti morte vxores eſſe deſiiſſent, verùm etiã τὰς μετὰ γάμου διάλυσιν μηδενὶ συ-

1. Tim. 5. 5. νοικούσας: quò fortaſſis alluſit Apoſtolus quũ τὰς ὄντως χήρας καὶ μεμονωμένας deſcriberet. Eſt autem hoc interdictum expreſsè quoque & ab ipſo Chriſto & ab Apoſtolis traditæ doctrinæ prorſus conſentaneum, quum diſertè dicat Dominus eum eſſe adulterij auctorem qui ab alio (excepta videlicet adulterij cauſa) repudiatam ducat, quæ corruptela paſſim tũc regnabat: & præcipiat ex Domini Spiritu Apoſtolus, vt iſtę deſertrices aut viris reconcilientur, aut innuptæ permaneant. Nõ igno-

Leuit. 21. 7. ro tamen apud Moſen viduæ nomen virgini opponi, & à repudiata manifeſtè diſtingui. Sed quid ſi probabile eſt, iſtius Canonis auctores ſiue ex Apoſtolicarum Eccleſiarum more, ſiue ex ſuo ſenſu illum ſcripſerint, hîc quoque Moſis legem ita oportuit relaxaſſe,

Canon. Apoſt. 21. & 76. ſicut & alibi in iiſdem Canonibus ritè factũ eſt? Alioqui, ſi iſta exigere ad Apoſtolicorum ſcriptorum regulam non licet, ſequamur ſanè illud Apoſtolicum mandatum. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema eſto.

Ad Cano. Clem. priorem. In illo verò priore Clemẽtis Canone, qui eſt illius vtriuſque veluti commentarius, illa tanquam Apoſtolica recipimus, quòd monogami ſoli admittãtur, ſiue prius mortuæ, ſiue adhuc

adhuc ſuperſtites fuerint vxores, quod Romani Papæ ſiue Antichriſti poſtea vt impium damnarunt, adeò vt ad damnandum hunc Clementem, cui ſe ſucceſſiſſe quoties libet glorientur, non aliis quàm ipſiſmet iudicibus egeamus. Item quod maritis ordinatis alteras nuptias interdicit, quum nulli Chriſtiano, nedum Eccleſiaſtico munere fungẽti cuipiam fas ſit plures vxores ſimul habere: & iſtud quoque probo, quod turpium mulierum coniugio implicitos à ſacris functionibus prohibet, ne videlicet earum dedecus in miniſteriũ ipſum redundet. Idem de repudiatis mulieribus ſtatuo, quia ſi temerè, id eſt aliam ob cauſam quàm ob adulteriũ repudiatæ ſint, reconciliationi ſtudeant, vel innuptæ maneant oportet ex Apoſtoli doctrina, qua de re tamẽ pleniùs alibi diſſeremus. Sin verò iure ſunt repudiatæ, rectè cautum eſt ne eiuſmodi turpitudo ſacri miniſterij dignitati detrahat. Οἰκέτιδος verò nomẽ, video dupliciter accipi poſſe ex Græcæ linguæ vſu: nempe vt eo nomine vel concubinã intelligamus, quæ ita honeſtiore vocabulo quaſi σύνοικος vocatur (vt etiã à Latinis cõtubernij & cõſuetudinis nomen vſurpatur) vel ſeruilis cõditionis fœminam. Illi verò interpretationi cur potiùs quàm huic aſſentiar, duo faciunt. Primũ enim lex Moſis, cuius fit in extremo Canone mentio, præter viduam, meretricem & repudiatam, adiicit etiam חללה, id eſt *profanam*, quæ videlicet non ſit publicum ſcortum, neque tamen legitimè coniuncta, ſiue vt iuſta

materfamilias, siue vt פלגש, (quã propriè Latini cõcubinã vocarũt) ac proinde profana; cuiusmodi sunt quas hodie Romanus clerus solutas amicas vocat. Deinde nisi ita interpreteris, nõ video quî possimus hunc Canonẽ vt Apostolicũ, in hac quidẽ parte admittere, nisi eã intelligas quæ absque domini cõsensu nupserit. Nã alioqui quum Onesimũ, non modò seruũ, sed etiã fugitiuum, nõ minùs horrifico nomine quàm Timotheũ ipsum dignetur, filiũ illum & fratrẽ appellans, adeóq; cũ Tychico coniungens: vix mihi probabile est illum, quòd olim seruus fuisset, excellentibus alioqui donis prẹditũ, ministerio indignum fuisse pronuntiaturũ, nedũ vt id in eo statueret qui ipse ingenuus ancillam aut libertinam duxisset: quod discrimen potiùs iuris Ciuilis Romani fuerit quàm Ecclesiastici ac verè Christiani. Iam verò quòd cœlibes ad maiora illa munera vocatos non sinit matrimoniũ contrahere, quo modo explicandum sit suprà docuimus, nempe non vt eiusmodi nuptiæ tanquam illicitæ pronuntientur, neque etiam vt aliqua in illis pollutio inesse significetur, quod postea nonnulli non rectè senserũt, sed quòd cœlibes ministri, partim vt huius vitæ negotiis minùs occupati, sicut Apostolus docet, partim vt Ecclesiam minore sumptu grauãtes, maritis anteponerẽtur. Quòd autẽ legẽ Mosis citat quasi adhuc illa teneamur aut sic intelligendũ est vt paulò antè diximus aut vt Iudaicum fermentum potiùs repudiandum,

nedum

nedum vt tāquam Apostolicum recipiatur.

Superest aliud Caput ex eodem libro à nobis descriptum, cuius prior pars de viduis iunioribus non allegendis, non potest non vt Apostolica probari, quum ex Apostolo sit manifestè desumpta. Sed ne illud quidē improbo, quòd repetitū connubiū non sine pollicitationis (id est ἐπαγγελίας, nō autem εὐχῆς, id est voti) violatione contractum, πρᾶγμα ἀπρεπὲς καὶ παράνομον, id est rem indecorā & illegitimam, appellat: quatenus videlicet violabatur fides siue promissio illa qua sese nō ad cœlibatum, sed ad Ecclesiæ ministerium constanter obeundum adstringebant. Id autē ita esse verba ipsa ostendūt: NON, inquit, PROPTER CONIVNCTIONEM IPSAM, SED PROPTER FALSITATEM, id est, nō quia nupserint, sed quia nubendo transgrediuntur quod pollicitæ fuerant, se videlicet Ecclesiæ ministraturas. Nec enim temerè est quòd quæuis viduæ nō recipiebantur, sed eæ demum quas esset probabile in ministerio perseueraturas, ac proinde côntinentiæ dono præditas. Esset autem proculdubio ipsa matrimonij coniunctio damnanda, est (vt postea perperam de his rebus iudicatum est ab hominibus falsa voti opinione fascinatis) coniugium ipsum necessariò dirimendum, si quod tunc iustum votum seruandæ viduitatis extitisset. Quid si verò quispiam excipiat tacitè saltem exactam fuisse tuendæ viduitatis fidem, quum id promitteretur quod

Ad Clem. Canon. posteriorem.

non nisi seruata viduitate præstari posset? Fatebor quidem ego ita esse, quanuis inter id quòd tacitè siue ex consequenti duntaxat, & quod expressè directéque promittitur, magnum sit discrimen: ideóque Apostolum dico vt istis vanis plerunque pollicitationibus (sicut res ipsa postea probauit) occasio præcideretur, rectè cauisse ne viduæ sexagenariis minores in sacrarum viduarum album referrentur. Earum autem quod munus fuerit, ex
Act.9. iis liquet quæ de Dorcade in Actis Apostolicis referuntur: vt eos qui ista nobis nunc ob trudunt, quasi sint ipsi veteris disciplinæ vindices, si quid frontis habent, sanè in his saltem erubescere oporteat. Sed ad rem redeo. Ista quidē in hoc Canone vt Apostolica non modò non improbamus, sed etiam ab aduersariis, (si quidem restituta volunt) Viduarum collegia, in primis exigimus. Verùm quæ sub iiciuntur quis sanæ, id est, Apostolicæ fidei homo non damnarit? *Trigamia*, inquit, *est incontinentiæ signum*. Esto. nam primæ etiam nū ptiæ hoc plerunque arguunt, quum tūc ætas maximè vigeat, & propter scortationem quo que oporteat vnamquamque suum maritum habere. Abstinere verò se à coniugio non posse (id enim est, opinor, hoc loco incontinentia) vitiū per se non est, excepta ἀταξία, quum naturalis sit illa appetitio, & continentia sit peculiare Dei donum: sed quum continere non possis, turpia facere, id demum vitiosum est, quod in eas non cadit quæ quoniam continere non possint, nubere malunt quàm vri,

quotiescunque id faciat. Quod autem subiici tur, cuiusmodi tandem est? *Quod vltra trigamiam est*, inquit, *manifesta est scortatio, & certa lasciuia.* Ergo quæ quarto nupserit, scortatrix fuerit? ergo quartum coniugiũ dirimendũ? Quid si quæ in ætatis flore tertium coniugem amiserit, nec continentiæ donum habeat? Istorum certè, vt paucis absoluam, non est auctor ille Spiritus qui per Apostolum nihil tale definiit, sed ille ipse Montani paracletus, qui non Tertullianum modò, verùm etiam alios deinceps plurimos miserè fefellit: ac inter cæteros Basilium quoque hæc eadem inculcantem, si modò (quod mihi probabile non est) eos Canonas edidit qui ipsius nomine quasi ad Amphilochium scripti circunferuntur, & ab aliis quoque (Græcis etiam) hoc nomine citantur. Quid plura? hunc ipsum Canonem non ita pridem concilium Florentinum sub Eugenio quarto planè aboleuit: vt Espensæus ipse obseruat. Controuersiæ autem illæ hac de re postea inter hypocritas illos Constantinopolitanos Patriarchas & aliquot Imperatores excitatæ, Cæsaribus ipsis, prout ferebat eorum leuitas, modò in hanc, modò in illam partem nutantibus, à quo spiritu ista profecta sint, satis supérque probãt, vt longiore refutatione non sit opus. Quod enim ex Dei verbo profert iste Clemens, valere non potest nisi aduersus eos qui plures simul vxores habent: vt suo loco aduersus Tertullianum hoc ipso argumento vtentem probauimus. Nam alioqui certè sentiendum

Conc. Flo. definitio. 10. in epitome. Concil. Photius. Nomocanonis tit. 13. & ibi. Balsamõ.

erit ne morte quidem diſſolui coniugij vinculum, ſi plures vxores habere, ac proinde in ordinationem Dei peccare exiſtimabimus, qui mortua vna aliam ducit. Sed quid ſi hoc etiam iſti cuicunque Clementi daremus? certè conſequeretur, digamos etiam ipſos aduerſus legẽ Dei facere. Qua fronte igitur digamos tolerat, trigamos verò dãnat, tetragamos denique in album ſcortatorum refert? *Ne*, inquit, *in diaboli iudicium & laqueos multos, & amẽtes cupiditates incidãt*. Egregia ſanè ratio, tolerare legis diuinæ tranſgreſſionem, vt diaboli laqueum effugias. Imò quum etiã tertio, nõ minùs quàm ſecundo mortuo marito, vti poſſit qui continentiæ donum non habet, quis eſt iſte Apoſtolorum ſcilicet diſcipulus, qui remedium aduerſus incontinentiam diſertis Apoſtoli verbis expreſſum, miſeris conſcientiis auſit adimere? Itaque lõgè rectiùs Hieronymus ipſe, alioqui prorſus quum libuit Montanizans, ne octogamos quidem damnare ſe teſtatur: minimè certè ita ſcripturus ſi pro ſcortatorib. habuiſſet. Quid ſi igitur iſta dicamus nõ de quibuſuis viduis, ſed de iis tantùm accipienda quæ ſacro miniſterio fungebãtur? Atque ne ita quidem poſſit iſte ſcriptor excuſari, quum ne ſecundus quidem maritus iſtis, ſalua manente ipſarum pollicitatione, cõcedi potuerit. Sed vnde ſit error iſte exortus non ita difficile eſt coniicere. Quum enim initiò gentibus ſenſim ad Chriſtum tranſeuntibus, multi in Oriẽte, ac præſertim inter Iudæos ipſos, polygam

deprehenderetur, quod si quis coegisset vxores omnes præter primam abiicere, multis fuisset pessimè consultum, quòd ea corruptela ita esset inueterata, vt vitio non duceretur: idcirco paulatim hac in re progrediendum fuit. Itaque à Paulo fuit illud in primis cautũ, vt omnis ordo Ecclesiastic⁹ ista labe careret. Quî enim potuissent polygamiam in aliis damnare, qui suo exemplo illam cõfirmassent? Ad reliquos autem quod attinet, digami post Baptisma, id est, qui vnica superstite vxore non contenti aliam superinducerẽt, primùm à benedictione, id est, publica consecratione excludebantur, adeò quidem vt presbyteris interesse istiusmodi nuptiarũ conuiuiis nefas esset. Deinde iubebãtur errorem ab Ecclesia deprecari, & certo temporis spatio à communione arcebantur. Postremò fuit hic modus constitutus huic lasciuiæ, vt cum tertia vxore vix, ac ne vix quidem, quisquam admitteretur in Ecclesiam: quadrinubus autem pro manifesto scortatore haberetur, ac proinde quartã abiicere prorsus teneretur. Hinc illa quæ & hic Clemens Basilius (vt & veteres Canones alij multi) quũ de veris digamis, id est, iisqui plures κατ' ταὐτὸν vxores habẽt rectè scripta sint, ad alios digamos nulla in re peccantes (ad eos videlicet qui plures successiuè ducũt in Domino) perperã transtulerunt. Vt autẽ ita sentiã nõ res ipsa modò penè clamãs me impellit, sed & rationes manifestæ, & eorũdem etiam Veterum authoritas. Inconti-

nentiam.n.vt paulò antè dixi,id eſt,quòd aliquis nõ habẽs continẽtię donũ,amiſſa vxore pergat vti matrimonij remedio,ſiue ſecũdò, ſiue vlterius repetiti,quis vnquã ſani iudicij homo vitio duxit? Quis verò ita inſaniiſſe Patres,imò ipſos Apoſtolos,ſi huic Clemẽti credim⁹ exiſtimarit,vt pro eo quod iubet in Domino fieri Apoſtolus,pœnitẽtiæ mulctã cuiquã irrogarint? Rectius igitur iſta multò tum Epiphanius tũ Hieronymus quàm alia multa. Sic enim ille cõtra Catharos,quãuis in eo,vt antè diximus,aberrãs quòd quæ in genere dixit Apoſtolus,ad ſolos quos vocant laicos reſtringit. Καὶ ὁ μὲν μίαν ἐσχηκὼς, ἐν ἐπαίνῳ μείζονι καὶ τιμῇ παρὰ πᾶσιν ἐκκλησιαζομένοις ἐνυπάρχει. τὸν δὲ μὴ δυνηθέντα τῇ μιᾷ ἀρκεσθῆναι τελευτησάσῃ, ἢ ἕνεκέν τινὸς προφάσεως, πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ κακῆς αἰτίας χωρισμοῦ γενομένου, συναφθέντα δευτέρᾳ γυναικὶ, ἢ γυναῖκα δευτέρῳ ἀνδρὶ, οὐκ αἰτιᾶται ὁ θεῖος λόγος, οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ζωῆς ἀποκηρύττει, ἀλλὰ διαβαστάζει διὰ τὸ ἀσθενὲς οὐχ ἵνα δύο γυναῖκας ἐπὶ τὸ αὐτὸ σχῇ ἔτι περιούσης τῆς μιᾶς, ἀλλ᾽ ἀπὸ μιᾶς ἀποσχεθεὶς δευτέρᾳ εἰ τύχοι ἐννόμως συναφθεὶς, ἐλεεῖ τοῦτον ὁ ἅγιος λόγος καὶ ἡ ἁγία θεοῦ ἐκκλησία, μάλιστα εἰ τυγχάνει ὁ τοιοῦτος τὰ ἄλλα εὐλαβὴς, καὶ κατὰ νόμον θεοῦ πολιτευόμενος. Id eſt, *Et is quidẽ qui vnam habuit magis laudatur & honoratur à toto Eccleſiæ cœtu. Eũ verò qui vna quæ defuncta fuerit cõtẽtus eſſe nõ potuerit,quíve ſeparatione vel ſcortationis,vel adulterij,vel alicuius mali criminis occaſione facta,cũ ſecũda vxore coniunctus fuerit,ſiue mulierem alteri viro adiunctam,non accuſat diuinus ſermo.*

Epiphan. in Catharos.

sermo. neque ab Ecclesia & vita exclusum denũtiat, sed tolerat ob infirmitatem: nõ vt duas simul habeat vxores, sed si ab vna seiunctus secũdæ legitimæ cõiunctus deprehendatur, eius misereatur sermo diuinus, & sancta Dei Ecclesia, præsertim si eiusmodi quispiã fuerit alioqui pius, & secundũ Dei legẽ se gesserit. Hæc igitur Epiphanius, vt quidem habetur in emendatioribus codicibus: ex quibus etsi apparet iam tum declinatum fuisse ab Apostolica sententia de matrimonij etiam repetiti puritate, tamen illud liquet, non fuisse indictam successiuè renubentibus pœnitentiam, ac proinde Canonas illos aduersus digamiam, de iis esse accipiendos qui plures κατὰ ταὐτὸν vxores haberẽt, quibus opponuntur quos Apostolus vnius vxoris viros appellat. Sed & Hieronymus ad Oceanum, sedatiore animo hac de re scribens, longiùs progreditur, vt qui apertè dicat, Apostoli de Episcopis verba de digamia propriè sic appellata intelligi. *Ex Iudæis,* inquit, *erat Apostolus: prima Christi Ecclesia de Israel reliquiis cõgregabatur. sciebat lege concessum, & exemplo Patriarcharum ac Mosis familiari, populo in multis vxoribus liberos spargere, cuius etiã licentiæ sacerdotibus patebat arbitriũ. Præcepit ergo (ne eandẽ licentiã sibi Ecclesiæ vindicent sacerdotes) ne bina pariter & trina sortiãtur cõiugia, sed vt singulas vno tẽpore vxores habeãt.* Hæc igitur Hieronymus, omnium maximè idoneus in hoc argumento aduersus semetipsum testis. Placet autem tertium illis duobus adiungere Bernardum, recentiorem qui- Hierony. Oceano. tom.2.

dem scriptorem. & quidem infelicissimo seculo natum, sed quem ob synceritatem & lumen spiritus adeò corrupta ætate prorsus admirabile, non dubitem quidem ego multis tum Græcæ tum Latinæ Ecclesiæ doctoribus in multis anteponere. Sic igitur ille de repetitis matrimoniis, *Paulus est*, inquit, *qui concedit viduæ vt cui vult nubat: & tu contrà præcipis, nulla præter virginem nubat, & hoc nō nisi virgini, vt non cui vult, nubat & ipsa. Quid manum Dei abbreuias? Quid largā benedictionem nuptiarum restringis? quid proprium vindicas virgini, quod indultum est sexui? Non concederet hoc Paulus nisi liceret. At parum dico, concedit. Vult quoque. Volo, inquit, adolescentiores nubere, nec dubiū quin viduas dicat. Quid manifestius est? Ergo quod cōcedit quia licet, etiam vult quia expedit. Quod licet & expedit, hæreticus prohibet: nihil hac prohibitione persuadebit, nisi quòd hæreticus est.* Hæc ille, & quidem verè continens, vt arbitror. Sed aduersarij nimirum excipient, dici ista aduersus Tatianorum siue Catharorum reliquias, se verò minimè damnare nuptias quātumuis repetitas, sed duntaxat propter incontinentiam arcere digamos à Clero, non ab Ecclesia. Aliqui etiā fortasse postulabunt, vt quum Bernardum citem, adhæream igitur ipsi in eadem illa cōcione, Purgatorium & preces pro defunctis tuenti. At ego respondeo, nō hæc à me proferri, vt vel damnādi, vel probandi matrimonij argumenta istis basibus fulciam, vel per omnia his Patribus adhæream, quos ad Verbi di-

In. Cant. serm. 66.

bi diuini normam exigere nobis certum est, vt & ipse Augustinus Pelagianis respondit: sed vt istorum falsitatem suisipsorum testibus coarguam. Nam certè si vera sunt trium saltem istorum testimonia, falsum scripsit iste Clemens, trigamiam vocans incontinentiam, & quod vltra trigamiam est, manifestā scortationem: neque rectè ob successiuè repetitas nuptias tanquam ob crimen exclusus est quisquam à clericatu. His autem explicatis facile fuerit Veteres de digamis legatos Canonas intelligere, quos etiam placuit sigillatim ad Verbi diuini normam exigere.

Ex Synodo Neocæsariana.

Canō huius Synodi tertius sic habet, Περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπιπτόντων, ὁ μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὡρισμένος, ἡ δὲ ἀναστροφὴ καὶ ἡ πίστις αὐτῶν συντέμνει τὸν χρόνον, id est, *De iis qui in plurimas nuptias inciderunt, manifestum est tempus definitum. Conuersatio autem ac fides ipsorum, tempus illud contrahit.* Can. Neocæsar. 3. 31. quæst. 1. De his qui.

Et eiusdē 7, Πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων μὴ ἑστιᾶσθαι. ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατιθέμενος τοῖς γάμοις; Id est, *Presbyter in digamorum nuptiis cibum ne capito. Quum enim requirat pœnitentiam digamus, quis presbyter illas nuptias conuiuij gratia comprobarit?* Can. neocæsar.

Hunc autem vtrunque Canonē de iis qui post Baptismum vxore adhuc superstite, siue cum qua adhuc permaneant, siue quam deseruerint, aut aliam ob causam quàm ob adulterium repudiarint, alterā superinducebant, in- Explicatio Can. 3. & 7. Neocæsar.

telligi oportere dicimus: cuius exemplũ videre est apud Hieronymum in Fabiolæ epitaphio. Nam alioqui si ad eos digamos trahantur (vt postea factum est) qui mortua quotacunque vxore aliam ducunt in Domino, vtrunque dicimus, vt Apostolicæ doctrinæ repugnantem, planè repudiandum: & hinc ortam illã manifestam corruptelã nõ rectè defensam ab Ambrosio, qua factum est vt huiusmodi digamiæ in Ecclesia nõ benediceretur.

Ex Laodicena Synodo.

Can. Laodic. 1.

Canon primus, Περὶ τοῦ δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα τοὺς ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις, μὴ λαθρογαμίαν ποιήσαντας ὀλίγου χρόνου παρελθόντος καὶ σχολασάντων ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστείαις, κατὰ συγγνώμην ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὡρίσαμεν. Id est, *Oportere ex Ecclesiastico Canone, si qui liberè & legitimè secũdis nuptiis coniũcti fuerint, neque clandestinũ matrimonium inierint, exiguo tempore elapso postquã precibus & ieiuniis vacarint, communionem ipsis ex æquitate concedi definimus.*

Falsa Espẽsæi interpretatio Can. 1. Syn. Læodic.

Hũc autẽ Canonẽ, vt septimũ Neocæsariẽsem, quũ vterq; ad veros digamos de quibus dixim⁹ (ad eos videlicet qui plures κατὰ ταυτὸν vxores haberẽt) manifestè referatur, Espensę⁹ alioqui diligẽs collector, ad posterius digamorũ genus præpostero planè iudicio detorsit. Vult.n.additũ esse νομίμως, id est *legitimè*, vt digami priores ab Ecclesia apertè dãnati, ab istis distinguãtur quorũ nuptiæ secũdæ simpliciter nõ dãnarentur. Deinde λαθρογαμίαν putat significare solẽnis benedictionis priuationem:

nem: vt sit istius Canonis hæc sentẽtia: Iis quoque qui secũdis nuptiis quantũuis legitime, id est mortua priore vxore, iungãtur, si tamẽ vsurparunt Ecclesiasticã benedictionẽ (quæ illis nimirum esset interdicta) pœnitentiam aliquam modicam iniungi. Sed si ita esset, consequeretur iussos istos fuisse λαθρογαμεῖν, vt qui διὰ τὸ λαθρογαμίαν μὴ ποιῆσαι mulctarentur, id est, quòd Ecclesiastica benedictione essent abusi. Ego verò vbique inuenio λαθρογαμίαν ita dãnari (quod etiã ipsa vocis notatio declarat) vt prorsus hallucinari mihi quidẽ videatur, qui reprehẽsum, nedum mulctatũ, quenquã putet, quòd Ecclesiæ benedictione petita, potiùs clandestinũ matrimoniũ nõ inierit. Et quo iure, obsecro, qui in Domino nubunt siue primò siue secundò, clàm id facere, id est nõ conscia Ecclesia, & absque presbyteri benedictione, iubeantur? an ne videatur Ecclesia huiusmodi nuptias approbare? imò Ecclesia Apostolica non est habenda, iis coniugiis benedicere recusans, quæ testatur (imò etiam vult) Apostolus fieri, sicut ante ex Bernardo ostendimus, modò fiant in Domino. An vt vitetur offendiculum? atqui non præbet offendiculum qui à verbo Dei non discedens, siue primò, siue secundò, vel vlteriùs cõiugium init. Deinde quis non videt longè maximũ esse offendiculum, quempiã cernere in Ecclesia maritũ, cuius cõiugij testis non fuerit Ecclesia? Inepta est igitur ista horum Canonum explicatio, vt qui de veris post Baptismum digamis semper In ecclesia damnatis Ratio 1.

intelligantur. Quum autē ab eis pœnitentia & quidem ſeuera flagitaretur, additur quædam in hac Laodicena Synodo iſtius ſeueritatis moderatio erga eos qui alteram quidē vxorem, ſed tamen liberè & legitimè, id eſt palàm & ritè, neque clanculum, vt facere ſolent qui malè ſibi ſunt cōſcij, matrimonium iſtud iniiſſent.

Ad Can. 26. ſextæ Synodi 31. Diſtin. De his.

Iubet Canon 26. ſextæ Synodi, circiter annum Domini 682. corruptiſſimis iam Eccleſiis, habitæ, presbyterum per ignorantiam illicitis nuptiis implicitū, Domino deflere, & nefarium eiuſmodi coniugiū diſſolui, quem locum Gratianus de ſecūdis nuptiis exponit. Fateor verò hanc eſſe Gratiani expoſitionē, ſed longè ineptiſſimam. Quî enim poſſit aliquis ignorare primas an ſecundas nuptias celebret. Rectè igitur Balſamon non ſecundas, ſed inceſtuoſas ſiue cum cognata initis interpretatur: & malè Gratianus illud κατ' ἄγνοιαν omiſit.

Ad eiuſdē Synodi Canonem 6.

Eiuſdem Synodi Canon ſextus ſacerdotes duobus matrimoniis implicitos, itémque viduarum maritos adeò grauiter punit, vt eorum quoque coniugia tanquam nefaria diſſoluat, renouatis etiam Apoſtolicis Canonibus à nobis ſuprà expoſitis. At nos, non quid illi Synodo (cuius etiā multi Canones prorſus impuri legūtur) ſimpliciter placuerit, ſed quid ex verbo Dei decreuerit, quærim'. Quænam verò ex verbo Dei teſtimonia iſtis planè tyrannicis legibus prætexantur, ſuo loco expendimus.

Et hi

Et hi quidem ſunt veteres Canones in veros digamos, vſque ad Syritij & Innocentij pontificum ſanè hac in re impuriſſimorum, tempora ſanciti: quos tamen Canonas nullo iure primùm aduerſus pluriũ ſucceſſiuè vxorum, deinde in viduarum etiam maritos iam pridem & Latini & Græci torſerunt. Placet tamen eorum etiam nonnullas rationes expendere. Primùm igitur digamos tanquam opprobrium à Clero arceri volunt, propter futuræ incontinentiæ ſuſpicionem. Sanè verò quaſi qui continentiæ, & quidem perpetuæ, donum non habet, ſacrorum adminiſtratione ſit indignus: aut quaſi maritum & incontinentem eſſe idem declarent. Quàm ſit porrò certum continentis futuræ vitæ argumentũ, vel nunquã, vel ſemel tantùm, ídque nonniſi virginis maritũ fuiſſe, diſcere ſaltem ex ſuorum Heliogabalorum, ac præſertim (ne vetera illa repetam) ex Alexandri ſexti, Leonis decimi, Pauli tertij, Iulij itidem tertij, Põtificum ſcilicet ſancti Spiritus via & iuxta ſanctos Canonas electorum, inauditis ſpurcitiis, Catholicos noſtros certè nunc tandem oportuit.

Refutatio auctoritatum & rationũ pro digamiæ interdicto.

Prima ratio.

Refut. 1.

2

3

Proferunt alij excellentem ſacerdotij dignitatem, cur clericis quod laicis non liceat, quaſi ſcilicet inquinatæ ſint in ſeſe nuptiæ, ac non potiùs credendum ſit Apoſtolo, honoratas illas in omnibus pronuntianti.

Secunda.

Refutat.

Origenes omnibus poſt Apoſtolicũ Conciliis anterior, ſcribit non ſolùm fornicationem, ſed etiam nuptias ab Eccleſiaſticis di-

Tertia. Origen. in Luc. Hom. 17.

gnitatibus repellere, nempe ſecundas, eáſque poſt viduitatem repetitas, vt locus ipſe oſtendit. Ego verò id concedo ſcribere Origenem, qui alia etiam ineptiora eodem loco ſubiicit. Cõcedo & illud, iã tum non defuiſſe qui hæc & alia eiuſmodi in Eccleſiã inueherent. De digamis tamen illis Canonas à nobis citatos propterea intelligi debere nego: & alioqui Origenem hîc penitus reiiciẽdum vt doctrinæ Apoſtolicæ repugnantem dico.

Refutat.

Quarta.

Leo primus qui in annum Domini circiter 444. incidit, vir doctus, ſed valde ambitioſus pontifex, quadam ad Africanos Epiſcopos epiſtola ſcribit. *Illam Pauli præceptionẽ de Epiſcopo vnius vxoris viro, adeò ſanctã* SEMPER *habitam fuiſſe, vt etiam de muliere ſacerdotis eligendi eadem intelligeretur, ſeruanda cõditio: ne fortè illa, prius quàm in eius matrimoniũ veniret qui aliam non habuiſſet vxorẽ, alterius viri eſſet experta cõiugium.* Sed cauſa nulla eſt cur in hoc magis Leoni aſſentiamur, quàm in eo quod alia epiſtola præſcribere auſus eſt Epiſcopis contra Dei verbum & totius purioris Eccleſiæ morẽ: OPORTERE *videlicet ipſos nõ dimittere quidem vxores, ſed quaſi non habeant ſic habere, quò ſalua ſit charitas cõiugiorum, & ceſſent opera nuptiarũ.* Quomodo verò locus ille Pauli ſit explicandus ſuo loco abundè eſt expoſitum.

Leo Epiſt. 85.

Refut. 1:

2

Quinta. Innoc. I. epiſt. 2. c. 6.

Innocentius primus, vt ſucceſſiuè etiam ante Baptiſmum, factos digamos à ſacerdotio excludat, quaſi videlicet de his in Canonibus Apoſtolicis, quos vocant fuerit conſtitu-

ſtitutum, hoc cauſatur, quod etiam poſt Baptiſmum, maneat vxorum numerus. Id verò primùm omnium falſum, deinde etiā ſi verū eſſet, ineptum eſſe dico. Quum enim, vel ipſo teſte Apoſtolo, morte ſoluatur matrimoniū, tam eſt vnius vxoris vir qui defunctis aliis vel octauam, quàm qui primam habet: quoniā mortuas vxores tanquam vxores nominare, nō alius quàm Montani paracletus docuit. Deinde etiā ſi ita eſſe daremus, vnde iſte didicit iſtiuſmodi numerū impedire quominus ſit aliquis ſacræ functioni idoneus? Imò ſi deligatur, qui vel octogamus ſucceſſiuè fuerit, ſit autem cœlebs, nonne, ſi Apoſtolo credimus, hic magis fuerit ad vnicè & ſine diſtractione curāda quæ Domini ſunt idoneus, quàm qui vel primam adhuc teneat? Poſtremò quæ hæc religio eſt, vxores numerare tan quam impedimenta, ſcorta verò non item? Nam hoc quoque ſanctiſſimos iſtos Catholicos facere nihil pudet.

Refutat. 1.
2
4

Auguſtinus hoc etiam æſtu, per Ambroſium fortaſſis abreptus, nō valde diſſimilem coniugationem affert, quam alij poſtea in ſuam perniciem arripuerunt: *Quoniam*, inquit, *qui exceſſit ſingularem vxorum numerum, non peccatū commiſit, ſed ſacramenti normam amiſit, non ad vitæ bonæ meritum, ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariā*. Hæc ille: in eo quidem vt in plurimis aliis, ab Hieronymo rectè diſſentiens, quod nullum ne in repetitis quidem nuptiis peccatum agnoſcit, quod & ipſe Hieronymus alibi, à ſeipſo diſſentiens, fa-

Sexta.
De bono Coniugali. cap. 18.
Ambr. ad Vercell. Epiſt. 82.
Refutat. 1.

teri cogitur. Sed ista quã affert sacraméti norma vnde tãdẽ desũmpta est? *Quia*, inquit Innocentius tertius, *nec illa vnius vnica, nec ille*
2 *vnus vnius*. Imò verò (quum vxor esse desierit cuius maritus mortuus est, & nemo vicissim mortuæ sit vxoris maritus) & illa vnius etiam (si voles) centesimi vnica, & ille vnius quãuis
3 centesimæ vnus est. Quinetiã si spirituale cõiugium ex Apostoli sentẽtia potiùs quàm ex istis vanissimis commentis æstimemus, in repetitis potiùs quàm in primis nuptiis hæc analogia inuenietur, quandoquidem Christus nonnisi vt secundus maritus, mortuo priori marito (peccato videlicet) succedit.

Septima Epiphan. in Catharos. Refutat.

Itaq. vana etiã est illa ratio ab Epiphanio allata, (quod eius pace dixerim:) *Non suscipere sanctã Dei prædicationẽ post Christi aduẽtũ, eos qui mortua vxore, secũdis nuptiis iuncti sint, propter excellẽtẽ sacerdocij ordinẽ ac dignitatẽ.* Nam si crimen non est, vt ipsimet vel inuiti fatentur, vxorem ducere, quo iure sacerdotij dignitati detrahere dicetur, quod absolutè & simpliciter pronuntiat per os Apostoli Spiritus sanctus, honoratum esse in omnibus?

Octaua. Ambr. offic. lib. 1. cap. vlt. refutat. 1.

At enim inquit Ambrosius, *quomodo poterit hortator esse viduitatis qui cõiugia frequẽtauerit?* Quasi verò virginitatẽ aut viduitatẽ laudare nõ possit etiã qui cõtinẽtiæ donũ nõ habẽs, honestũ matrimoniũ siue vnũ, siue successiuè plura, in Domino inierit. Quid si etiã dicã, quomodo ad nuptias hortabitur, qui maritus esse detrectat? Hoc nimirũ Ambrosio & omnibus illis falsa, ista opinione imbutis, ꝙ continentia

tinentia ſit quædam omnium virtutũ epitome, nõ modò abſurdum, ſed etiam ineptum videretur, quoniã nullos arbitrati ſunt iſtiuſmodi exhortatione indigere. Sed aliter ſe rẽ habere, vt experientiam ipſam omittam, vel ipſe Apoſtolus ſuo exemplo commõſtrauit, qui de viris loquens, expreſſius etiam dixit, *Propter ſcortationem vnuſquiſque uxorem ſuam habeat:* quàm, *Velim omnes eſſe vt meipſum*, & de viduis agẽs, *Volo*, inquit, *iuniores viduas nubere.* Certè quantò ſatius fuerit omnibus ſeculis, ad caſtum matrimonium quàm ad inanem cœlibatus ſanctimoniam homines hortari, qui nunc ſaltem non videt, ſanè nihil videt, quum Dominus ipſe contentus fuerit dixiſſe, *Qui poteſt capere capiat.* Deniq. vbi nulla culpa eſt, cur pœna ſtatuitur? Coniugium enim & ſacerdotium ſimul ſtare non poſſe, non Chriſtus, ſed Satan docuit.

Idem eodem loco, *In ſecundo coniugio*, Inquit, *nõ culpa ſed lex eſt.* Hoc illudeſt verò (magne vir Ambroſi, cuius virtutũ veſtigia vtinã vel ꝓcul perſequi multi poſſũt) quod te eouſque fefellit, vt ſuper bonũ fundamẽtũ, hãc paleã extruxeris, quã nunc apparens dies Domini conſumit, vbi enim hanc legem inuenies? Nona: Refutatio.

Sed & illud eiuſdem quis excuſare poſſit? Decima. *Quid inter populum & ſacerdotem*, inquit *inter eſſet, ſi iiſdẽ adſtringeretur legibus.* Quaſi verò Refutat. 1. nullæ ſint aliæ leges inter ſacerdotẽ & populum diſcrimen certum conſtituentes, quàm iſtæ quæ ſanctimoniæ prætextu ſacerdotũ ordinẽ nõ ſanè, vt res ipſa in cæ ũ vſque clamat,

ſupra populum extulerunt, ſed infra Sodo-
2 mam & Gomorrham peſſundederunt. Quaſi
ſit iſta in Clero pauciſſimis exceptis imagi-
naria cœlibatus ſanctimonia, illud ipſũ quod
Logici ſpecificam differentiam appellant.
3 Quaſi denique, ſi hoc ita eſſet, nõ cõſequere-
tur & ſacerdotem cœlibẽ, iis ſaltẽ ex populo
qui & ipſi continentiæ donum haberent, exæ
quari: & vnius etiam vxoris virum iis ex popu
lo inferiorem eſſe qui virgines manſerint. I-
taque hæc quoq; doctrina, ſtipula eſt inanis.

Vndecima.

Baptiſmus, inquiunt ſcholaſtici paulò ſa-
niores, *& culpam & pœnam delet, ergo & irre-
gularitatem.* Reſpondent alij, digamiam non
eſſe aut culpam, aut culpæ pœnam. Atqui reſ
pondẽdum potiùs erat, nec digamiã eſſe cul-
pam, nec irregularitatem eſſe culpæ pœnam.

Henricus in Gaudauenſe & qui eum ſequuntur. Refut. 1.

2 Quæro autem, Si digamia culpa nõ eſt, vt ipſi
quum libet fatentur, cuiuſmodi hæc eccleſia
eſt, quæ non peccantes, vel potius ideo nup-
tias repetentes, ne peccent, eo ipſo ſtatuit ir-
regularitatẽ incurrere? Denique ſi pœnã non
meretur digamia, quoniã vbi nulla culpa eſt,
nullus pœnæ locus relinquitur, quo pudore
audent Canonas veteres de digamorum pœ-
nitẽtia loquentes, vel ad ſucceſſiuas nuptias
torquere, vel ſi eò ſpectant, tanquã à Spiritu
ſancto dictatos defendere? Nã certè nunquã
docuit Spiritus ſanctus innocentes mulcta-
re. Aut igitur iſti ſecũ manifeſtè confligunt
vt inſani ſolẽt: aut ſuam illã digamiã cenſent
poſt Baptiſma culpam eſſe. Tranſeant igitur
aperte ad Montani caſtra. Et tamen Eſpen-

Digreſſio.

ſæus nuper (quanuis interdũ rectiùs ſentiẽs) auri nomine dignatus eſt quod apud Tertullianum inuenit, *Digamum*, videlicet, *ab eo haberi ſiue plurium ſimul vxorũ, ſiue alterius priore mortua, virũ ne ſe fortè*, inquit, *moderni ſolos Græcè noſſe, veteres neſciſſe arbitrentur*. Acutũ ſanè ſcomma, quaſi nos Græcæ alteriúſve linguæ cognitionẽ vt peculium quoddã nobis vindicemus, quum vſum huius vocabuli proprium ab abuſu diſtinguimus: & eorum falſas interpretationes redarguimus, qui huius diſcriminis vel ignoratione, vel diſſimulatione, alios ſecum in pernicioſos errores trahunt. Digamum autem à Tertulliano vocari etiam alterius vxoris, priore mortua, maritum, mirum non eſt, quum ne morte quidem diſſolui prius matrimonium ſomniarit. Itaque videat etiam atque etiam modernorum adeò ſeuerus caſtigator, ne hîc quoque, vt alibi ſæpe, pro theſauro carbones congeſſerit.

Homicidas, ſcortatores, quorũ vis denique criminũ ante Baptiſmum reos (digamos autem non itẽ) admiſerunt ætatis illius Epiſcopi, qua cœpit perfectio omnis Chriſtianæ, imò Angelicæ virtutis ex duobus gradibus æſtimari: priore, ſi quis continẽs ſemper habitus fuiſſet, poſteriore, ſi quis amiſſa prima vxore, viduitatẽ ſeruaſſet: craſſo ſanè ac toti illi vetuſto ſeculo pudendo errore, quaſi hac in re poſitum ſit regnũ Dei, ac non potiùs in iuſtitia, pace, & gaudio per Spiritũ ſanctum id quod multo pluribus maritis quàm virginibus cõtigiſſe nemo poſſit, niſi ſummè im-

Duodecima.

Rom. 14. 17.

pudens, inficiari. Qui verò ſunt ſecuti hunc errorem à maioribus acceptum, vix credibile eſt quantòperè illũ auxerint, adeò quidem vt primis etiã nuptiis (cui malo fruſtrà ſtuduerat Gãgrenſis ſynodus dãnato Euſtathio ſuccurrere) nõ modò tãquam cauſæ ſuæ ſeruiẽtes (ſicut in Hieronymo præſertim probauimus) ſed etiã ex profeſſo, vt Syritius & Innocẽtius, maledixerint. Ita eò tandem res deuenit, vt nulli minùs ad ſacras functiones idonei habiti ſint, quàm qui etiã ante Baptiſmũ mortua prima vxore aliã duxiſſent. Iſtis autẽ ſuccedentes Scholaſtici (genus hominũ acutum quidẽ, & in ſpeciem φιλομαθές, ſed ſummè curioſum, cõtentioſum, & partim linguarum & bonarũ literarũ cognitione deſtitutũ, partim ambitione, ac quouis potiùs affectu, quàm ſyncero cognoſcendæ ac tuẽdæ veritatis ſtudio omnia perſcrutans) conati ſunt veritatẽ cũ mendacio, lumen cum tenebris, in hoc etiã argumẽto, vt in pleriſque cõciliare. Itaque quũ hunc nodũ explicare nõ poſſent, cur ante Baptiſma digamus, irregularis euadat poſt Baptiſma, de homicida verò aliud ſtatuatur, confugiunt ad ſacram ſuam anchorã, vt decet põtificũ mãcipia nẽpe ad Eccleſiæ beneplacitũ. Egregia ſanè Eccleſia, quaſi ſit caſtæ ſpõſæ aliquid velle pręter id quod vult ſponſus. *Oues meæ*, inquit ſponſus, *vocem meã audiunt*. Et Paulus de his rebus diſſerẽs: *Non quòd*, inquit, *laqueum vobis inijciam*.

Scholaſtici.

Refutat. 1.

Obiectio. Cauſantur tamen ſacri Ordinis defectum:

Reſponſio quia ſcilicet ſcortationi, adulterio, homicidio cuiuis

cuiuis denique ſceleri potiùs cum ſacro ipſorum ordine quàm matrimonio, nedum digamiæ, conuenit. Et quid eſt, vt quàm modeſtiſſimè loquar, culicem quidem colare, camelum autem deglutire, ſi hoc non eſt?

Spirituales, inquiunt alij, *maximè decet ſpiritualitas, cui quũ maximè repugnet cõcupiſcẽtia, vt quia tot⁹ homo caro efficiatur, ei⁹ permanẽtis ſignũ nõ debet in ordinãdis apparere: quod in digamis apparet ꝗ vna cõtẽti vxore eſſe noluerint.* Decima tertia Durandus in 4. Sẽt. diſt. 27. q. 4.

In his verò quàm multa perperàm dicuntur? Primùm enim aliud eſt naturaliter appetere quàm vri. nec illud (excepta ἀταξία, quæ in coniugio ignoſcitur) repugnat ſpiritualitati, qualis quidẽ à ſeruis Dei in hac vita poſſitis requiritur. Deinde ſi ſecundã in Domino ducere ſignũ eſt eius permanẽtis incontinentiæ quę totũ hominẽ efficit carnẽ, quod tandẽ iudiciũ fiet de futura ſcortatoris continẽtia? & tamẽ hũc iſti admittũt ſine cõtrouerſia, qui videlicet ante Baptiſmum ſcortator fuerit, digamũ verò vſque adeò pertinaciter repudiãt, vt de ſui etiã Põtificis poteſtate ſuper huius rei diſpenſatione, vt loquuntur, adhuc inter ſe decertent. Quid quòd adulteros etiam in monaſterium ſuis legibus detrudunt? nempe ad ſui ſimilium cœtus. Refutat. 1. 2.

Poſtremò duos etiam ex ipſis Scholaſticis coryphæis teſtes ab ipſo Eſpẽſæo productos audiamus, vt quàm inanes ſint rationes pro digamiæ interdicto allatæ, vel ex ipſis acerrimis eius defenſoribus cognoſcamus. Sic igitur Thomas, *Manifeſtũ eſt*, inquit, *digamũ nõ* Decima quarta. Tho. quodlib. 4. art. 3.

promoueri, nec ad naturæ legem, nec ad fidei articulos, nec ad sacramẽti necessitatẽ pertinere, quia si ordinetur, Ordinis sacramentũ recipit. Sic aũt

Durandus vbi suprà.

Durãd⁹, *Digamũ nõ ordinari est ex iure merè positiuo, nec est cõtra vel naturæ dictamẽ, vel fidei articulũ, vel Ordinis sacramẽti essentialia.* Cedò igitur, obsecro, quónam istud interdictũ referemus? *Ad diuini cultus determinationẽ,* inquit Thomas, *cuiusmodi permulta Christus Ecclesiæ prælatis, & populi Christiani principibus determinanda liberè permisit.* Neque verò negamus quum in domo Domini omnia ritè & ordine fieri oporteat, & ordo iste necessariò pro circunstãtiarũ ordine varietur, quin leges de quibusdã ferri in Ecclesia necesse sit. Verùm hoc prætextu leges consciẽtiis ferre, & nouũ Dei cultũ instituere, id verò cuiquã vel Angelo vnquã licuisse aut licere nunquã isti probabunt. Quinetiã hoc addo quanquã millies iã inculcatũ, omnes istas cœlibatus & digamiæ, leges nõ modò totidẽ esse ad verbũ Dei additamẽta, sed etiã verbo Dei, & puræ veteris Ecclesiæ moribus ex diametro repugnare: ac proindenõ aliũde initio profecta quàm à Satanæ astu, sese in Angelum lucis transformantis: nec ab alio nunc spiritu quàm ab illo verè impuro defendi: quum hæc sanè sit eius horrẽdę fœditatis origo, quę ab apostaticę illius sedis cloaca in vniuersũ orbẽ terrarũ sic exũdauit, vt vni⁹ iã diuini extremi iudicij flãma purgari posse videatur. Et de polygamiæ quidẽ vtraque specie hactenus dictum esto.

Refutat. 1.

FINIS.